រតនបរិត្ត (បិដក និង អដ្ឋកថា)

អធិប្បាយអំពីរតនបរិត្តតាមបិដក និង អដ្ឋកថា

ដកស្រង់និងរៀបរៀងដោយភិក្ខុ នួន សារ៉េត ព.ស២៥៦៦, គ.ស២០២៣

សេចក្តីផ្តើម

សៀវភៅនេះ ខ្ញុំព្រះករុណា អាត្មាភាព ភិក្ខុ សារត្ថធម្មោ នួន សារ៉េត បានរៀបរៀងឡើង ដើម្បីជាប្រយោជន៍ដល់ពុទ្ធបរិស័ទទូទៅ បានការសិក្សាស្រាវជ្រាវ និងបដិបត្តិក្នុងព្រះធម៌របស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ដើម្បីជាប្រយោជន៍ ដល់សង្គមជាតិ សាសនា របស់ខ្មែរយើង នឹងជួយជាចំណេះដឹង ដល់កុលបុត្រ កុលធីតា ប្អូនៗ បងៗ ជានិស្សិត ក្នុងសៀវភៅនេះផងដែរ ។

ពិតណាស់ សង្គមមួយ ដែលមានមនុស្សចេះដឹងច្រើន យល់ដឹងច្រើន នឹងឈានទៅរកការអភិវឌ្ឍបានរីកចម្រើន ភាពសម្បូរសប្បាយ លូតលាស់ ជឿនលឿន ប្រកបដោយសុខចម្រើន ក្នុងសង្គមនោះពុំខាន ។ ហេតុនេះហើយ ខ្ញុំព្រះករុណា អាត្មាភាព នឹងសង្ឃឹមថា សៀវភៅនេះ នឹងបានជាយោជន៍ដល់ជនច្រើន ។

សេចក្តីរៀបរាប់មកខាងលើនេះ សូមជូនពរ ឲ្យពុទ្ធបរិស័ទទាំងអស់ និង ប្អូនៗ បងៗ សិក្សា បដិបត្តិ ឲ្យបានជាប្រយោជន៍ ជាចំណេះដឹង ជាមេរៀន ជាមេគំនិត សម្រាប់ដំណើរជីវិតនេះ ប្រកបតែសេចក្តីសុខ សេចក្តីចម្រើន និង រួចចាកទុក្ខទាំងពួង កុំបីអាក់ខានឡើយ ។

សូមថ្វាយព្រះរាជកុសលនេះ ដល់ព្រះមហាក្សត្រាក្សត្រីខ្មែរគ្រប់ជំនាន់ និងថ្វាយព្រះរាជកុសលដល់ព្រះសង្ឃរាជទាំងទាំងពីរគណៈគ្រប់ជំនាន់ និងមន្ត្រីសង្ឃគ្រប់រូប ព្រមទាំងបុព្វបុរសវីរៈជនខ្មែរគ្រប់រូប ពុទ្ធបរិស័ទទាំងអស់ សូមអនុមោទនានូវធម្មទាន ដែលខ្ញុំព្រះករុណា អាត្មាភាព បានបំពេញនេះ ហើយសូមឲ្យតែបានសេចក្តីសុខ សេចក្តីចម្រើន និងរួចចាកទុក្ខទាំងពួងកុំបីអាក់ខានឡើយ ។

វត្តស្រះមុជ្ជលិន្ទ ថ្ងៃទី០៣ ខែមេសាឆ្នាំ២០២៣

ភិក្ខុសារត្ថធម្មោ នួន សារ៉េត

រតនសុត្តំ (បិដកខ្មែរ៥២)

១.យានីធ ភូតានិ សមាគតានិ, ភុម្មានិ វា យានិ វ អន្តលិក្ខេ;

សព្វេវ ភូតា សុមនា ភវន្តុ, អថោបិ សក្កច្ច សុណន្តុ ភាសិតំ។

២.តស្មា ហិ ភូតា និសាមេថ សព្វេ, មេត្តំ ករោថ មានុសិយា បជាយ;

ទិវា ច រត្តោ ច ហរន្តិ យេ ពលឹ, តស្មា ហិ នេ រក្ខថ អប្បមត្តា។

៣.យំ កិញ្ចិ វិត្តំ ឥធ វា ហុរំ វា, សគ្គេសុ វា យំ រតនំ បណីតំ;

ន នោ សមំ អត្ថិ តថាគតេន, ឥទម្បិ ពុទ្ធេ រតនំ បណីតំ;

ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

៤.ខយំ វិរាគំ អមតំ បណីតំ, យទជ្ឈគា សក្យមុនី សមាហិតោ;

ន តេន ធម្មេន សមត្ថិ កិញ្ចិ, ឥទម្បិ ធម្មេ រតនំ បណីតំ;

ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

៥.យំ ពុទ្ធសេដ្ឋោ បរិវណ្ណយី សុចឹ, សមាធិមានន្តរិកញ្ញមាហុ;

សមាធិនា តេន សមោ ន វិជ្ជតិ, ឥទម្បិ ធម្មេ រតនំ បណីតំ;

ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

៦.យេ បុគ្គលា អដ្ឋ សតំ បសត្ថា, ចត្តារិ ឯតានិ យុគានិ ហោន្តិ;

តេ ទក្ខិណេយ្យា សុគតស្ស សាវកា, ឯតេសុ ទិន្នានិ មហប្ផលានិ;

ឥទម្បិ សង្ឃេ រតនំ បណីតំ, ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

៧.យេ សុប្បយុត្តា មនសា ទឡ្ហេន, និក្កាមិនោ គោតមសាសនម្ហិ;

តេ បត្តិបត្តា អមតំ វិគយ្ហ, លទ្ធា មុធា និព្វុតឹ ភុញ្ជមានា;

ឥទម្បិ សង្ឃេ រតនំ បណីតំ, ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

៨.យថិន្ទខីលោ បថវិស្សិតោ សិយា, ចតុព្ភិ វាតេហិ អសម្បកម្បិយោ;

តថូបមំ សប្បុរិសំ វទាមិ, យោ អរិយសច្ចានិ អវេច្ច បស្សតិ;

ឥទម្បិ សង្ឃេ រតនំ បណីតំ, ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

៩.យេ អរិយសច្ចានិ វិភាវយន្តិ, គម្ភីរបញ្ញេន សុទេសិតានិ;

កិញ្ចាបិ តេ ហោន្តិ ភុសំ បមត្តា, ន តេ ភវំ អដ្ឋមមាទិយន្តិ;

ឥទម្បិ សង្ឃេ រតនំ បណីតំ, ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

១០.សហាវស្ស ទស្សនសម្បទាយ , តយស្សុ ធម្មា ជហិតា ភវន្តិ;

សក្កាយទិដ្ឋី វិចិកិច្ឆិតញ្ច, សីលព្វតំ វាបិ យទត្ថិ កិញ្ចិ។

១១.ចតូហបាយេហិ ច វិប្បមុត្តោ, ឆច្ចាភិឋានានិ អភព្វ កាតុំ ;

ឥទម្បិ សង្ឃេ រតនំ បណីតំ,　　ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

១២.កិញ្ចាបិ សោ កម្ម ករោតិ បាបកំ,　　កាយេន វាចា ឧទ ចេតសា វា;

អភព្វ សោ តស្ស បដិច្ឆទាយ ,　　អភព្វតា ទិដ្ឋបទស្ស វុត្តា;

ឥទម្បិ សង្ឃេ រតនំ បណីតំ,　　ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

១៣.វនប្បគុម្ពេ យថ ផុស្សិតគ្គេ,　　គិម្ហានមាសេ បឋមស្មឹ គិម្ហេ;

តថូបមំ ធម្មវរំ អទេសយិ ,　　និព្វានគាមឹ បរមំ ហិតាយ;

ឥទម្បិ ពុទ្ធេ រតនំ បណីតំ,　　ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

១៤.វរោ វរញ្ញូ វរទោ វរាហរោ,　　អនុត្តរោ ធម្មវរំ អទេសយិ;

ឥទម្បិ ពុទ្ធេ រតនំ បណីតំ,　　ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ.

១៥.ខីណំ បុរាណំ នវ នត្ថិ សម្ភវំ,　　វិរត្តចិត្តាយតិកេ ភវស្មឹ;

តេ ខីណពីជា អវិរូឡ្ហិឆន្ទា,　　និព្វន្តិ ធីរា យថាយំ បទីបោ;

ឥទម្បិ សង្ឃេ រតនំ បណីតំ,　　ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

១៦.យានីធ ភូតានិ សមាគតានិ,　　ភុម្មានិ វា យានិ វ អន្តលិក្ខេ;

តថាគតំ ទេវមនុស្សបូជិតំ,　　ពុទ្ធំ នមស្សាម សុវត្ថិ ហោតុ។

១៧.យានីធ ភូតានិ សមាគតានិ, ភុម្មានិ វា យានិ វ អន្តលិក្ខេ;

តថាគតំ ទេវមនុស្សបូជិតំ, ធម្មំ នមស្សាម សុវត្ថិ ហោតុ.

១៨.យានីធ ភូតានិ សមាគតានិ, ភុម្មានិ វា យានិ វ អន្តលិក្ខេ;

តថាគតំ ទេវមនុស្សបូជិតំ, សង្ឃំ នមស្សាម សុវត្ថិ ហោតូតិ។

រតនសុត្តំ និដ្ឋិតំ។

ខុទ្ទកបាឋ រតនសូត្រ (បិដក)

[៧] ពួកភូតណា ឋិតនៅលើផែនដីក្តី ពួកភូតណា ឋិតនៅឰដ៏អាកាសក្តី ដែលមកជួបជុំក្នុងទីនេះ ពួកភូតទាំងអស់នោះ ចូរមានចិត្តល្អ មួយទៀត ចូរស្តាប់នូវភាសិតដោយគោរព ព្រោះហេតុនោះ អ្នកទាំងឡាយ ជាភូតទាំងអស់ ចូរស្តាប់ (នូវព្រះបរិត្ត) ចូរធ្វើនូវមេត្តាចិត្ត ដល់ពពួកសត្វជាមនុស្សជាតិ មនុស្សទាំងឡាយណា តែងនាំមកនូវពលី ក្នុងពេលថ្ងៃ និងពេលយប់ ព្រោះហេតុនោះ សូមអ្នកទាំងឡាយ កុំប្រហែសធ្វេស រក្សានូវមនុស្សទាំងនោះ។ ទ្រព្យណាមួយ ក្នុងលោកនេះក្តី ក្នុងលោកខាងមុខក្តី រតនវត្ថុដ៏ឧត្តមណា ក្នុងឋានសួគ៌ក្តី ទ្រព្យ និងរតនវត្ថុទាំងនោះឯង ស្មើដោយព្រះតថាគត មិនមានឡើយ រតនៈ គឺព្រះពុទ្ធនេះឯង ជារតនៈដ៏ឧត្តម ដោយសច្ចៈនេះ សូមមានសិរីសួស្តី។

ព្រះសក្យមុនី ទ្រង់មានព្រះទ័យដំកល់មាំ បានត្រាស់ដឹងហើយ នូវព្រះធម៌ណា ជាទីក្ស័យទៅនៃកិលេស ជាទីប្រាសចាករាគៈ ជាធម៌មិនស្លាប់ ជាធម៌ឧត្តម រតនៈនីមួយស្មើដោយព្រះធម៌នោះមិនមាន រតនៈ គឺព្រះធម៌នេះឯង ជារតនៈដ៏ឧត្តម ដោយពាក្យសច្ចៈនេះ សូមមានសិរីសួស្តី។

ព្រះពុទ្ធជាបុគ្គលប្រសើរ ទ្រង់សរសើរនូវសមាធិណា ថាជាធម៌ដ៏ស្អាត បណ្ឌិតទាំងឡាយ ពោលហើយនូវសមាធិណា ថាជាធម៌ឲ្យផលដោយលំដាប់ សមាធិឯទៀត ស្មើដោយសមាធិនោះ មិនមានឡើយ រតនៈ គឺព្រះធម៌នេះឯង ជារតនៈដ៏ឧត្តម ដោយពាក្យសច្ចៈនេះ សូមមានសិរីសួស្តី។

បុគ្គលទាំងឡាយណា ៨ ពួក ដែលពួកសប្បុរសសរសើរហើយ រាប់ជាគូ មាន ៤ គូ បុគ្គលទាំងឡាយនោះ ជាសាវ័ករបស់ព្រះសុគត លោកគួរដល់ទក្ខិណាទាន ទានទាំងឡាយ ដែលបុគ្គលឲ្យហើយចំពោះទក្ខិណេយ្យបុគ្គលទាំងឡាយនោះ ជាទានមានផលច្រើន រតនៈ គឺព្រះសង្ឃនេះឯង ជារតនៈដ៏ឧត្តម ដោយពាក្យសច្ចៈនេះ សូមមានសិរីសួស្តី។

អរិយបុគ្គលទាំងឡាយណា ក្នុងសាសនានៃព្រះសម្ពុទ្ធព្រះនាមគោតម ប្រកបត្រូវល្អហើយ មានចិត្តខ្ជាប់ខ្ជួន ឥតមានសេចក្តីប្រាថ្នាឡើយ អរិយបុគ្គលទាំងឡាយនោះ ដល់ហើយនូវអរហត្តផល សម្រេចហើយនូវព្រះនិព្វាន បាននូវការរលត់កិលេសដោយទទេ (ឥតមានទិញដូរឡើយ) ហើយទទួលនូវផល រតនៈ គឺព្រះសង្ឃនេះឯង ជារតនៈដ៏ឧត្តម ដោយពាក្យសច្ចៈនេះ សូមមានសិរីសួស្តី។

សសរគោល ដែលគេបោះភ្ជាប់នឹងផែនដី ជារបស់មិនកំរើកញាប់ញ័រដោយខ្យល់ព្យុះ ដែលបក់មកអំពីទិសទាំង ៤ យ៉ាងណាមិញ អ្នកណាពិចារណាឃើញនូវអរិយសច្ចទាំងឡាយ តថាគតហៅអ្នកនោះ ថាជាសប្បុរស (មិនញាប់ញ័រដោយលោកធម៌ទាំងឡាយ) ដូចសសរគោលដូច្នោះឯង រតនៈ គឺព្រះសង្ឃនេះឯង ជារតនៈដ៏ឧត្តម ដោយពាក្យសច្ចៈនេះ សូមមានសិរីសួស្តី។

អរិយបុគ្គលទាំងឡាយណា ធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវអរិយសច្ចទាំងឡាយ ដែលព្រះតថាគត ព្រះអង្គមានប្រាជ្ញាដ៏ជ្រាលជ្រៅ សំដែងប្រពៃហើយ អរិយបុគ្គលទាំងនោះ ទុកជាប្រមាទដ៏លើសលប់ក៏ដោយ អរិយបុគ្គលទាំងនោះ គង់មិនកាន់យកភពជាគំរប់ ៨ គឺមិនកើតទៀតហួសពី ៧ ជាតិឡើយ រតនៈ គឺព្រះសង្ឃនេះឯង ជារតនៈដ៏ឧត្តម ដោយពាក្យសច្ចៈនេះ សូមមានសិរីសួស្តី។

(សំយោជនក្កិលេស ៣ យ៉ាងគឺ) សក្កាយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា និងសីលព្វតបរាមាសៈណាមួយ ធម៌ទាំងឡាយ ៣ នោះ សោតាបន្នបុគ្គលនោះ បានលះបង់ហើយ ជាមួយនឹងទស្សនសម្បទា គឺសោតាបត្តិមគ្គមួយទៀត សោតាបន្នបុគ្គល រួចស្រឡះចាកអបាយទាំង ៤ ផង មិនអាចធ្វើនូវអភិដ្ឋាន [សំដៅយកអនន្តរិយកម្ម ៥ និងការបែរចិត្តទៅកាន់សាសនាដទៃ។] ទាំងឡាយ ៦ ផង រតនៈ គឺព្រះសង្ឃនេះឯង ជារតនៈដ៏ឧត្តម ដោយពាក្យសច្ចៈនេះ សូមមានសិរីសួស្តី។

ប្រសិនបើសោតាបន្នបុគ្គលនោះ ធ្វើនូវបាបកម្មដោយកាយ វាចា ឬដោយចិត្តក៏ដោយ (ព្រោះសេចក្តីភ្លាំងភ្លាត់) សោតាបន្នបុគ្គលនោះ មិនដែលបិទបាំងនូវបាបកម្មនោះឡើយ ភាវៈនៃបុគ្គលមានផ្លូវនៃព្រះនិព្វានឃើញហើយ ជាបុគ្គលមិនដែលបិទបាំងបាបកម្ម ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ បានត្រាស់សំដែងហើយ រតនៈ គឺព្រះសង្ឃនេះឯង ជារតនៈដ៏ឧត្តម ដោយពាក្យសច្ចៈនេះ សូមមានសិរីសួស្តី។

គុម្ពឈើក្នុងព្រៃ មានត្រួយលូតលាស់ ក្នុងខាងដើមគិម្ហរដូវ គឺខែក្តៅ យ៉ាងណាមិញ ព្រះពុទ្ធបានត្រាស់សំដែងហើយនូវធម៌ដ៏ប្រសើរ ជាធម៌អាចញ៉ាំងសត្វទាំងឡាយ ឲ្យដល់នូវព្រះនិព្វាន ដើម្បីប្រយោជន៍ដ៏ឧត្តម ដូចជាគុម្ពឈើមានក្នុងព្រៃ ដូច្នោះឯង រតនៈ គឺព្រះពុទ្ធនេះឯង ជារតនៈដ៏ឧត្តម ដោយពាក្យសច្ចៈនេះ សូមមានសិរីសួស្តី។

ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ជាបុគ្គលប្រសើរ ទ្រង់ជ្រាបនូវធម៌ដ៏ប្រសើរ ទ្រង់ប្រទាននូវធម៌ដ៏ប្រសើរ ទ្រង់នាំមកនូវធម៌ដ៏ប្រសើរ ព្រះអង្គប្រសើរ ឥតមានអ្នកណាមួយស្មើ ទ្រង់ត្រាស់សំដែងហើយនូវធម៌ដ៏ប្រសើរ រតនៈ គឺព្រះពុទ្ធនេះឯង ជារតនៈដ៏ឧត្តម ដោយពាក្យសច្ចៈនេះ សូមមានសិរីសួស្តី។

កម្មចាស់ (របស់អរិយបុគ្គលណា) អស់ហើយ កម្មថ្មី រមែងមិនកើតប្រាកដ អរិយបុគ្គលទាំងឡាយណា មានចិត្តនឿយណាយហើយក្នុងភពតទៅ អរិយបុគ្គលទាំងឡាយនោះ មានពូជអស់ហើយ មានឆន្ទៈ គឺ

សេចក្តីប៉ុនប៉ងក្នុងចិត្ត មិនដុះចំរើនឡើង ជាអ្នកមានប្រាជ្ញា តែងរលត់ទៅ ដូចប្រទីប ដែលរលត់ទៅនេះ រតនៈ គឺព្រះសង្ឃនេះឯង ជារតនៈដ៏ឧត្តម ដោយពាក្យសច្ចៈនេះ សូមមានសិរីសួស្តី។

ពួកភូតណា ឋិតនៅលើផែនដីក្តី ពួកភូតណា ឋិតនៅឰដ៏អាកាសក្តី ដែលមកប្រជុំគ្នា ក្នុងទីនេះ យើងទាំងឡាយ សូមនមស្ការនូវព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ទ្រង់បានត្រាស់មកហើយដូចគ្នា ដែលទេវតា និងមនុស្ស តែងបូជា សូមមានសិរីសួស្តី។

ពួកភូតណា ឋិតនៅលើផែនដីក្តី ពួកភូតណា ឋិតនៅឰដ៏អាកាសក្តី ដែលមកប្រជុំគ្នា ក្នុងទីនេះ យើងទាំងឡាយ សូមនមស្ការនូវព្រះធម៌ដែលមានមកហើយដូចគ្នា ដែលមនុស្ស និងទេវតាតែងបូជា សូមមានសិរីសួស្តី។

ពួកភូតណា ឋិតនៅលើផែនដីក្តី ពួកភូតណា ឋិតនៅឰដ៏អាកាសក្តី ដែលមកប្រជុំគ្នា ក្នុងទីនេះ យើងទាំងឡាយ សូមនមស្ការនូវព្រះសង្ឃ ដែលមានមកហើយដូចគ្នា ដែលទេវតា និងមនុស្សតែងបូជា សូមមានសិរីសួស្តី។

ចប់ រតនសូត្រ។

រតនសុត្តវណ្ណនា (អដ្ឋកថា)

និក្ខេបប្បយោជនំ

ឥទានិ យានីធ ភូតានីតិឯវមាទិនា មង្គលសុត្តានន្តរំ និក្ខិត្តស្ស រតនសុត្តស្ស អត្ថវណ្ណនាក្កមោ អនុប្បត្តោ។ តស្ស ឥធ និក្ខេបប្បយោជនំ វត្វា តតោ បរំ សុបរិសុទ្ធេន តិត្ថេន នទិតឡាកាទីសុ សលិលជ្ឈោគាហណមិវ សុបរិសុទ្ធេន និទានេន ឥមស្ស សុត្តស្ស អត្ថជ្ឈោគាហណំ ទស្សេតុំ

“យេន វុត្តំ យទា យត្ថ, យស្មា ចេតំ ឥមំ នយំ;

បកាសេត្វាន ឯតស្ស, ករិស្សាមត្ថវណ្ណនំ”

តត្ថ យស្មា មង្គលសុត្តេន អត្តរក្ខា អកល្យាណករណកល្យាណាករណបច្ចយានញ្ច អាសវានំ បដិឃាតោ ទស្សិតោ, ឥមញ្ច សុត្តំ បរារក្ខំ អមនុ-ស្សាទិបច្ចយានញ្ច អាសវានំ បដិឃាតំ សាធេតិ, តស្មា តទនន្តរំ និក្ខិត្តំ សិយាតិ។

ឥទំ តាវស្ស ឥធ និក្ខេបប្បយោជនំ។

វេសាលិវត្ថុ

ឥទានិ “យេន វុត្តំ យទា យត្ថ, យស្មា ចេត”ន្តិ ឯត្ថាហ “កេន បនេតំ សុត្តំ វុត្តំ, កទា កត្ថ, កស្មា ច វុត្ត”ន្តិ. វុច្ចតេ ឥទញ្ហិ ភគវតា ឯវ វុត្តំ, ន សាវកាទីហិ។ តញ្ច យទា ទុព្ភិក្ខាទីហិ ឧបទ្ទវេហិ ឧបទ្ទុតាយ វេសាលិយា លិច្ឆវីហិ រាជគហតោ យាចិត្វា ភគវា វេសាលឹ អានីតោ, តទា វេសាលិយំ តេសំ ឧបទ្ទវានំ បដិឃាតត្ថាយ វុត្តន្តិ។ អយំ តេសំ បញ្ហានំ សង្ខេបវិស្សជ្ជនា។ វិត្ថារតោ បន វេសាលិវត្ថុតោ បភុតិ បោរាណេហិ វណ្ណីយតិ។

តត្រាយំ វណ្ណនា ពារាណសិរញ្ញោ កិរ អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ គព្ភោ សណ្ឋាសិ, សា តំ ញត្វា រញ្ញោ និវេទេសិ, រាជា គព្ភបរិហារំ អទាសិ។ សា សម្មា បរិហរិយមានគព្ភា គព្ភបរិបាកកាលេ វិជាយន-ឃរំ បាវិសិ។ បុញ្ញវតីនំ បច្ចូសសមយេ គព្ភវុដ្ឋានំ ហោតិ។ សា ច តាសំ អញ្ញតរា, តេន បច្ចូសសមយេ អលត្តកបដលពន្ធុជីវកបុប្ផសទិសំ មំសបេសឹ វិជាយិ។ តតោ “អញ្ញា ទេវិយោ សុវណ្ណពិម្ពសទិសេ បុត្តេ

វិជាយន្តិ, អគ្គមហេសី មំសបេសិន្តិ រញ្ញោ បុរតោ មម អវណ្ណោ ឧប្បជ្ជេយ្យា”តិ ចិន្តេត្វា តេន អវណ្ណភយេន តំ មំសបេសឹ ឯកស្មឹ ភាជនេ បក្ខិបិត្វា អញ្ញតរេន បដិកុជ្ជិត្វា រាជមុទ្ទិកាយ លញ្ឆិត្វា គង្គាយ សោតេ បក្ខិបាបេសិ។ មនុស្សេហិ ឆឌ្ឌិតមត្តេ ទេវតា អារក្ខំ សំវិទហឹសុ។ សុវណ្ណបដ្ដកញ្ចេត្ថ ជាតិហិង្គុលកេន “ពារាណសិរញ្ញោ អគ្គមហេសិយា បជា”តិ លិខិត្វា ពន្ធឹសុ។ តតោ តំ ភាជនំ ឩមិភយាទីហិ អនុបទ្ទុតំ គង្គាសោតេន បាយាសិ។

តេន ច សមយេន អញ្ញតរោ តាបសោ គោបាលកុលំ និស្សាយ គង្គាតីរេ វិហរតិ។ សោ បាតោវ គង្គំ ឱតរន្តោ ភាជនំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា បំសុកូលសញ្ញាយ អគ្គហេសិ។ តតោ តត្ថ តំ អក្ខរបដ្ដកំ រាជមុទ្ទិកាលញ្ឆនញ្ច ទិស្វា មុញ្ចិត្វា តំ មំសបេសឹ អទ្ទស, ទិស្វានស្ស ឯតទហោសិ “សិយា គព្ភោ, តថា ហិស្ស ទុគ្គន្ធបូតិភាវោ នត្ថី”តិ។ តំ អស្សមំ នេត្វា សុទ្ធេ ឱកាសេ ឋបេសិ។ អថ អឌ្ឍមាសច្ចយេន ទ្វេ មំសបេសិយោ អហេសុំ។ តាបសោ ទិស្វា   សាធុតរំ ឋបេសិ, តតោ បុន អឌ្ឍមាសច្ចយេន ឯកមេកិស្សា បេសិយា ហត្ថបាទសីសានមត្ថាយ បញ្ច បញ្ច បិឡកា ឧដ្ឋហឹសុ។ តាបសោ ទិស្វា បុន សាធុតរំ ឋបេសិ។ អថ អឌ្ឍមាសច្ចយេន ឯកា មំសបេសិ សុវណ្ណពិម្ពសទិសោ ទារកោ, ឯកា ទារិកា អហោសិ។ តេសុ តាបសស្ស បុត្តសិនេហោ ឧប្បជ្ជិ។ អង្គុដ្ឋកតោ ចស្ស ខីរំ និព្វត្តិ។ តតោ បភុតិ ច ខីរភត្តំ លភតិ, សោ ភត្តំ ភុញ្ជិត្វា ខីរំ ទារកានំ មុខេ អាសិញ្ចតិ។ តេសំ យំ យំ ឧទរំ បវិដ្ឋំ, តំ សព្វំ   មណិភាជនគតំ វិយ ទិស្សតិ។ ឯវំ លិច្ឆវី អហេសុំ។ អបរេ បនាហុ “សិព្វេត្វា ឋបិតា វិយ នេសំ អញ្ញមញ្ញំ លីនា ឆវិ អហោសី”តិ។ ឯវំ តេ និច្ឆវិតាយ វា លីនច្ឆវិតាយ វា លិច្ឆវីតិ បញ្ញាយឹសុ។

តាបសោ ទារកេ បោសេន្តោ ឧស្សូរេ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសតិ, អតិទិវា បដិក្កមតិ។ តស្ស តំ ព្យាបារំ ញត្វា គោបាលកា អាហំសុ, “ភន្តេ, បព្វជិ-តានំ ទារកបោសនំ បលិពោធោ, អម្ហាកំ ទារកេ ទេថ,

មយំ បោសេស្សាម, តុម្ហេ អត្តនោ កម្មំ ករោថា”តិ។ តាបសោ “សាធូ”តិ បដិស្សុណិ។ គោបាលកា ទុតិយទិវសេ មគ្គំ សមំ កត្វា បុប្ផេហិ ឱកិរិត្វា ធជបដាកំ ឧស្សាបេត្វា តូរិយេហិ វជ្ជមានេហិ អស្សមំ អាគតា។ តាបសោ “មហាបុញ្ញា ទារកា, អប្បមាទេន វឌ្ឍេថ, វឌ្ឍេត្វា ច អញ្ញមញ្ញំ អាវាហវិវាហំ ករោថ, បញ្ចគោរសេន រាជានំ តោសេត្វា ភូមិភាគំ គហេត្វា នគរំ មាបេថ, តត្ថ កុមារំ អភិសិញ្ចថា”តិ វត្វា ទារកេ អទាសិ។ តេ “សាធូ”តិ បដិស្សុណិត្វា ទារកេ នេត្វា បោសេសុំ។

ទារកា វុឌ្ឍិមន្វាយ កីឡន្តា វិវាទដ្ឋានេសុ អញ្ញេ គោបាលទារកេ ហត្ថេនបិ បាទេនបិ បហរន្តិ, តេ រោទន្តិ។ “កិស្ស រោទថា”តិ ច មាតាបិតូហិ វុត្តា “ឥមេ និម្មាតាបិតិកា តាបសបោសិតា អម្ហេ អតីវ បហរន្តី”តិ វទន្តិ។ តតោ តេសំ មាតាបិតរោ “ឥមេ ទារកា អញ្ញេ ទារកេ វិហេឋេន្តិ ទុក្ខាបេន្តិ, ន ឥមេ សង្គហេតព្វា, វជ្ជិតព្វា ឥមេ”តិ អាហំសុ។ តតោ បភុតិ កិរ សោ បទេសោ “វជ្ជី”តិ វុច្ចតិ, តិយោជនសតំ បរិមាណេន។ អថ តំ បទេសំ គោបាលកា រាជានំ តោសេត្វា អគ្គហេសុំ។ តត្ថេវ នគរំ មាបេត្វា សោឡសវស្សុទ្ទេសិកំ កុមារំ អភិសិញ្ចិត្វា រាជានំ អកំសុ។ តាយ ចស្ស ទារិកាយ សទ្ធឹ វារេយ្យំ កត្វា កតិកំ អកំសុ “ន ពាហិរតោ ទារិកា អានេតព្វា, ឥតោ ទារិកា ន កស្សចិ ទាតព្វា”តិ។ តេសំ បឋមសំវាសេន ទ្វេ ទារកា ជាតា ធីតា ច បុត្តោ ច, ឯវំ សោឡសក្ខត្តុំ ទ្វេ ទ្វេ ជាតា។ តតោ តេសំ ទារកានំ យថាក្កមំ វឌ្ឍន្តានំ អារាមុយ្យាននិវាសដ្ឋានបរិវារសម្បត្តឹ គហេតុំ អប្បហោន្តំ តំ នគរំ តិក្ខត្តុំ គាវុតន្តរេន គាវុតន្តរេន បាការេន បរិក្ខិបឹសុ, តស្ស បុនប្បុនំ វិសាលីកតត្តា វេសាលីត្វេវ នាមំ ជាតំ។ ឥទំ វេសាលិវត្ថុ។

ភគវតោ និមន្តនំ

អយំ បន វេសាលី ភគវតោ ឧប្បន្នកាលេ ឥទ្ធា វេបុល្លប្បត្តា អហោសិ។ តត្ថ ហិ រាជូនំយេវ សត្ត-សហស្សានិ សត្ត សតានិ សត្ត ច រាជានោ អហេសុំ។ តថា យុវរាជសេនាបតិភណ្ឌាគារិកប្បភុតីនំ។ យថាហ "តេន ខោ បន សមយេន វេសាលី ឥទ្ធា ចេវ ហោតិ ផីតា ច ពហុជនា អាកិណ្ណមនុស្សា សុភិក្ខា ច, សត្ត ច បាសាទសហស្សានិ សត្ត ច បាសាទសតានិ សត្ត ច បាសាទា, សត្ត ច កូដាគារ-សហស្សានិ សត្ត ច កូដាគារសតានិ សត្ត ច កូដាគារានិ, សត្ត ច អារាមសហស្សានិ សត្ត ច អារាមស-តានិ សត្ត ច អារាមា, សត្ត ច បោក្ខរណិសហស្សានិ សត្ត ច បោក្ខរណិសតានិ សត្ត ច បោក្ខរណិយោ" តិ។

សា អបរេន សមយេន ទុព្ភិក្ខា អហោសិ ទុព្ពុដ្ឋិកា ទុស្សស្សា។ បឋមំ ទុគ្គតមនុស្សា មរន្តិ, តេ ពហិទ្ធា ឆឌ្ឌេន្តិ។ មតមនុស្សានំ កុណបគន្ធេន អមនុស្សា នគរំ បវិសិំសុ, តតោ ពហុតរា មរន្តិ។ តាយ បដិកូលតាយ សត្តានំ អហិវាតរោគោ ឧប្បជ្ជិ។ ឥតិ តីហិ ទុព្ភិក្ខអមនុស្សរោគភយេហិ ឧបទ្ទុតា វេសា-លិនគរវាសិនោ ឧបសង្កមិត្វា រាជានំ អាហំសុ, "មហារាជ, ឥមស្មិំ នគរេ តិវិធំ ភយមុប្បន្នំ, ឥតោ បុព្ពេ យាវ សត្តមា រាជកុលបរិវដ្ដា ឯវរូបំ អនុប្បន្នបុព្វំ, តុម្ហាកំ មញ្ញេ អធម្មិកត្តេន តំ ឯតរហិ ឧប្បន្ន"ន្តិ។ រាជា សព្វេ សន្ថាគារេ សន្និបាតាបេត្វា "មយ្ហំ អធម្មិកភាវំ វិចិនថា"តិ អាហ។ តេ សព្ពំ បវេណិំ វិចិនន្តា ន កិញ្ចិ អទ្ទសំសុ។

តតោ រញ្ញោ ទោសមទិស្វា "ឥទំ ភយំ អម្ហាកំ កថំ វូបសមេយ្យា"តិ ចិន្តេសុំ។ តត្ថ ឯកច្ចេ ឆ ស-ត្ថារេ អបទិសឹសុ "ឯតេហិ ឱក្កន្តមត្តេ វូបសមេស្សតី"តិ។ ឯកច្ចេ អាហំសុ "ពុទ្ធោ កិរ លោកេ ឧប្បន្នោ, សោ ភគវា សព្វសត្តហិតាយ ធម្មំ ទេសេតិ មហិទ្ធិកោ មហានុភាវោ, តេន ឱក្កន្តមត្តេ សព្វភយានិ វូបស-

មេយ្យុ”ន្តិ។ តេន តេ អត្តមនា ហុត្វា “កហំ បន សោ ភគវា ឯតរហិ វិហរតិ, អម្ហេហិ បេសិតោ ន អាគ-
ច្ឆេយ្យា”តិ អាហំសុ។ អថាបរេ អាហំសុ “ពុទ្ធា នាម អនុកម្បកា, កិស្ស នាគច្ឆេយ្យុំ, សោ បន ភគវា
ឯតរហិ រាជគហេ វិហរតិ, រាជា ពិម្ពិសារោ តំ ឧបដ្ឋហតិ, សោ អាគន្តុំ ន ទទេយ្យា”តិ។ “តេន ហិ
រាជានំ សញ្ញាបេត្វា អានេយ្យាមា”តិ ទ្វេ លិច្ឆវិរាជានោ មហតា ពលកាយេន បហូតំ បណ្ណាការំ ទត្វា រ-
ញ្ញោ សន្តិកំ បេសឹសុ “ពិម្ពិសារំ សញ្ញាបេត្វា ភគវន្តំ អានេថា”តិ។ តេ គន្ត្វា រញ្ញោ បណ្ណាការំ ទត្វា តំ
បវត្តិំ និវេទេត្វា, “មហារាជ, ភគវន្តំ អម្ហាកំ នគរំ បេសេហី”តិ អាហំសុ។ រាជា ន សម្បដិ-ច្ឆិ, “តុម្ហេ
យេវ ជានាថា”តិ អាហ។ តេ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯវមាហំសុ “ភន្តេ, អម្ហាកំ នគរេ តីណិ ភយានិ
ឧប្បន្នានិ, សចេ ភគវា អាគច្ឆេយ្យ, សោត្ថិ នោ ភវេយ្យា”តិ។ ភគវា អាវជ្ជេត្វា “វេសាលិយំ រតនសុត្តេ
វុត្តេ សា រក្ខា កោដិសតសហស្សំ ចក្កវាឡានំ ផរិស្សតិ, សុត្តបរិយោសានេ ចតុរាសីតិយា បាណសហ-
ស្សានំ ធម្មាភិសមយោ ភវិស្សតី”តិ អធិវាសេសិ។ អថ រាជា ពិម្ពិសារោ ភគវតោ អធិវាសនំ សុត្វា “ភគ-
វតា វេសាលិគមនំ អធិវាសិត”ន្តិ នគរេ ឃោសនំ ការាបេត្វា ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា អាហ “កឹ, ភន្តេ, ស
ម្បដិច្ឆថ វេសាលិគមន”ន្តិ? អាម, មហារាជាតិ។ តេន ហិ, ភន្តេ, តាវ អាគមេថ, យាវ មគ្គំ បដិយាទេ-
មីតិ។

អថ ខោ រាជា ពិម្ពិសារោ រាជគហស្ស ច គង្គាយ ច អន្តរា បញ្ចយោជនភូមឹ សមំ កត្វា យោជនេ
យោជនេ វិហារំ មាបេត្វា ភគវតោ គមនកាលំ បដិវេទេសិ។ ភគវា បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ បរិវុតោ បាយា-
សិ។ រាជា បញ្ចយោជនំ មគ្គំ បញ្ចវណ្ណេហិ បុប្ផេហិ ជាណុមត្តំ ឱកិរាបេត្វា ធជបដាកបុណ្ណឃដកទលិអាទីនិ
ឧស្សាបេត្វា ភគវតោ ទ្វេ សេតច្ឆត្តានិ ឯកមេកស្ស ច ភិក្ខុស្ស ឯកមេកំ ឧក្ខិបាបេត្វា សទ្ធឹ អត្តនោ បរិវារេន
បុប្ផគន្ធាទីហិ បូជំ ករោន្តោ ឯកេកស្មឹ វិហារេ ភគវន្តំ វសាបេត្វា មហាទានានិ ទត្វា បញ្ចហិ ទិវសេហិ

គង្គាតីរំ នេសិ។ តត្ថ សព្ពាលង្ការេហិ នាវំ អលង្ករោន្តោ វេសាលិកានំ សាសនំ បេសេសិ “អាគតោ ភគវា, មគ្គំ បដិយាទេត្វា សព្វេ ភគវតោ បច្ចុគ្គមនំ ករោថា”តិ។ តេ “ទិគុណំ បូជំ ករិស្សាមា”តិ វេសា-លិយា ច គង្គាយ ច អន្តរា តិយោជនភូមឹ សមំ កត្វា ភគវតោ ចត្តារិ ឯកមេកស្ស ច ភិក្ខុស្ស ទ្វេ ទ្វេ សេតច្ឆត្តានិ សជ្ជេត្វា បូជំ កុរុមានា គង្គាតីរំ អាគន្ត្វា អដ្ឋំសុ។

អថ ពិម្ពិសារោ ទ្វេ នាវាយោ សង្ឃដេត្វា មណ្ឌបំ កត្វា បុប្ផទាមាទីហិ អលង្ករិត្វា តត្ថ សព្ពរតនមយំ ពុទ្ធាសនំ បញ្ញបេសិ, ភគវា តត្ថ និសីទិ។ បញ្ច សតា ភិក្ខូបិ នាវំ អារុហិត្វា យថានុរូបំ និសីទឹសុ។ រាជា ភគវន្តំ អនុគច្ឆន្តោ គលប្បមាណំ ឧទកំ ឱគាហេត្វា “យាវ, ភន្តេ, ភគវា អាគច្ឆតិ, តាវាហំ ឥធេវ គង្គា-តីរេ វសិស្សាមី”តិ វត្វា និវត្តោ។ ឧបរិ ទេវតា យាវ អកនិដ្ឋភវនា បូជំ អកំសុ។ ហេដ្ឋាគង្គានិវាសិនោ កម្ពលស្សតរាទយោ នាគរាជានោ បូជំ អកំសុ។ ឯវំ មហតិយា បូជាយ ភគវា យោជនមត្តំ អទ្ធានំ គង្គាយ គន្ត្វា វេសាលិកានំ សីមន្តរំ បវិដ្ឋោ។

តតោ លិច្ឆវិរាជានោ ពិម្ពិសារេន កតបូជាយ ទិគុណំ ករោន្តា គលប្បមាណេ ឧទកេ ភគវន្តំ បច្ចុគ្គ-ច្ឆឹសុ។ តេនេវ ខណេន តេន មុហុត្តេន   វិជ្ជុប្បភាវិនទ្ធន្ធការវិសដកូដោ គឡ្ហគឡាយន្តោ ចតូសុ ទិសាសុ មហាមេឃោ វុដ្ឋាសិ។ អថ ភគវតា បឋមបាទេ គង្គាតីរេ និក្ខិត្តមត្តេ បោក្ខរវស្សំ វស្សិ។ យេ តេមេតុកាមា, តេ ឯវ តេមេន្តិ, អតេមេតុកាមា ន តេមេន្តិ។ សព្ពត្ថ ជាណុមត្តំ ឩរុមត្តំ កដិមត្តំ គលប្បមាណំ ឧទកំ វហ-តិ, សព្វកុណបានិ ឧទកេន   គង្គំ បវេសិតានិ, បរិសុទ្ធោ ភូមិភាគោ អហោសិ។

លិច្ឆវិរាជានោ ភគវន្តំ អន្តរា យោជនេ យោជនេ វាសាបេត្វា មហាទានានិ ទត្វា តីហិ ទិវសេហិ ទិគុណំ បូជំ ករោន្តា វេសាលឹ នយឹសុ។   វេសាលឹ សម្បត្តេ ភគវតិ សក្កោ ទេវានមិន្ទោ ទេវសង្ឃបុរ-ក្ខតោ អាគច្ឆិ។ មហេសក្ខានំ ទេវតានំ សន្និបាតេន អមនុស្សា យេភុយ្យេន បលាយឹសុ។ ភគវា នគរទ្វារេ

ឋត្វា អានន្ទត្ថេរំ អាមន្តេសិ “ឥមំ, អានន្ទ, រតនសុត្តំ ឧគ្គហេត្វា ពលិកម្មូបករណានិ គហេត្វា លិច្ឆវិរាជ-កុមារេហិ សទ្ធឹ វេសាលិយា តិបាការន្តរេ វិចរន្តោ បរិត្តំ ករោហី”តិ រតនសុត្តំ អភាសិ។ “ឯវំ កេន បនេតំ សុត្តំ វុត្តំ, កទា, កត្ថ, កស្មា ច វុត្ត”ន្តិ ឯតេសំ បញ្ហានំ វិស្សជ្ជនា វិត្ថារេន វេសាលិវត្ថុតោ បភុតិ បោរាណេហិ វណ្ណីយតិ។

ឯវំ ភគវតោ វេសាលិំ អនុប្បត្តទិវសេយេវ វេសាលិនគរទ្វារេ តេសំ ឧបទ្ទវានំ បដិឃាតត្ថាយ វុត្តមិទំ រតនសុត្តំ ឧគ្គហេត្វា អាយស្មា អានន្ទោ បរិត្តត្ថាយ ភាសមានោ ភគវតោ បត្តេន ឧទកមាទាយ សព្ពនគរំ អព្ភុក្កិរន្តោ អនុវិចរិ។ យំ កិញ្ចីតិ វុត្តមត្តេ ឯវ ថេរេន យេ បុព្វេ អបលាតា សង្ការកូដភិត្តិប្បទេសាទិនិស្សិតា អមនុស្សា, តេ ចតូហិ ទ្វារេហិ បលាយឹសុ, ទ្វារានិ អនោកាសានិ អហេសុំ។ តតោ ឯកច្ចេ ទ្វារេសុ ឱកាសំ អលភមានា បាការំ ភិន្ទិត្វា បលាតា។ អមនុស្សេសុ គតមត្តេសុ មនុស្សានំ គត្តេសុ រោគោ វូបសន្តោ។ តេ និក្ខមិត្វា សព្ពបុប្ផគន្ធាទីហិ ថេរំ បូជេសុំ។ មហាជនោ នគរមជ្ឈេ សន្ថាគារំ សព្ពគន្ធេហិ លិម្បិត្វា វិតានំ កត្វា សព្ពាលង្ការេហិ អលង្ករិត្វា តត្ថ ពុទ្ធាសនំ បញ្ញបេត្វា ភគវន្តំ អានេសិ។

ភគវា សន្ថាគារំ បវិសិត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិ។ ភិក្ខុសង្ឃោបិ ខោ រាជានោ មនុស្សា ច បតិរូបេ បតិរូបេ អាសនេ និសីទឹសុ។ សក្កោបិ ទេវានមិន្ទោ ទ្វីសុ ទេវលោកេសុ ទេវបរិសាយ សទ្ធឹ ឧបនិសី-ទិ អញ្ញេ ច ទេវា, អានន្ទត្ថេរោបិ សព្វំ វេសាលឹ អនុវិចរន្តោ រក្ខំ កត្វា វេសាលិនគរវាសីហិ សទ្ធឹ អាគន្ត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ តត្ថ ភគវា សព្ពេសំ តទេវ រតនសុត្តំ អភាសីតិ។

ឯត្តាវតា ច យា “យេន វុត្តំ យទា យត្ថ, យស្មា ចេតំ ឥមំ នយំ។ បកាសេត្វានា”តិ មាតិកា និក្ខិត្តា, សា សព្ពប្បការេន វិត្ថារិតា ហោតិ។

យានីធាតិគាថាវណ្ណនា

១.ឥទានិ “ឯតស្ស ករិស្សាមត្ថវណ្ណន”ន្តិ វុត្តត្តា អត្ថវណ្ណនា អារព្ភតេ។ អបរេ បន វទន្តិ “អាទិតោ បញ្ចេវ គាថា ភគវតា វុត្តា, សេសា បរិត្តករ-ណសមយេ អានន្ទត្ថេរេនា”តិ។ យថា វា តថា វា ហោតុ, កឹ នោ ឥមាយ បរិក្ខាយ, សព្វថាបិ ឯតស្ស រតនសុត្តស្ស ករិស្សាមត្ថវណ្ណនំ។

យានីធ ភូតានីតិ បឋមគាថា។ តត្ថ យានីតិ យាទិសានិ អប្បេសក្ខានិ វា មហេសក្ខានិ វា។ ឥធាតិ ឥមស្មឹ បទេសេ, តស្មឹ ខណេ សន្និបាតដ្ឋានំ សន្ធាយាហ។ ភូតានីតិ កិញ្ចាបិ ភូតសទ្ទោ “ភូតស្មឹ បាចិត្តិ-យ”ន្តិ ឯវមាទីសុ វិជ្ជមានេ។ “ភូតមិទន្តិ, ភិក្ខវេ, សមនុបស្សថា”តិ ឯវមាទីសុ ខន្ធបញ្ចកេ។ “ចត្តារោ ខោ, ភិក្ខុ, មហាភូតា ហេតូ”តិ ឯវមាទីសុ ចតុព្ពិធេ បថវីធាត្វាទិរូបេ។ “យោ ច កាលឃសោ ភូតោ”តិ ឯវមាទីសុ ខីណាសវេ។ “សព្វេវ និក្ខិបិ-ស្សន្តិ, ភូតា លោកេ សមុស្សយ”ន្តិ ឯវមាទីសុ សព្វសត្តេ។ “ភូតគាមបាតព្យតាយា”តិ ឯវមាទីសុ រុក្ខាទិកេ។ “ភូតំ ភូតតោ សញ្ជានាតី”តិ ឯវមាទីសុ ចាតុមហារាជិ-កានំ ហេដ្ឋា សត្តនិកាយំ ឧបាទាយ វត្តតិ។ ឥធ បន អវិសេសតោ អមនុស្សេសុ ទដ្ឋព្វោ។

សមាគតានីតិ សន្និបតិតានិ។ ភុម្មានីតិ ភូមិយំ និព្វត្តានិ។ វា-ឥតិ វិកប្បនេ។ តេន យានីធ ភុម្មានិ វា ភូតានិ សមាគតានីតិ ឥមមេកំ វិកប្បំ កត្វា បុន ទុតិយវិកប្បំ កាតុំ “យានិ វ អន្តលិក្ខេ”តិ អាហ។ អន្ត-លិក្ខេ វា យានិ ភូតានិ និព្វត្តានិ, តានិ សព្វានិ ឥធ សមាគតានីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច យាមតោ យាវ អកនិ-ដ្ឋំ, តាវ និព្វត្តានិ ភូតានិ អាកាសេ បាតុភូតវិមានេសុ និព្វត្តត្តា “អន្តលិក្ខេ ភូតានី”តិ វេទិតព្វានិ។ តតោ ហេដ្ឋា សិនេរុតោ បភុតិ យាវ ភូមិយំ រុក្ខលតាទីសុ អធិវត្ថានិ បថវិយញ្ច និព្វត្តានិ ភូតានិ, តានិ សព្វានិ ភូមិយំ ភូមិបដិពទ្ធេសុ ច រុក្ខលតាបព្វតាទីសុ និព្វត្តត្តា “ភុម្មានិ ភូតានី”តិ វេទិតព្វានិ។

ឯវំ ភគវា សព្ពានេវ អមនុស្សភូតានិ “ភុម្មានិ វា យានិ វ អន្តលិក្ខេ”តិ ទ្វីហិ បទេហិ វិកប្បេត្វា បុន ឯកេន បទេន បរិគ្គហេត្វា ទស្សេតុំ “សព្ពេវ ភូតា សុមនា ភវន្តូ”តិ អាហ។ សព្វេតិ អនវសេសា។ ឯវាតិ អវធារណោ, ឯកម្បិ អនបនេត្វាតិ អធិប្បាយោ។ ភូតាតិ អមនុស្សា។ សុមនា ភវន្តូតិ សុខិតមនា បីតិ-សោមនស្សជាតា ភវន្តុ។ អថោបីតិ កិច្ចន្តរសន្និយោជនត្ថំ វាក្យោបាទានេ និបាតទ្វយំ។ សក្កច្ច សុណន្តុ ភាសិតន្តិ អដ្ឋឹ កត្វា មនសិកត្វា សព្វំ ចេតសា សមន្នាហរិត្វា ទិព្វសម្បត្តិលោកុត្តរសុខាវហំ មម ទេសនំ សុណន្តុ។

ឯវមេត្ថ ភគវា “យានីធ ភូតានិ សមាគតានី”តិ អនិយមិតវចនេន ភូតានិ បរិគ្គហេត្វា បុន “ភុម្មានិ វា យានិ វ អន្តលិក្ខេ”តិ ទ្វិធា វិកប្បេត្វា តតោ “សព្ពេវ ភូតា”តិ បុន ឯកជ្ឈំ កត្វា “សុមនា ភវន្តូ”តិ ឥមិនា វចនេន អាសយសម្បត្តិយំ និយោជេន្តោ “សក្កច្ច សុណន្តុ ភាសិត”ន្តិ បយោគសម្បត្តិយំ, តថា យោនិសោមនសិការសម្បត្តិយំ បរតោឃោសសម្បត្តិយញ្ច, តថា អត្តសម្មាបណិធិសប្បុរិសូបនិស្សយសម្ប-ត្តីសុ សមាធិបញ្ញាហេតុសម្បត្តីសុ ច និយោជេន្តោ គាថំ សមាបេសិ។

តស្មា ហីតិគាថាវណ្ណនា

២.តស្មា ហិ ភូតាតិ ទុតិយគាថា។ តត្ថ តស្មាតិ ការណវចនំ។ ភូតាតិ អាមន្តនវចនំ។ និសាមេថាតិ សុណាថ។ សព្វេតិ អនវសេសា។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? យស្មា តុម្ហេ ទិព្វដ្ឋានានិ តត្ថ ឧបភោគបរិភោគសម្បទ-ញ្ច បហាយ ធម្មស្សវនត្ថំ ឥធ សមាគតា, ន នដនច្ចនាទិទស្សនត្ថំ, តស្មា ហិ ភូតា និសាមេថ សព្វេតិ។ អថ វា “សុមនា ភវន្តុ, សក្កច្ច សុណន្តូ”តិ វចនេន តេសំ សុមនភាវំ សក្កច្ចំ សោតុកម្យតញ្ច ទិស្វា អាហ “យស្មា តុម្ហេ សុមនភាវេន អត្តសម្មាបណិធិយោនិសោមនសិការាសយសុទ្ធីហិ សក្កច្ចំ សោតុកម្យតាយ សប្បុរិសូបនិស្សយបរតោឃោសបទដ្ឋានតោ បយោគសុទ្ធីហិ ច យុត្តា, តស្មា ហិ ភូតា និសាមេថ សព្វេ”

តិ។ អថ វា យំ បុរិមគាថាយ អន្តេ “ភាសិត”ន្តិ វុត្តំ, តំ ការណភាវេន អបទិសន្តោ អាហ “យស្មា មម ភាសិតំ នាម អតិទុល្លភំ អដ្ឋក្ខណបរិវជ្ជិតស្ស ខណស្ស ទុល្លភត្តា, អនេកានិសំសញ្ច បញ្ញាករុណាគុណេន បវត្តត្តា, តញ្ចាហំ វត្តុកាមោ ‘សុណន្តុ ភាសិត’ន្តិ អវោចំ, តស្មា ហិ ភូតា និសាមេថ សព្វេ”តិ។ ឥទំ ឥមិនា គាថាបទេន វុត្តំ ហោតិ។

ឯវមេតំ ការណំ និរោបេន្តោ អត្តនោ ភាសិតនិសាមនេ និយោជេត្វា និសាមេតព្វំ វត្តុមារទ្ធោ “មេត្តំ ករោថ មានុសិយា បជាយា”តិ។ តស្សត្ថោ យាយំ តីហិ ឧបទ្ទវេហិ ឧបទ្ទុតា មានុសី បជា, តស្សា មានុសិយា បជាយ មេត្តំ មិត្តភាវំ ហិតជ្ឈាសយតំ បច្ចុបដ្ឋបេថាតិ។ កេចិ បន “មានុសិកំ បជ”ន្តិ បឋន្តិ, តំ ភុម្មត្ថាសម្ភវា ន យុជ្ជតិ។ យម្បិ អញ្ញេ អត្ថំ វណ្ណយន្តិ, សោបិ ន យុជ្ជតិ។ អធិប្បាយោ បនេត្ថ នាហំ ពុទ្ធោតិ ឥស្សរិយពលេន វទាមិ, អបិ តុ យំ តុម្ហាកញ្ច ឥមិស្សា ច មានុសិយា បជាយ ហិតត្ថំ វទាមិ “មេត្តំ ករោថ មានុសិយា បជាយា”តិ។ ឯត្ថ ច

“យេ សត្តសណ្ឌំ បឋវឹ វិជេត្វា, រាជិសយោ យជមានានុបរិយគា;
អស្សមេធំ បុរិសមេធំ, សម្មាបាសំ វាជបេយ្យំ និរគ្គឡំ។

“មេត្តស្ស ចិត្តស្ស សុភាវិតស្ស, កលម្បិ តេ នានុភវន្តិ សោឡសឹ;
ឯកម្បិ ចេ បាណមទុដ្ឋចិត្តោ, មេត្តាយតិ កុសលោ តេន ហោតិ។

“សព្វេ ច បាណេ មនសានុកម្បី, បហូតមរិយោ បករោតិ បុញ្ញ”ន្តិ។

ឯវមាទីនំ សុត្តានំ ឯកាទសានិសំសានញ្ច វសេន យេ មេត្តំ ករោន្តិ, ឯតេសំ មេត្តា ហិតាតិ វេទិតព្វា។

“ទេវតានុកម្បិតោ បោសោ, សទា ភទ្រានិ បស្សតី”តិ។

ឯវមាទីនំ សុត្តានំ វសេន យេសុ កយិរតិ, តេសម្បិ ហិតាតិ វេទិតព្វា។

ឯវំ ឧភយេសម្បិ ហិតភាវំ ទស្សេន្តោ “មេត្តំ ករោថ មានុសិយា”តិ វត្វា ឥទានិ ឧបការម្បិ ទស្សេន្តោ អាហ “ទិវា ច រត្តោ ច ហរន្តិ យេ ពលឹ, តស្មា ហិ នេ រក្ខថ អប្បមត្តា”តិ។ តស្សត្ថោ យេ មនុស្សា ចិត្តកម្មកដ្ឋកម្មាទីហិបិ ទេវតា កត្វា ចេតិយរុក្ខាទីនិ ច ឧបសង្កមិត្វា ទេវតា ឧទ្ទិស្ស ទិវា ពលឹ ករោន្តិ, កាលបក្ខាទីសុ ច រត្តឹ ពលឹ ករោន្តិ, សលាកភត្តាទីនិ វា ទត្វា អារក្ខទេវតា ឧបាទាយ យាវ ព្រហ្មទេវតានំ បត្តិទាននិយ្យាតនេន ទិវា ពលឹ ករោន្តិ, ឆត្តារោបនទីបមាលាយ សព្វរត្តិកធម្មស្សវនាទីនិ ការាបេត្វា បត្តិទាននិយ្យាតនេន ច រត្តឹ ពលឹ ករោន្តិ, តេ កថំ ន រក្ខិតព្វា? យតោ ឯវំ ទិវា ច រត្តោ ច តុម្ហេ ឧទ្ទិស្ស ករោន្តិ យេ ពលឹ, តស្មា ហិ នេ រក្ខថ; តស្មា ពលិកម្មករណាបិ តេ មនុស្សេ រក្ខថ គោបយថ, អហិតំ នេសំ អបនេថ, ហិតំ ឧបនេថ អប្បម-ត្តា ហុត្វា តំ កតញ្ញុភាវំ ហទយេ កត្វា និច្ចមនុស្សេ រក្ខថ គោបយថាតិ។

យំកិញ្ចីតិគាថាវណ្ណនា

៣.ឯវំ ទេវតាសុ មនុស្សានំ ឧបការកភាវំ ទស្សេត្វា តេសំ ឧបទ្ទវវូបសមនត្ថំ ពុទ្ធាទិគុណប្បកាសនេន ច ទេវមនុស្សានំ ធម្មស្សវនត្ថំ “យំកិញ្ចិ វិត្ត”ន្តិអាទិនា នយេន សច្ចវចនំ បយុញ្ជិតុមារទ្ធោ។ តត្ថ យំកិញ្ចីតិ អនិយមិតវសេន អនវសេសំ បរិយាទិយតិ យំកិញ្ចិ តត្ថ តត្ថ វោហារូបគំ។ វិត្តន្តិ ធនំ។ តញ្ហិ វិត្តឹ

ជនេតីតិ វិត្តំ។ ឥធ វាតិ មនុស្សលោកំ និទ្ទិសតិ។ ហុរំ វាតិ តតោ បរំ អវសេសលោកំ, តេន ច ឋបេត្វា មនុស្សេ សព្វលោកគ្គហណេ បត្តេ “សគ្គេសុ វា”តិ បរតោ វុត្តត្តា ឋបេត្វា មនុស្សេ ច សគ្គេ ច អវសេសានំ នាគសុបណ្ណាទីនំ គហណំ វេទិតព្វំ។

ឯវំ ឥមេហិ ទ្វីហិ បទេហិ យំ មនុស្សានំ វោហារូបគំ អលង្ការបរិភោគូបគញ្ច ជាតរូបរជតមុត្តាមណិវេឡុរិយបវាឡលោហិតង្កមសារគល្លាទិកំ, យញ្ច មុត្តាមណិវាលុកត្ថតាយ ភូមិយា រតនមយវិមានេសុ អនេកយោជនសតវិត្ថតេសុ ភវនេសុ ឧប្បន្នានំ នាគសុបណ្ណាទីនំ វិត្តំ, តំ និទ្ទិដ្ឋំ ហោតិ។ សគ្គេសុ វាតិ កាមាវចររូបាវចរទេវលោកេសុ។ តេ ហិ សោភនេន កម្មេន អជីយន្តីតិ សគ្គា។ សុដ្ឋុ អគ្គាតិបិ សគ្គា។ យន្តិ យំ សសាមិកំ វា អសាមិកំ វា។ រតនន្តិ រតឹ នយតិ វហតិ ជនយតិ វឌ្ឍេតីតិ រតនំ។ យំកិញ្ចិ ចិត្តីកតំ មហគ្ឃំ អតុលំ ទុល្លភទស្សនំ អនោមសត្តបរិភោគញ្ច, តស្សេតំ អធិវចនំ។ យថាហ

“ចិត្តីកតំ មហគ្ឃញ្ច, អតុលំ ទុល្លភទស្សនំ;
អនោមសត្តបរិភោគំ, រតនំ តេន វុច្ចតី”តិ។

បណីតន្តិ ឧត្តមំ សេដ្ឋំ អតប្បកំ។ ឯវំ ឥមិនា គាថាបទេន យំ សគ្គេសុ អនេកយោជនសតប្បមាណសព្វរតនមយវិមានសុធម្មវេជយន្តប្បភុតីសុ សសាមិកំ, យញ្ច ពុទ្ធុប្បាទវិរហេន អបាយមេវ បរិបូរេន្តេសុ សត្តេសុ សុញ្ញវិមានប្បដិពទ្ធំ អសាមិកំ, យំ វា បនញ្ញម្បិ បថវិមហាសមុទ្ទហិមវន្តាទិនិស្សិតមសាមិកំ រតនំ, តំ និទ្ទិដ្ឋំ ហោតិ។

ន នោ សមំ អត្ថិ តថាគតេនាតិ ន-ឥតិ បដិសេធេ។ នោ-ឥតិ អវធារណេ។ សមន្តិ តុល្យំ។ អត្ថីតិ វិជ្ជតិ។ តថាគតេនាតិ ពុទ្ធេន។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? យំ ឯតំ វិត្តញ្ច រតនញ្ច បកាសិតំ, ឯត្ថ ឯកម្បិ ពុទ្ធរតនេន

សទិសំ រតនំ នេវត្ថិ។ យម្បិ ហិ តំ ចិត្តីកតដ្ឋេន រតនំ, សេយ្យថិទំ រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស ចក្ករតនំ មណិរតនញ្ច, យម្ហិ ឧប្បន្នេ មហាជនោ ន អញ្ញត្ថ ចិត្តីការំ ករោតិ, ន កោចិ បុប្ផគន្ធាទីនិ គហេត្វា យក្ខដ្ឋានំ វា ភូតដ្ឋានំ វា គច្ឆតិ, សព្ពោបិ ជនោ ចក្ករតនមណិរតនមេវ ចិត្តីការំ ករោតិ បូជេតិ, តំ តំ វរំ បត្ថេតិ, បត្ថិតបត្ថិតញ្ចស្ស ឯកច្ចំ សមិជ្ឈតិ, តម្បិ រតនំ ពុទ្ធរតនេន សមំ នត្ថិ។ យទិ ហិ ចិត្តីកតដ្ឋេន រតនំ, តថាគតោវ រតនំ។ តថាគតេ ហិ ឧប្បន្នេ យេ កេចិ មហេសក្ខា ទេវមនុស្សា ន តេ អញ្ញត្រ ចិត្តីការំ ករោន្តិ, ន កញ្ចិ អញ្ញំ បូជេន្តិ។ តថា ហិ ព្រហ្មា សហម្បតិ សិនេរុមត្តេន រតនទាមេន តថាគតំ បូជេសិ, យថាពលញ្ច អញ្ញេ ទេវា មនុស្សា ច ពិម្ពិសារកោសលរាជអនាថបិណ្ឌិកាទយោ។ បរិនិព្ពុតម្បិ ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស ឆន្នវុតិ កោដិធនំ វិស្សជ្ជេត្វា អសោកមហារាជា សកលជម្ពុទីបេ ចតុរាសីតិ វិហារសហស្សានិ បតិដ្ឋាបេសិ, កោ បន វាទោ អញ្ញេសំ ចិត្តីការានំ។ អបិច កស្សញ្ញស្ស បរិនិព្ពុតស្សាបិ ជាតិពោធិធម្មចក្កប្បវត្តនបរិនិព្វានដ្ឋានានិ បដិមាចេតិយាទីនិ វា ឧទ្ទិស្ស ឯវំ ចិត្តីការគរុការោ បវត្តតិ យថា ភគវតោ។ ឯវំចិត្តីកតដ្ឋេនាបិ តថាគតសមំ រតនំ នត្ថិ។

តថា យម្បិ តំ មហគ្ឃដ្ឋេន រតនំ។ សេយ្យថិទំ កាសិកំ វត្ថំ។ យថាហ “ជិណ្ណម្បិ, ភិក្ខវេ, កាសិកំ វត្ថំ វណ្ណវន្តញ្ចេវ ហោតិ សុខសម្ផស្សញ្ច មហ-គ្ឃញ្ចា”តិ តម្បិ ពុទ្ធរតនេន សមំ នត្ថិ។ យទិ ហិ មហគ្ឃដ្ឋេន រតនំ, តថាគតោវ រតនំ។ តថាគតោ ហិ យេសំ បំសុកម្បិ បដិគ្គណ្ហាតិ, តេសំ តំ មហប្ផលំ ហោតិ មហានិសំសំ សេយ្យថាបិ អសោករញ្ញោ, ឥទមស្ស មហគ្ឃតាយ។ ឯវំ មហគ្ឃតាវចនេន ចេត្ថ ទោសាភាវសាធកំ ឥទំ សុត្តបទំ វេទិតព្វំ

“យេសំ ខោ បន សោ បដិគ្គណ្ហាតិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ, តេសំ តំ មហប្ផលំ ហោតិ មហានិសំសំ។ ឥទមស្ស មហគ្ឃតាយ វទាមិ។ សេយ្យថាបិ តំ, ភិក្ខវេ, កាសិកំ វត្ថំ មហគ្ឃំ, តថូបមាហំ, ភិក្ខវេ, ឥមំ បុគ្គលំ វទាមី”តិ។

ឯវំ មហគ្ឃដ្ឋេនបិ តថាគតសមំ រតនំ នត្ថិ។

តថា យម្បិ តំ អតុលដ្ឋេន រតនំ។ សេយ្យថិទំ រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស ចក្ករតនំ ឧប្បជ្ជតិ ឥន្ទនីលមណិមយនាភិ សត្តរតនមយសហស្សារំ បវាឡមយនេមិ រត្តសុវណ្ណមយសន្ធិ, យស្ស ទសន្នំ ទសន្នំ អរានមុបរិ ឯកំ មុណ្ឌារំ ហោតិ វាតំ គហេត្វា សទ្ទករណត្ថំ, យេន កតោ សទ្ទោ សុកុសលប្បតាឡិតបញ្ចង្គិកតូរិយសទ្ទោ វិយ ហោតិ, យស្ស នាភិយា ឧភោសុ បស្សេសុ ទ្វេ សីហមុខានិ ហោន្តិ, អព្ភន្តរំ សកដចក្កស្សេវ សុសិរំ។ តស្ស កត្តា វា ការេតា វា នត្ថិ, កម្មបច្ចយេន ឧតុតោ សមុដ្ឋាតិ។ យំ រាជា ទសវិធំ ចក្កវត្តិវត្តំ បូរេត្វា តទហុបោសថេ បុណ្ណមទិវសេ សីសំន្ហាតោ ឧបោសថិកោ ឧបរិបាសាទវរគតោ សីលានិ សោធេន្តោ និសិន្នោ បុណ្ណចន្ទំ វិយ សូរិយំ វិយ ច ឧដ្ឋេន្តំ បស្សតិ, យស្ស ទ្វាទសយោជនតោ សទ្ទោ សុយ្យតិ, យោជនតោ វណ្ណោ ទិស្សតិ, យំ មហាជនេន “ទុតិយោ មញ្ញេ ចន្ទោ សូរិយោ វា ឧដ្ឋិតោ”តិ អតិវិយ កោតូហលជាតេន ទិស្សមានំ នគរស្ស ឧបរិ អាគន្ត្វា រញ្ញោ អន្តេបុរស្ស បាចីនបស្សេ នាតិឧច្ចំ នាតិនីចំ ហុត្វា មហាជនស្ស គន្ធបុប្ផាទីហិ បូជេតុំ, យុត្តដ្ឋានេ អក្ខាហតំ វិយ តិដ្ឋតិ។

តទេវ អនុពន្ធមានំ ហត្ថិរតនំ ឧប្បជ្ជតិ, សព្វសេតោ រត្តបាទោ សត្តប្បតិដ្ឋោ ឥទ្ធិមា វេហាសង្គមោ ឧបោសថកុលា វា ឆទ្ទន្តកុលា វា អាគច្ឆតិ, ឧបោសថកុលា ច អាគច្ឆន្តោ សព្វជេដ្ឋោ អាគច្ឆតិ, ឆទ្ទន្ត

កុលា សព្វកនិដ្ឋោ សិក្ខិតសិក្ខោ ទមថូបេតោ, សោ ទ្វាទសយោជនំ បរិសំ គហេត្វា សកលជម្ពុទីបំ អនុសំយាយិត្វា បុរេបាតរាសមេវ សកំ រាជធានី អាគច្ឆតិ។

តម្បិ អនុពន្ធមានំ អស្សរតនំ ឧប្បជ្ជតិ, សព្វសេតោ រត្តបាទោ កាឡសីសោ មុញ្ជកេសោ វលាហកស្សរាជកុលា អាគច្ឆតិ។ សេសមេត្ថ ហត្ថិរតនសទិសមេវ។

តម្បិ អនុពន្ធមានំ មណិរតនំ ឧប្បជ្ជតិ។ សោ ហោតិ មណិ វេឡុរិយោ សុភោ ជាតិមា អដ្ឋំសោ សុបរិកម្មកតោ អាយាមតោ ចក្កនាភិសទិសោ, វេបុល្លបព្ពតា អាគច្ឆតិ។ សោ ចតុរង្គសមន្នាគតេបិ អន្ធការេ រញ្ញោ ធជគ្គំ គតោ យោជនំ ឱភាសេតិ, យស្សោភាសេន មនុស្សា “ទិវា”តិ មញ្ញមានា   កម្មន្តេ បយោជេន្តិ, អន្តមសោ កុន្ថកិបិល្លិកំ ឧបាទាយ បស្សន្តិ។

តម្បិ អនុពន្ធមានំ ឥត្ថិរតនំ ឧប្បជ្ជតិ, បកតិអគ្គមហេសី វា ហោតិ, ឧត្តរកុរុតោ វា អាគច្ឆតិ មទ្ទរាជកុលតោ វា, អតិទីឃតាទិឆទោសវិវជ្ជិតា   អតិក្កន្តា មានុសវណ្ណំ អប្បត្តា ទិព្ពវណ្ណំ, យស្សា រញ្ញោ សីតកាលេ ឧណ្ហានិ គត្តានិ ហោន្តិ, ឧណ្ហកាលេ សីតានិ, សតធា ធោដិត តូលបិចុនោ វិយ   សម្ផស្សោ ហោតិ, កាយតោ ចន្ទនគន្ធោ វាយតិ, មុខតោ ឧប្បលគន្ធោ, បុព្វុដ្ឋាយិនិតាទិអនេកគុណសមន្នាគតា ច ហោតិ។

តម្បិ អនុពន្ធមានំ គហបតិរតនំ ឧប្បជ្ជតិ រញ្ញោ បកតិកម្មការោ សេដ្ឋិ, យស្ស ចក្ករតនេ ឧប្បន្នមត្តេ ទិព្វំ ចក្ខុ បាតុភវតិ, យេន សមន្តតោ យោជនមត្តេ និធី បស្សតិ អសាមិកម្បិ សសាមិកម្បិ, សោ រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា បវារេតិ “អប្បោស្សុក្កោ ត្វំ, ទេវ, ហោហិ, អហំ តេ ធនេន ធនករណីយំ   ករិស្សាមី”តិ។

តម្បិ អនុពន្ធមានំ បរិណាយករតនំ ឧប្បជ្ជតិ រញ្ញោ បកតិជេដ្ឋបុត្តោ។ ចក្ករតនេ ឧប្បន្នមត្តេ អតិរេកបញ្ញាវេយ្យត្តិយេន សមន្នាគតោ ហោតិ, ទ្វាទសយោជនាយ បរិសាយ ចេតសា ចិត្តំ បរិជានិត្វា និគ្គហបគ្គហសមត្ថោ ហោតិ, សោ រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា បវារេតិ “អប្បោស្សុក្កោ ត្វំ, ទេវ, ហោហិ, អហំ តេ រជ្ជំ អនុសាសិស្សាមី”តិ។ យំ វា បនញ្ញម្បិ ឯវរូបំ អតុលដ្ឋេន រតនំ, យស្ស ន សក្កា តុលយិត្វា តីរយិត្វា អគ្ឃោ កាតុំ “សតំ វា សហស្សំ វា អគ្ឃតិ កោដី វា”តិ។ តត្ថ ឯករតនម្បិ ពុទ្ធរតនេន សមំ នត្ថិ។ យទិ ហិ អតុលដ្ឋេន រតនំ, តថាគតោវ រតនំ។ តថាគតោ ហិ ន សក្កា សីលតោ វា សមាធិតោ វា បញ្ញាទីនំ វា អញ្ញតរតោ កេនចិ តុលយិត្វា តីរយិត្វា “ឯត្តកគុណោ វា ឥមិនា សមោ វា សប្បដិភាគោ វា”តិ បរិច្ឆិន្ទិតុំ។ ឯវំ អតុលដ្ឋេនបិ តថាគតសមំ រតនំ នត្ថិ។

តថា យម្បិ តំ ទុល្លភទស្សនដ្ឋេន រតនំ, សេយ្យថិទំ ទុល្លភបាតុភាវោ រាជា ចក្កវត្តិ, ចក្កាទីនិ ច តស្ស រតនានិ, តម្បិ ពុទ្ធរតនេន សមំ នត្ថិ។ យទិ ហិ ទុល្លភទស្សនដ្ឋេន រតនំ, តថាគតោវ រតនំ, កុតោ ចក្កវត្តិអាទីនំ រតនត្តំ។ តានិ ហិ ឯកស្មឹយេវ កប្បេ អនេកានិ ឧប្បជ្ជន្តិ។ យស្មា បន អសង្ខ្យេយ្យេបិ កប្បេ តថាគតសុញ្ញោ លោកោ ហោតិ, តស្មា តថាគតោវ កទាចិ ករហចិ ឧប្បជ្ជនតោ ទុល្លភទស្សនោ។ វុត្តម្បិ ចេតំ ភគវតា បរិនិព្វានសមយេ –

“ទេវតា, អានន្ទ, ឧជ្ឈាយន្តិ ‘ទូរា ច វតម្ហ អាគតា តថាគតំ ទស្សនាយ, កទាចិ ករហចិ តថាគតា លោកេ ឧប្បជ្ជន្តិ អរហន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធា, អជ្ជេវ រត្តិយា បច្ឆិមេ យាមេ តថាគតស្ស បរិនិព្វានំ ភវិស្សតិ, អយញ្ច មហេសក្ខោ ភិក្ខុ ភគវតោ បុរតោ ឋិតោ ឱវារេន្តោ, ន មយំ លភាម បច្ឆិមេ កាលេ តថាគតំ ទស្សនាយា’”តិ។

ឯវំ ទុល្លភទស្សនដ្ឋេនាបិ តថាគតសមំ រតនំ នត្ថិ។

តថា យម្បិ តំ អនោមសត្តបរិភោគដ្ឋេន រតនំ។ សេយ្យថិទំ រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស ចក្ករតនាទិ តញ្ហិ កោដិសតសហស្សធនានម្បិ សត្តភូមិកបាសាទវរតលេ វសន្តានម្បិ ចណ្ឌាលវេននេសាទរថការបុក្កុសាទីនំ នីចកុលិកានំ ឱមកបុរិសានំ សុបិនន្តេបិ បរិភោគត្ថាយ ន និព្វត្តតិ។ ឧភតោ សុជាតស្ស បន រញ្ញោ ខត្តិយស្សេវ បរិប្ជូរិតទសវិធចក្កវត្តិវត្តស្ស បរិភោគត្ថាយ និព្ពត្តនតោ អនោមសត្តបរិភោគំយេវ ហោតិ, តម្បិ ពុទ្ធរតនសមំ នត្ថិ។ យទិ ហិ អនោមសត្តបរិភោគដ្ឋេន រតនំ, តថាគតោវ រតនំ។ តថាគតោ ហិ លោកេ ឱមកសត្តសម្មតានំ អនុបនិស្សយសម្បន្នានំ វិបរីតទស្សនានំ បូរណកស្សបាទីនំ ឆន្នំ សត្ថារានំ អញ្ញេសញ្ច ឯវរូបានំ សុបិនន្តេបិ អបរិភោគោ។ ឧបនិស្សយសម្បន្នានំ បន ចតុប្បទាយបិ គាថាយ បរិយោសានេ អរហត្តមធិគន្តុំ សមត្ថានំ និព្វេធិកញ្ញាណទស្សនានំ ពាហិយទារុចីរិយប្បភុតីនំ អញ្ញេសញ្ច មហាកុលប្បសុតានំ មហាសាវកានំ បរិភោគោ, តេ ហិ តំ ទស្សនានុត្តរិយសវនានុត្តរិយ- បារិចរិយានុត្តរិយាទីនិ សាធេន្តា តថាគតំ បរិភុញ្ជន្តិ។ ឯវំ អនោមសត្តបរិភោគដ្ឋេនាបិ តថាគតសមំ រតនំ នត្ថិ។

យម្បិ តំ អវិសេសតោ រតិជននដ្ឋេន រតនំ។ សេយ្យថិទំ រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស ចក្ករតនំ។ តញ្ហិ ទិស្វាវ រាជា ចក្កវត្តិ អត្តមនោ ហោតិ, ឯវម្បិ តំ រញ្ញោ រតឹ ជនេតិ។ បុន ចបរំ រាជា ចក្កវត្តិ វាមេន ហត្ថេន សុវណ្ណភិង្ការំ គហេត្វា ទក្ខិណេន ហត្ថេន ចក្ករតនំ អព្ភុក្កិរតិ "បវត្តតុ ភវំ ចក្ករតនំ, អភិវិជិនាតុ ភវំ ចក្ករតន"ន្តិ។ តតោ ចក្ករតនំ បញ្ចង្គិកំ វិយ តូរិយំ មធុរស្សរំ និច្ឆរន្តំ អាកាសេន បុរត្ថិមំ ទិសំ គច្ឆតិ, អន្វទេវ រាជា, ចក្កវត្តិ ចក្កានុភាវេន ទ្វាទសយោ-ជនវិត្ថិណ្ណាយ ចតុរង្គិនិយា សេនាយ នាតិឧច្ចំ នាតិនីចំ ឧច្ចរុក្ខានំ ហេដ្ឋាភាគេន, នីចរុក្ខានំ ឧបរិភាគេន, រុក្ខេសុ បុប្ផផលបល្លវាទិបណ្ណាការំ គហេត្វា អាគតានំ

ហត្ថតោ បណ្ណាការញ្ច គណ្ហន្តោ “ឯហិ ខោ, មហារាជា”តិ ឯវមាទិនា បរមនិបច្ចការេន អាគតេ បដិរាជានោ “បាណោ ន ហន្តព្វោ”តិអាទិនា នយេន អនុសាសន្តោ គច្ឆតិ។ យត្ថ បន រាជា ភុញ្ជិតុកាមោ វា ទិវាសេយ្យំ វា កប្បេតុកាមោ ហោតិ, តត្ថ ចក្ករតនំ អាកាសា ឱរោហិត្វា ឧទកាទិសព្ពកិច្ចក្ខមេ សមេ ភូមិភាគេ អក្ខាហតំ វិយ តិដ្ឋតិ។ បុន រញ្ញោ គមនចិត្តេ ឧប្បន្នេ បុរិមនយេនេវ សទ្ទំ ករោន្តំ គច្ឆតិ, តំ សុត្វា ទ្វាទសយោជនិកាបិ បរិសា   អាកាសេន គច្ឆតិ។ ចក្ករតនំ អនុបុព្ពេន បុរត្ថិមំ សមុទ្ទំ អជ្ឈោគាហតិ, តស្មិំ អជ្ឈោគាហន្តេ ឧទកំ យោជនប្បមាណំ អបគន្ត្វា ភិត្តិកតំ វិយ តិដ្ឋតិ។ មហាជនោ យថាកាមំ សត្ត រតនានិ គណ្ហាតិ។ បុន រាជា សុវណ្ណភិង្ការំ គហេត្វា “ឥតោ បដ្ឋាយ មម រជ្ជ”ន្តិ ឧទកេន អព្ភុក្កិរិត្វា និវត្តតិ។ សេនា បុរតោ ហោតិ, ចក្ករតនំ បច្ឆតោ, រាជា មជ្ឈេ។ ចក្ករតនេន ឱសក្កិតោសក្កិតដ្ឋានំ ឧទកំ បរិបូរតិ។ ឯតេនេវ ឧបាយេន ទក្ខិណបច្ឆិមុត្តរេបិ សមុទ្ទេ គច្ឆតិ។

ឯវំ ចតុទ្ទិសំ អនុសំយាយិត្វា ចក្ករតនំ តិយោជនប្បមាណំ អាកាសំ អារោហតិ។ តត្ថ ឋិតោ រាជា ចក្ករតនានុភាវេន វិជិតវិជយោ បញ្ចសតបរិត្តទីបបដិមណ្ឌិតំ សត្តយោជនសហស្សបរិមណ្ឌលំ បុព្វវិទេហំ, តថា អដ្ឋយោជនសហស្សបរិមណ្ឌលំ ឧត្តរកុរុំ, សត្តយោជនសហស្សបរិមណ្ឌលំយេវ   អបរគោយានំ, ទសយោជនសហស្សបរិមណ្ឌលំ ជម្ពុទីបញ្ចាតិ ឯវំ ចតុមហាទីបទ្វិសហស្សបរិត្តទីបបដិមណ្ឌិតំ ឯកំ ចក្កវាឡំ សុផុល្លបុណ្ឌរីកវនំ វិយ   ឱលោកេតិ។ ឯវំ ឱលោកយតោ ចស្ស អនប្បកា រតិ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវម្បិ តំ ចក្ករតនំ រញ្ញោ រតឹ ជនេតិ, តម្បិ ពុទ្ធរតនសមំ នត្ថិ។ យទិ ហិ រតិជននដ្ឋេន រតនំ, តថាគតោវ រតនំ, កឹ ករិស្សតិ ឯតំ ចក្ករតនំ? តថាគតោ ហិ យស្សា ទិព្ពាយ រតិយា ចក្ករតនាទីហិ សព្វេហិបិ ជនិតា ចក្កវត្តិរតិ សង្ខម្បិ កលម្បិ កលភាគម្បិ ន ឧបេតិ, តតោបិ រតិតោ ឧត្តរិតរញ្ច បណីតតរញ្ច អត្តនោ ឱវាទប្បដិ-

ករានំ អសង្ខ្យេយ្យានម្បិ ទេវមនុស្សានំ បឋមជ្ឈានរតិំ ទុតិយតតិយចតុត្ថបញ្ចមជ្ឈានរតឹ, អាកាសានញ្ចា-យតនរតឹ, វិញ្ញាណញ្ចាយតនអាកិញ្ចញ្ញាយតននេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនរតឹ, សោតាបត្តិមគ្គរតឹ, សោតាបត្តិផលរតឹ, សកទាគាមិអនាគាមិអរហត្តមគ្គផលរតិញ្ច ជនេតិ។ ឯវំ រតិជននដ្ឋេនាបិ តថាគតសមំ រតនំ នត្ថីតិ។

អបិច រតនំ នាមេតំ ទុវិធំ ហោតិ សវិញ្ញាណកមវិញ្ញាណកញ្ច។ តត្ថ អវិញ្ញាណកំ ចក្ករតនំ មណិ-រតនញ្ច, យំ វា បនញ្ញម្បិ អនិន្ទ្រិយពទ្ធសុវណ្ណរជតាទិ, សវិញ្ញាណកំ ហត្ថិរតនាទិបរិណាយករតនបរិ-យោសានំ, យំ វា បនញ្ញម្បិ ឯវរូបំ ឥន្ទ្រិយពទ្ធំ។ ឯវំ ទុវិធេ ចេត្ថ សវិញ្ញាណករតនំ អគ្គមក្ខាយតិ។ កស្មា? យស្មា អវិញ្ញាណកំ សុវណ្ណរជតមណិមុត្តាទិរតនំ សវិញ្ញាណកានំ ហត្ថិរតនាទីនំ អលង្ការត្ថាយ ឧបនីយតិ។

សវិញ្ញាណករតនម្បិ ទុវិធំ តិរច្ឆានគតរតនំ, មនុស្សរតនញ្ច។ តត្ថ មនុស្សរតនំ អគ្គមក្ខាយតិ។ កស្មា? យស្មា តិរច្ឆានគតរតនំ មនុស្សរតនស្ស ឱបវយ្ហំ ហោតិ។ មនុស្សរតនម្បិ ទុវិធំ ឥត្ថិរតនំ, បុរិស-រតនញ្ច។ តត្ថ បុរិសរតនំ អគ្គមក្ខាយតិ។ កស្មា? យស្មា ឥត្ថិរតនំ បុរិសរតនស្ស បរិចារិកត្តំ អាបជ្ជតិ។ បុរិ-សរតនម្បិ ទុវិធំ អគារិករតនំ, អនគារិករតនញ្ច។ តត្ថ អនគារិករតនំ អគ្គមក្ខាយតិ។ កស្មា? យស្មា អគារិ-ករតនេសុ អគ្គោ ចក្កវត្តិបិ សីលាទិគុណយុត្តំ អនគារិករតនំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា ឧបដ្ឋហិត្វា បយិរុបាសិ-ត្វា ទិព្វមានុសិកា សម្បត្តិយោ បាបុណិត្វា អន្តេ និព្វានសម្បត្តឹ បាបុណាតិ។

ឯវំ អនគារិករតនម្បិ ទុវិធំ អរិយបុថុជ្ជនវសេន។ អរិយរតនម្បិ ទុវិធំ សេខាសេខវសេន។ អសេខរតនម្បិ ទុវិធំ សុក្ខវិបស្សកសមថយានិកវសេន។ សមថយានិករតនម្បិ ទុវិធំ សាវកបារមិប្បត្តមប្បត្តញ្ច។ តត្ថ សាវកបារមិប្បត្តំ អគ្គមក្ខាយតិ។ កស្មា? គុណមហន្តតាយ។ សាវកបារមិប្បត្តរតនតោបិ បច្ចេកពុទ្ធរតនំ

អគ្គមក្ខាយតិ។ កស្មា? គុណមហន្តតាយ។ សារិបុត្តមោគ្គល្លានសទិសាបិ ហិ អនេកសតា សាវកា ឯកស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស គុណានំ សតភាគម្បិ ន ឧបេន្តិ។ បច្ចេកពុទ្ធរតនតោបិ សម្មាសម្ពុទ្ធរតនំ អគ្គមក្ខាយតិ។ កស្មា? គុណមហន្តតាយ។ សកលម្បិ ហិ ជម្ពុទីបំ បូរេត្វា បល្លង្កេន បល្លង្កំ ឃដេ-ន្តា និសិន្នា បច្ចេកពុទ្ធា ឯកស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស គុណានំ នេវ សង្ខំ ន កលំ ន កលភាគំ ឧបេន្តិ។ វុត្តញ្ចេតំ ភគវតា "យាវតា, ភិក្ខវេ, សត្តា អបទា វា...បេ... តថាគតោ តេសំ អគ្គមក្ខាយតី"តិអាទិ។ ឯវំ កេនចិ បរិយាយេន តថាគ-តសមំ រតនំ នត្ថិ។ តេនាហ ភគវា "ន នោ សមំ អត្ថិ តថាគតេនា"តិ។

ឯវំ ភគវា ពុទ្ធរតនស្ស អញ្ញេហិ រតនេហិ អសមតំ វត្វា ឥទានិ តេសំ សត្តានំ ឧប្បន្នឧបទ្ទវវូបសមត្ថំ នេវ ជាតឹ ន គោត្តំ ន កោលបុត្តិយំ ន វណ្ណបោក្ខរតាទឹ និស្សាយ, អបិច ខោ អវីចិមុបាទាយ ភវគ្គបរិយន្តេ លោកេ សីលសមាធិក្ខន្ធាទីហិ គុណេហិ ពុទ្ធរតនស្ស អសទិសភាវំ និស្សាយ សច្ចវចនំ បយុញ្ជតិ "ឥទម្បិ ពុទ្ធេ រតនំ បណីតំ, ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតូ"តិ។

តស្សត្ថោ ឥទម្បិ ឥធ វា ហុរំ វា សគ្គេសុ វា យំកិញ្ចិ អត្ថិ វិត្តំ វា រតនំ វា, តេន សទ្ធិំ តេហិ តេហិ គុណេហិ អសមត្តា ពុទ្ធេ រតនំ បណីតំ។ យទិ ហិ ឯតំ សច្ចំ, អថ ឯតេន សច្ចេន ឥមេសំ បាណីនំ សុវត្ថិ ហោតុ, សោភនានំ អត្ថិតា ហោតុ អរោគតា និរុបទ្ទវតាតិ។ ឯត្ថ ច យថា "ចក្ខុ ខោ, អានន្ទ, សុញ្ញំ អត្តេន វា អត្តនិយេន វា"តិ ឯវមាទីសុ អត្តភាវេន វា អត្តនិយភាវេន វាតិ អត្ថោ។ ឥតរថា ហិ ចក្ខុ អត្តា វា អត្តនិយំ វាតិ អប្បដិសិទ្ធមេវ សិយា។ ឯវំ រតនំ បណីតន្តិ រតនត្តំ បណីតំ, រតនភាវោ បណីតោតិ អយមត្ថោ វេទិតព្វោ ឥតរថា ហិ ពុទ្ធោ នេវ រតនន្តិ សិជ្ឈេយ្យ។ ន ហិ យត្ថ រតនំ អត្ថិ, តំ រតនន្តិ ន សិជ្ឈតិ។ យត្ថ បន ចិត្តីកតាទិអត្ថសង្ខាតំ យេន វា តេន វា វិធិនា សម្ពន្ធគតំ រតនំ អត្ថិ, យស្មា តំ

រតនត្តមុបាទាយ រតនន្តិ បញ្ញាបីយតិ, តស្មា តស្ស រតនស្ស អត្ថិតាយ រតនន្តិ សិជ្ឈតិ។ អថ វា ឥទម្បិ ពុទ្ធេ រតនន្តិ ឥមិនាបិ បការេន ពុទ្ធោវ រតនន្តិ ឯវមត្ថោ វេទិតព្វោ វុត្តមត្ថាយ ច ភគវតា ឥមាយ គាថាយ រាជកុលស្ស សោត្ថិ ជាតា, ភយំ វូបសន្តំ។ ឥមិស្សា គាថាយ អាណា កោដិសតសហស្សចក្កវាឡេសុ អមនុស្សេហិ បដិគ្គហិតាតិ។

ខយំ វិរាគន្តិគាថាវណ្ណនា

៤.ឯវំ ពុទ្ធគុណេន សច្ចំ វត្វា ឥទានិ និព្ពានធម្មគុណេន វត្តុមារទ្ធោ "ខយំ វិរាគ"ន្តិ។ តត្ថ យស្មា និព្ពានសច្ឆិកិរិយាយ រាគាទយោ ខីណា ហោន្តិ បរិក្ខីណា, យស្មា វា តំ តេសំ អនុប្បាទនិរោធក្ខយមត្តំ, យស្មា ច តំ រាគាទិវិប្បយុត្តំ សម្បយោគតោ ច អារម្មណតោ ច, យស្មា វា តម្ហិ សច្ឆិកតេ រាគាទយោ អច្ចន្តំ វិរត្តា ហោន្តិ វិគតា វិទ្ធស្តា, តស្មា ខយន្តិ ច វិរាគន្តិ ច វុច្ចតិ។ យស្មា បនស្ស ន ឧប្បាទោ បញ្ញាយតិ, ន វយោ, ន ឋិតស្ស អញ្ញថត្តំ តស្មា តំ ន ជាយតិ ន ជីយតិ ន មីយតីតិ កត្វា អមតន្តិ វុច្ចតិ។ ឧត្តមត្ថេន បន អតប្បកដ្ឋេន ច បណីតន្តិ។ យទជ្ឈគាតិ យំ អជ្ឈគា វិន្ទិ បដិលភិ, អត្តនោ ញាណពលេន សច្ឆាកាសិ។ សក្យមុនីតិ សក្យកុលប្បសុតត្តា សក្យោ, មោនេយ្យធម្មសមន្នាគតត្តា មុនិ, សក្យោ ឯវ មុនិ សក្យមុនិ។ សមាហិតោតិ អរិយ-មគ្គសមាធិនា សមាហិតចិត្តោ។ ន តេន ធម្មេន សមត្ថិ កិញ្ចីតិ តេន ខយាទិនាមកេន សក្យមុនិនា អធិគតេន ធម្មេន សមំ កិញ្ចិ ធម្មជាតំ នត្ថិ។ តស្មា សុត្តន្តេបិ វុត្តំ "យាវតា, ភិក្ខវេ, ធម្មា សង្ខតា វា អសង្ខតា វា, វិរាគោ តេសំ អគ្គមក្ខាយតី"តិអាទិ។

ឯវំ ភគវា និព្វានធម្មស្ស អញ្ញេហិ ធម្មេហិ អសមតំ វត្វា ឥទានិ តេសំ សត្តានំ ឧប្បន្នឧបទ្ទវវូបសម ត្ថំ ខយវិរាគាមតបណីតតាគុណេហិ និព្វាន-ធម្មរតនស្ស អសទិសភាវំ និស្សាយ សច្ចវចនំ បយុញ្ជតិ "ឥទ

ម្បិ ធម្មេ រតនំ បណីតំ, ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតូ”តិ។ តស្សត្ថោ បុរិមគាថាយ វុត្តនយេនេវ វេទិត-ព្វោ។ ឥមិស្សាបិ គាថាយ អាណា កោដិសតសហស្សចក្កវាឡេសុ អមនុស្សេហិ បដិគ្គហិតាតិ។

យំ ពុទ្ធសេដ្ឋោតិគាថាវណ្ណនា

៥.ឯវំ និព្វានធម្មគុណេន សច្ចំ វត្វា ឥទានិ មគ្គធម្មគុណេន វត្តុមារទ្ធោ “យំ ពុទ្ធសេដ្ឋោ”តិ។ តត្ថ “ពុជ្ឈិតា សច្ចានី”តិអាទិនា នយេន ពុទ្ធោ , ឧត្តមោ បសំសនីយោ ចាតិ សេដ្ឋោ, ពុទ្ធោ ច សោ សេដ្ឋោ ចាតិ ពុទ្ធសេដ្ឋោ, អនុពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធសុតពុទ្ធខ្យេសុ វា ពុទ្ធេសុ សេដ្ឋោតិ ពុទ្ធសេដ្ឋោ។ សោ ពុទ្ធសេដ្ឋោ យំ បរិវណ្ណយី “អដ្ឋង្គិកោវ មគ្គានំ, ខេមំ និព្ពានបត្តិយា”តិ ច “អរិយំ វោ, ភិក្ខវេ, សម្មាសមាធឹ ទេសិស្សាមិ សឧបនិសំ សបរិក្ខារ”ន្តិ ច ឯវមា-ទិនា នយេន តត្ថ តត្ថ បសំសិ បកាសយិ។ សុចិន្តិ កិលេសមល សមុច្ឆេទករណតោ អច្ចន្តវោទានំ។ សមាធិមានន្តរិកញ្ញមាហូតិ យញ្ច អត្តនោ បវត្តិសមនន្តរំ និយមេនេវ ផលបទានតោ “អានន្តរិកសមាធី”តិ អាហុ។ ន ហិ មគ្គសមាធិម្ហិ ឧប្បន្នេ តស្ស ផលុប្បត្តិនិសេធកោ កោចិ អន្តរាយោ អត្ថិ។ យថាហ

“អយញ្ច បុគ្គលោ សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នោ អស្ស, កប្បស្ស ច ឧឌ្ឍយ្ហនវេលា អស្ស , នេវ តាវ កប្បោ ឧឌ្ឍយ្ហេយ្យ, យាវាយំ បុគ្គលោ ន សោតាបត្តិផលំ សច្ឆិករោតិ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ឋិតកប្បី។ សព្វេបិ មគ្គសមង្គិនោ បុគ្គលា ឋិតកប្បិនោ”តិ។

សមាធិនា តេន សមោ ន វិជ្ជតីតិ តេន ពុទ្ធសេដ្ឋបរិវណ្ណិតេន សុចិនា អានន្តរិកសមាធិនា សមោ រូបាវចរសមាធិ វា អរូបាវចរសមាធិ វា កោចិ ន វិជ្ជតិ។ កស្មា? តេសំ ភាវិតត្តា តត្ថ តត្ថ ព្រហ្មលោកេ ឧបបន្នស្សាបិ បុន និរយាទីសុបិ ឧបបត្តិសម្ភវតោ, ឥមស្ស ច អរហត្តសមាធិស្ស ភាវិតត្តា អរិយបុគ្គលស្ស

សព្វបបត្តិសមុគ្ឃាតសម្ភវតោ។ តស្មា សុត្តន្តេបិ វុត្តំ “យាវតា, ភិក្ខវេ, ធម្មា សង្ខតា...បេ... អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ, តេសំ អគ្គមក្ខាយតី”តិអាទិ។

ឯវំ ភគវា អានន្តរិកសមាធិស្ស អញ្ញេហិ សមាធីហិ អសមតំ វត្វា ឥទានិ បុរិមនយេនេវ មគ្គធម្មរតនស្ស អសទិសភាវំ និស្សាយ សច្ចវចនំ បយុ-ញ្ជតិ “ឥទម្បិ ធម្មេ...បេ... ហោតូ”តិ. តស្សត្ថោ បុព្វេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្វោ។ ឥមិស្សាបិ គាថាយ អាណា កោដិសតសហស្សចក្កវាឡេសុ អមនុស្សេហិ បដិគ្គ-ហិតាតិ។

យេ បុគ្គលាតិគាថាវណ្ណនា

៦.ឯវំ មគ្គធម្មគុណេនាបិ សច្ចំ វត្វា ឥទានិ សង្ឃគុណេនាបិ វត្តុមារទ្ធោ “យេ បុគ្គលា”តិ។ តត្ថ យេតិ អនិយមេត្វា ឧទ្ទេសោ។ បុគ្គលាតិ សត្តា។ អដ្ឋាតិ តេសំ គណនបរិច្ឆេទោ។ តេ ហិ ចត្តារោ ច បដិបន្នា ចត្តារោ ច ផលេ ឋិតាតិ អដ្ឋ ហោន្តិ។ សតំ បសត្ថាតិ សប្បុរិសេហិ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធ-ពុទ្ធសាវកេហិ អញ្ញេហិ ច ទេវមនុស្សេហិ បសត្ថា។ កស្មា? សហជាតសីលាទិគុណយោគា។ តេសញ្ហិ ចម្បកវកុលកុសុ-មាទីនំ សហជាតវណ្ណគន្ធាទយោ វិយ សហជាតា សីលសមាធិអាទយោ គុណា, តេន តេ វណ្ណគន្ធាទិស-ម្បន្នានិ វិយ បុប្ផានិ ទេវមនុស្សានំ សតំ បិយា មនាបា បសំសនីយា ច ហោន្តិ។ តេន វុត្តំ “យេ បុគ្គលា អដ្ឋសតំ បសត្ថា”តិ។

អថ វា យេតិ អនិយមេត្វា ឧទ្ទេសោ។ បុគ្គលាតិ សត្តា។ អដ្ឋសតន្តិ តេសំ គណនបរិច្ឆេទោ។ តេ ហិ ឯកពីជី កោលំកោលោ សត្តក្ខត្តុបរមោតិ តយោ សោតាបន្នា។ កាមរូបារូបភវេសុ អធិគតផលា តយោ សកទាគាមិនោ។ តេ សព្ពេបិ ចតុន្នំ បដិបទានំ វសេន ចតុវីសតិ។ អន្តរាបរិនិព្វាយី, ឧបហ- ច្ចបរិនិព្វាយី, សសង្ខារបរិនិព្ពាយី, អសង្ខារបរិនិព្ពាយី, ឧទ្ធំសោតោ, អកនិដ្ឋគាមីតិ អវិហេសុ បញ្ច។ តថា អតប្បសុទ-

ស្សសុទស្សីសុ។ អកនិដ្ឋេសុ បន ឧទ្ធំសោតវជ្ជា ចត្តារោតិ ចតុវីសតិ អនាគាមិនោ។ សុក្ខវិបស្សកោ សមថយានិកោតិ ទ្វេ អរហន្តោ។ ចត្តារោ មគ្គដ្ឋាតិ ចតុបញ្ញាស។ តេ សព្ពេបិ សទ្ធាធុរបញ្ញាធុរានំ វសេន ទិគុណា ហុត្វា អដ្ឋសតំ ហោន្តិ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

ចត្តារិ ឯតានិ យុគានិ ហោន្តីតិ តេ សព្ពេបិ អដ្ឋ វា អដ្ឋសតំ វាតិ វិត្ថារវសេន ឧទ្ទិដ្ឋបុគ្គលា សង្ខេបវសេន សោតាបត្តិមគ្គដ្ឋោ ផលដ្ឋោតិ ឯកំ យុគំ, ឯវំ យាវ អរហត្តមគ្គដ្ឋោ ផលដ្ឋោតិ ឯកំ យុគន្តិ ចត្តារិ យុគានិ ហោន្តិ។ តេ ទក្ខិណេយ្យាតិ ឯត្ថ តេតិ បុព្ពេ អនិយមេត្វា ឧទ្ទិដ្ឋានំ និយមេត្វា និទ្ទេសោ។ យេ បុគ្គលា វិត្ថារវសេន អដ្ឋ វា, អដ្ឋសតំ វា, សង្ខេបវសេន ចត្តារិ យុគានិ ហោន្តីតិ វុត្តា, សព្ពេបិ តេ ទក្ខិណំ អរហន្តីតិ ទក្ខិណេយ្យា។ ទក្ខិណា នាម កម្មញ្ច កម្មវិបាកញ្ច សទ្ទហិត្វា "ឯស មេ ឥទំ វេជ្ជកម្មំ វា ជង្ឃបេសនិកំ វា ករិស្សតី"តិ ឯវមាទីនិ អនបេក្ខិត្វា ទិយ្យមានោ ទេយ្យធម្មោ, តំ អរហន្តិ នាម សីលាទិគុណយុត្តា បុគ្គលា, ឥមេ ច តាទិសា, តេន វុច្ចន្តិ "តេ ទក្ខិណេយ្យា"តិ។

សុគតស្ស សាវកាតិ ភគវា សោភនេន គមនេន យុត្តត្តា, សោភនញ្ច ឋានំ គតត្តា, សុដ្ឋុ ច គតត្តា, សុដ្ឋុ ឯវ ច គទត្តា សុគតោ, តស្ស សុគតស្ស។ សព្ពេបិ តេ វចនំ សុណន្តីតិ សាវកា។ កាមញ្ច អញ្ញេបិ សុណន្តិ, ន បន សុត្វា កត្តព្ពកិច្ចំ ករោន្តិ, ឥមេ បន សុត្វា កត្តព្ពំ ធម្មានុធម្មប្បដិបត្តិំ កត្វា មគ្គផលានិ បត្តា, តស្មា "សាវកា"តិ វុច្ចន្តិ។ ឯតេសុ ទិន្នានិ មហប្ផលានីតិ ឯតេសុ សុគតសាវកេសុ អប្បកានិបិ ទានានិ ទិន្នានិ បដិគ្គាហកតោ ទក្ខិណាវិសុទ្ធិភាវំ ឧបគតត្តា មហប្ផលានិ ហោន្តិ។ តស្មា សុត្តន្តេបិ វុត្តំ

“យាវតា, ភិក្ខវេ, សង្ឃា វា គណា វា តថាគតសាវកសង្ឃោ, តេសំ អគ្គមក្ខាយតិ, យទិទំ ចត្តារិ បុរិសយុគានិ អដ្ឋ បុរិសបុគ្គលា, ឯស ភគវតោ សាវកសង្ឃោ...បេ... អគ្គោ វិបាកោ ហោតី”តិ។

ឯវំ ភគវា សព្វេសម្បិ មគ្គដ្ឋផលដ្ឋានំ វសេន សង្ឃរតនស្ស គុណំ វត្វា ឥទានិ តមេវ គុណំ និស្សាយ សច្ចវចនំ បយុញ្ជតិ “ឥទម្បិ សង្ឃេ”តិ។ តស្សត្ថោ បុព្វេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្វោ ឥមិស្សាបិ គាថាយ អាណា កោដិសតសហស្សចក្កវាឡេសុ អមនុស្សេហិ បដិគ្គហិតាតិ។

យេ សុប្បយុត្តាតិគាថាវណ្ណនា

៧.ឯវំ មគ្គដ្ឋផលដ្ឋានំ វសេន សង្ឃគុណេន សច្ចំ វត្វា ឥទានិ តតោ ឯកច្ចានំ ផលសមាបត្តិសុខមនុភវន្តានំ ខីណាសវបុគ្គលានំយេវ គុណេន វត្តុមារទ្ធោ “យេ សុប្បយុត្តា”តិ។ តត្ថ យេតិ អនិយមិតុទ្ទេសវចនំ។ សុប្បយុត្តាតិ សុដ្ឋុ បយុត្តា, អនេកវិហិតំ អនេសនំ បហាយ សុទ្ធាជីវិតំ និស្សាយ វិបស្សនាយ អត្តានំ បយុញ្ជិតុមារទ្ធាតិ អត្ថោ។ អថ វា សុប្បយុត្តាតិ សុវិសុទ្ធកាយវចីបយោគសមន្នាគតា, តេន តេសំ សីលក្ខន្ធំ ទស្សេតិ។ មនសា ទឡ្ហេ-នាតិ ទឡ្ហេន មនសា, ថិរសមាធិយុត្តេន ចេតសាតិ អត្ថោ។ តេន តេសំ សមាធិក្ខន្ធំ ទស្សេតិ។ និក្កាមិនោតិ កាយេ ច ជីវិតេ ច អនបេក្ខា ហុត្វា បញ្ញាធុរេន វីរិយេន សព្វកិលេសេហិ កតនិក្កមនា។ តេន តេសំ វីរិយសម្បន្នំ បញ្ញាក្ខន្ធំ ទស្សេតិ។

គោតមសាសនម្ហីតិ គោត្តតោ គោតមស្ស តថាគតស្សេវ សាសនម្ហិ។ តេន ឥតោ ពហិទ្ធា នានប្បការម្បិ អមរតបំ ករោន្តានំ សុប្បយោគាទិគុណាភាវតោ កិលេសេហិ និក្កមនាភាវំ ទស្សេតិ។ តេតិ បុព្វេ ឧទ្ទិដ្ឋានំ និទ្ទេសវចនំ។ បត្តិបត្តាតិ ឯត្ថ បត្តព្វាតិ បត្តិ, បត្តព្វា នាម បត្តុំ អរហា, យំ បត្វា អច្ចន្តយោគក្ខេមិនោ ហោន្តិ, អរហត្តផលស្សេតំ អធិវចនំ, តំ បត្តិំ បត្តាតិ បត្តិបត្តា។ អមតន្តិ និព្វានំ។ វិគយ្ហាតិ

អារម្មណវសេន វិគាហិត្វា។ លទ្ធាតិ លភិ-ត្វា។ មុធាតិ អព្យយេន កាកណិកមត្តម្បិ ព្យយំ អកត្វា។ និព្វុតិន្តិ បដិប្បស្សទ្ធកិលេសទរថំ ផលសមាបត្តឹ។ ភុញ្ជមានាតិ អនុភវមានា។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? យេ ឥមស្មឹ គោតមសាសនម្ហិ សីលសម្បន្នត្តា សុប្បយុត្តា, សមាធិសម្បន្នត្តា មនសា ទឡ្ហេន, បញ្ញាសម្បន្នត្តា និក្កាមិនោ, តេ ឥមាយ សម្មាបដិបទាយ អមតំ វិគយ្ហ មុធា លទ្ធា ផលសមាបត្តិសញ្ញិតំ និព្វុតឹ ភុញ្ជមានា បត្តិបត្តា នាម ហោន្តីតិ។

ឯវំ ភគវា ផលសមាបត្តិសុខមនុភវន្តានំ ខីណាសវបុគ្គលានមេវ វសេន សង្ឃរតនស្ស គុណំ វត្វា ឥទានិ តមេវ គុណំ និស្សាយ សត្តវចនំ បយុញ្ជតិ “ឥទម្បិ សង្ឃេ”តិ។ តស្សត្ថោ បុព្វេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្វោ។ ឥមិស្សាបិ គាថាយ អាណា កោដិសតសហស្សចក្កវាឡេសុ អមនុស្សេហិ បដិគ្គហិតាតិ។

យថិន្ទខីលោតិគាថាវណ្ណនា

៨.ឯវំ ខីណាសវបុគ្គលានំ គុណេន សង្ឃាធិដ្ឋានំ សច្ចំ វត្វា ឥទានិ ពហុជនបច្ចក្ខេន សោតាបន្ន-ស្សេវ គុណេន វត្តុមារទ្ធោ “យថិន្ទខីលោ”តិ។ តត្ថ យថាតិ ឧបមាវចនំ។ ឥន្ទខីលោតិ នគរទ្វារវិនិវារណត្ថំ ឧម្មារព្ភន្តរេ អដ្ឋ វា ទស វា ហត្ថេ បថវឹ ខណិត្វា អាកោដិតស្ស សារទារុមយថម្ភស្សេតំ អធិវចនំ។ បថវិន្តិ ភូមឹ។ សិតោតិ អន្តោ បវិសិត្វា និស្សិតោ។ សិយាតិ ភវេយ្យ។ ចតុព្ភិ វាតេហីតិ ចតូហិ ទិសាហិ អាគតេហិ វាតេហិ។ អសម្បកម្បិយោតិ កម្បេតុំ វា ចាលេតុំ វា អសក្កុណេយ្យោ។ តថូបមន្តិ តថាវិធំ។ សប្បុរិសន្តិ ឧត្តមបុរិសំ។ វទាមីតិ ភណាមិ។ យោ អរិយសច្ចានិ អវេច្ច បស្សតីតិ យោ ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ បញ្ញាយ អជ្ឈោគាហេត្វា បស្សតិ។ តត្ថ អរិយសច្ចានិ កុមារបញ្ហេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្វានិ។

អយំ បនេត្ថ សង្ខេបត្ថោ យថា ហិ ឥន្ទខីលោ គម្ភីរនេមតាយ បថវិស្សិតោ ចតុព្ភិ វាតេហិ អសម្ប-កម្បិយោ សិយា, ឥមម្បិ សប្បុរិសំ តថូបមមេវ វទាមិ, យោ អរិយសច្ចានិ អវេច្ច បស្សតិ។ កស្មា? យស្មា

សោបិ ឥន្ទខីលោ វិយ ចតូហិ វាតេហិ សព្វតិត្ថិយវាទវាតេហិ អសម្បកម្បិយោ ហោតិ, តម្ហា ទស្សនាកេនចិ កម្បេតុំ វា ចាលេតុំ វា អសក្កុណេយ្យោ។ តស្មា សុត្តន្តេបិ វុត្តំ

“សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, អយោខីលោ វា ឥន្ទខីលោ វា គម្ភីរនេមោ សុនិខាតោ អចលោ អសម្បកម្បី, បុរត្ថិមាយ ចេបិ ទិសាយ អាគច្ឆេយ្យ ភុសា វាតវុដ្ឋិ, នេវ នំ សង្កម្បេយ្យ ន សម្បកម្បេយ្យ ន សម្បចាលេយ្យ។ បច្ឆិមាយ...បេ... ទក្ខិណាយ, ឧត្តរាយបិ ចេ...បេ... ន សម្បចាលេយ្យ។ តំ កិស្ស ហេតុ? គម្ភីរត្តា, ភិក្ខវេ, នេមស្ស, សុនិខាតត្តា ឥន្ទខីលស្ស។ ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, យេ ច ខោ កេចិ សមណា វា ព្រាហ្មណា វា ‘ឥទំ ទុក្ខន្តិ...បេ... បដិបទា’តិ យថាភូតំ បជានន្តិ, តេ ន អញ្ញស្ស សមណស្ស វា ព្រាហ្មណស្ស វា មុខំ ឱលោកេន្តិ ‘អយំ នូន ភវំ ជានំ ជានាតិ, បស្សំ បស្សតី’តិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? សុទិដ្ឋត្តា, ភិក្ខវេ, ចតុន្នំ អរិយសច្ចាន”ន្តិ។

ឯវំ ភគវា ពហុជនបច្ចក្ខស្ស សោតាបន្នស្សេវ វសេន សង្ឃរតនស្ស គុណំ វត្វា ឥទានិ តមេវ គុណំ និស្សាយ សច្ចវចនំ បយុញ្ជតិ “ឥទម្បិ សង្ឃេ”តិ។ តស្សត្ថោ បុព្វេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្វោ។ ឥមិស្សាបិ គាថាយ អាណា កោដិសតសហស្សចក្កវាឡេសុ អមនុស្សេហិ បដិគ្គហិតាតិ។

យេ អរិយសច្ចានីតិគាថាវណ្ណនា

៩.ឯវំ អវិសេសតោ សោតាបន្នស្ស គុណេន សង្ឃាធិដ្ឋានំ សច្ចំ វត្វា ឥទានិ យេ តេ តយោ សោតាបន្នា ឯកពីជី កោលំកោលោ សត្តក្ខត្តុបរមោតិ។ យថាហ

“ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ តិណ្ណំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា សោតាបន្នោ ហោតិ...បេ... សោ ឯកំយេវ ភវំ និព្វត្តិត្វា ទុក្ខស្សន្តំ ករោតិ, អយំ ឯកពីជី។ តថា ទ្វេ វា តីណិ វា កុលានិ សន្ធាវិត្វា សំសរិត្វា

ទុក្ខស្សន្តំ ករោតិ, អយំ កោលំកោលោ។ តថា សត្តក្ខត្តុំ ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សន្ធាវិត្វា សំសរិត្វា ទុក្ខស្សន្តំ ករោតិ, អយំ សត្តក្ខត្តុបរមោ”តិ។

តេសំ សព្វកនិដ្ឋស្ស សត្តក្ខត្តុបរមស្ស គុណេន វត្តុមារទ្ធោ “យេ អរិយសច្ចានី”តិ។ តត្ថ យេ អរិយសច្ចានីតិ ឯតំ វុត្តនយមេវ។ វិភាវយន្តីតិ បញ្ញាឱភាសេន សច្ចប្បដិច្ឆាទកំ កិលេសន្ធការំ វិធមិត្វា អត្តនោ បកាសានិ បាកដានិ ករោន្តិ។ គម្ភីរបញ្ញេនាតិ អប្បមេយ្យបញ្ញតាយ សទេវកស្ស លោកស្ស ញាណេន អលព្ភនេយ្យប្បតិដ្ឋបញ្ញេន, សព្វញ្ញុនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ សុទេសិតានីតិ សមាសព្យាសសាកល្យេក-កល្យាទីហិ តេហិ តេហិ នយេហិ សុដ្ឋុ ទេសិតានិ។ កិញ្ចាបិ តេ ហោន្តិ ភុសំ បមត្តាតិ តេ វិភាវិតអរិយ-សច្ចា បុគ្គលា កិញ្ចាបិ ទេវរជ្ជចក្កវត្តិរជ្ជាទិប្បមាទដ្ឋានំ អាគម្ម ភុសំ បមត្តា ហោន្តិ, តថាបិ សោតាបត្តិមគ្គ-ញាណេន អភិសង្ខារវិញ្ញាណស្ស និរោធេន ឋបេត្វា សត្ត ភវេ អនមតគ្គេ សំសារេ យេ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ នាមញ្ច រូបញ្ច, តេសំ និរុទ្ធត្តា អត្ថង្គតត្តា ន អដ្ឋមំ ភវំ អាទិយន្តិ, សត្តមភវេ ឯវ បន វិបស្សនំ អារភិត្វា អរហត្តំ បាបុណន្តិ។

ឯវំ ភគវា សត្តក្ខត្តុបរមវសេន សង្ឃរតនស្ស គុណំ វត្វា ឥទានិ តមេវ គុណំ និស្សាយ សច្ចវចនំ បយុញ្ជតិ “ឥទម្បិ សង្ឃេ”តិ។ តស្សត្ថោ បុព្វេ វុត្តនយេ-នេវ វេទិតព្វោ។ ឥមិស្សាបិ គាថាយ អាណា កោដិសត-សហស្សចក្កវាឡេសុ អមនុស្សេហិ បដិគ្គហិតាតិ។

សហាវស្សាតិគាថាវណ្ណនា

១០.ឯវំ សត្តក្ខត្តុបរមស្ស អដ្ឋមំ ភវំ អនាទិយនគុណេន សង្ឃាធិដ្ឋានំ សច្ចំ វត្វា ឥទានិ តស្សេវ សត្ត ភវេ អាទិយតោបិ អញ្ញេហិ អប្បហីនភ-វាទានេហិ បុគ្គលេហិ វិសិដ្ឋេន គុណេន វត្តុមារទ្ធោ “សហាវស្សា”តិ ។ តត្ថ សហាវាតិ សទ្ធិំយេវ។ អស្សាតិ “ន តេ ភវំ អដ្ឋមមាទិយន្តី”តិ វុត្តេសុ

អញ្ញតរស្ស។ ទស្សនសម្បទាយាតិ សោតាបត្តិមគ្គសម្បត្តិយា។ សោតាបត្តិមគ្គោ ហិ និព្វានំ ទិស្វា កត្តព្វកិច្ចសម្បទាយ សព្វបឋមំ និព្ពានទស្សនតោ “ទស្សន”ន្តិ វុច្ចតិ, តស្ស អត្តនិ បាតុភាវា ទស្សនសម្បទា, តាយ ទស្សនសម្បទាយ សហ ឯវ។ តយស្សុ ធម្មា ជហិតា ភវន្តីតិ ឯត្ថ អស្សុ-ឥតិ បទបូរណមត្តេ និបាតោ “ឥទំ សុ មេ, សារិបុត្ត, មហាវិកដភោជនស្មិំ ហោតី”តិអាទីសុ វិយ។ យតោ សហាវស្ស ទស្សនសម្បទាយ តយោ ធម្មា ជហិតា ភវន្តិ បហីនា ហោន្តីតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។

ឥទានិ ជហិតធម្មទស្សនត្ថមាហ “សក្កាយទិដ្ឋី វិចិកិច្ឆិតញ្ច, សីលព្វតំ វាបិ យទត្ថិ កិញ្ចី”តិ។ តត្ថ សតិ កាយេ វិជ្ជមានេ ឧបាទានក្ខន្ធបញ្ចកាខ្យេ កាយេ វីសតិវត្ថុកា ទិដ្ឋិ សក្កាយទិដ្ឋិ, សតី វា តត្ថ កាយេ ទិដ្ឋីតិបិ សក្កាយទិដ្ឋិ, យថាវុត្តប្បការេ កាយេ វិជ្ជមានា ទិដ្ឋីតិ អត្ថោ។ សតិយេវ វា កាយេ ទិដ្ឋីតិបិ សក្កាយទិដ្ឋិ, យថាវុត្តប្បការេ កាយេ វិជ្ជមានេ រូបាទិសង្ខាតោ អត្តាតិ ឯវំ បវត្តា ទិដ្ឋីតិ អត្ថោ។ តស្សា ច បហីនត្តា សព្វទិដ្ឋិគតានិ បហីនានេវ ហោន្តិ។ សា ហិ នេសំ មូលំ។ សព្វកិលេសព្យាធិវូបសមនតោ បញ្ញា “ចិកិច្ឆិត”ន្តិ វុច្ចតិ, តំ បញ្ញាចិកិច្ឆិតំ ឥតោ វិគតំ, តតោ វា បញ្ញាចិកិច្ឆិតា ឥទំ វិគតន្តិ វិចិកិច្ឆិតំ។ “សត្ថរិ កង្ខតី”តិអាទិនា នយេន វុត្តាយ អដ្ឋវត្ថុកាយ វិមតិយា ឯតំ អធិវចនំ។ តស្សា បហីនត្តា សព្វានិបិ វិចិកិច្ឆិ-តានិ បហីនានិ ហោន្តិ។ តញ្ហិ នេសំ មូលំ។ “ឥតោ ពហិទ្ធា សមណព្រាហ្មណានំ សីលេន សុទ្ធិ វតេន សុទ្ធី”តិ ឯវមាទីសុ អាគតំ គោសីលកុក្កុរសីលាទិកំ សីលំ គោវតកុក្កុរវតាទិកញ្ច វតំ សីលព្វតន្តិ វុច្ចតិ, តស្ស បហីនត្តា សព្វម្បិ នគ្គិយមុណ្ឌិកាទិអមរតបំ បហីនំ ហោតិ។ តញ្ហិ តស្ស មូលំ, តេនេវ សព្វាវសានេ វុត្តំ “យទត្ថិ កិញ្ចី”តិ។ ទុក្ខទស្សនសម្បទាយ ចេត្ថ សក្កាយទិដ្ឋិ សមុទយទស្សនសម្បទាយ វិចិកិច្ឆិតំ, មគ្គទស្សននិព្វានទស្សនសម្បទាយ សីលព្វតំ បហីយតីតិ វិញ្ញាតព្វំ។

ចតូហបាយេហីតិគាថាវណ្ណនា

១១.ឯវមស្ស កិលេសវដ្ដប្បហានំ ទស្សេត្វា ឥទានិ តស្មិំ កិលេសវដ្ដេ សតិ យេន វិបាកវដ្ដេន ភវិតព្វំ, តប្បហានា តស្សាបិ បហានំ ទីបេន្តោ អាហ “ចតូហបាយេហិ ច វិប្បមុត្តោ”តិ។ តត្ថ ចត្តារោ អបាយា នាម និរយតិរច្ឆានបេត្តិវិសយអសុរកាយា។ តេហិ ឯស សត្ត ភវេ អាទិយន្តោបិ វិប្បមុត្តោតិ អត្ថោ។

ឯវមស្ស វិបាកវដ្ដប្បហានំ ទស្សេត្វា ឥទានិ យមស្ស វិបាកវដ្ដស្ស មូលភូតំ កម្មវដ្ដំ, តស្សាបិ បហានំ ទស្សេន្តោ អាហ “ឆច្ចាភិឋានានិ អភព្វ កាតុ”ន្តិ។ តត្ថ អភិឋានានីតិ ឱឡារិកដ្ឋានានិ, តានិ ឯស ឆ អភព្វោ កាតុំ។ តានិ ច “អដ្ឋានមេតំ, ភិក្ខវេ, អនវកាសោ, យំ ទិដ្ឋិសម្បន្នោ បុគ្គលោ មាតរំ ជីវិតា វោរោបេយ្យា”តិអាទិនា នយេន ឯកកនិបាតេ វុត្តានិ មាតុឃាតបិតុឃាតអរហន្តឃាតលោហិតុប្បាទសង្ឃ-ភេទអញ្ញសត្ថារុទ្ទេសកម្មានីតិ វេទិតព្វានិ។ តានិ ហិ កិញ្ចាបិ ទិដ្ឋិសម្បន្នោ អរិយសាវកោ កុន្ថកិបិល្លិកម្បិ ជីវិតា ន វោរោបេតិ, អបិច ខោ បន បុថុជ្ជនភាវស្ស វិគរហណត្ថំ វុត្តានិ។ បុថុជ្ជនោ ហិ អទិដ្ឋិសម្បន្នត្តា ឯវំមហាសាវជ្ជានិ អភិឋានានិបិ ករោតិ, ទស្សនសម្បន្នោ បន អភព្វោ តានិ កាតុន្តិ។ អភព្ពគ្គហណញ្ចេត្ថ ភវន្តរេបិ អករណទស្សនត្ថំ។ ភវន្តរេបិ ហិ ឯស អត្តនោ អរិយសាវកភាវំ អជានន្តោបិ ធម្មតាយ ឯវ ឯតានិ វា ឆ បកតិបាណាតិបាតាទីនិ វា បញ្ច វេរានិ អញ្ញសត្ថារុទ្ទេសេន សហ ឆ ឋានានិ ន ករោតិ, យានិ សន្ធាយ ឯកច្ចេ “ឆ ឆាភិឋានានី”តិបិ បឋន្តិ។ មតមច្ឆគ្គាហាទយោ ចេត្ថ អរិយសាវកគាមទារកានំ និទស្សនំ។

ឯវំ ភគវា សត្ត ភវេ អាទិយតោបិ អរិយសាវកស្ស អញ្ញេហិ អប្បហីនភវាទានេហិ បុគ្គលេហិ វិសិដ្ឋគុណវសេន សង្ឃរតនស្ស គុណំ វត្វា ឥទានិ តមេវ គុណំ និស្សាយ សច្ចវចនំ បយុញ្ជតិ “ឥទម្បិ

សង្ឃេ”តិ។ តស្សត្ថោ បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្វោ។ ឥមិស្សាបិ គាថាយ អាណា កោដិសតសហស្ស-

ចក្កវាឡេសុ អមនុស្សេហិ បដិគ្គហិតាតិ។

កិញ្ចាបិ សោតិគាថាវណ្ណនា

១២.ឯវំ សត្ថ ភវេ អាទិយតោបិ អញ្ញេហិ អប្បហីនភវាទានេហិ បុគ្គលេហិ វិសិដ្ឋគុណេន សង្ឃាធិ-

ដ្ឋានំ សច្ចំ វត្វា ឥទានិ ន កេវលំ ទស្សនសម្បន្នោ ឆ អភិឋានានិ អភព្ពោ កាតុំ, កិន្តុ អប្បមត្តកម្បិ

បាបកម្មំ កត្វា តស្ស បដិច្ឆាទនាយបិ អភព្វោតិ បមាទវិហារិនោបិ ទស្សនសម្បន្នស្ស កតប្បដិច្ឆាទនាភាវគុ-

ណេន វត្ថុមារព្ភ “កិញ្ចាបិ សោ កម្ម ករោតិ បាបក”ន្តិ។

តស្សត្ថោ សោ ទស្សនសម្បន្នោ កិញ្ចាបិ សតិសម្មោសេន បមាទវិហារំ អាគម្ម យំ តំ ភគវតា

លោកវជ្ជំ សញ្ចិច្ចាតិក្កមនំ សន្ធាយ វុត្តំ “យំ មយា សាវកានំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ, តំ មម សាវកា

ជីវិតហេតុបិ នាតិក្កមន្តី”តិ តំ ឋបេត្វា អញ្ញំ កុដិការសហសេយ្យាទី បណ្ណត្តិវជ្ជវីតិក្កមសង្ខាតំ ពុទ្ធប្បតិកុដ្ឋំ

កាយេន បាបកម្មំ ករោតិ, បទសោធម្មឧត្តរិឆប្បញ្ចវាចាធម្មទេសនសម្ផប្បលាបផរុសវចនាទី វា វាចាយ,

ឧទ ចេតសា វា កត្ថចិ លោភទោសុប្បាទនំ ជាត- រូបាទិសាទិយនំ ចីវរាទិបរិភោគេសុ អបច្ចវេក្ខណាទី វា

បាបកម្មំ ករោតិ។ អភព្វោ សោ តស្ស បដិច្ឆទាយ ន សោ តំ “ឥទំ អកប្បិយមករណីយ”ន្តិ ជានិត្វា

មុហុត្តម្បិ បដិច្ឆាទេតិ, តំខណំ ឯវ បន សត្ថរិ វា វិញ្ញូសុ វា សព្រហ្មចារីសុ អាវិ កត្វា យថាធម្មំ បដិករោ-

តិ, “ន បុន ករិស្សាមី”តិ ឯវំ សំវរិតព្វំ វា សំវរតិ។ កស្មា? យស្មា អភព្វតា ទិដ្ឋបទស្ស វុត្តា, ឯវរូបម្បិ

បាបកម្មំ កត្វា តស្ស បដិច្ឆាទាយ ទិដ្ឋនិព្ពានបទស្ស ទស្សនសម្បន្នស្ស បុគ្គលស្ស អភព្ពតា វុត្តាតិ អត្ថោ

កថំ? “សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, ទហរោ កុមារោ មន្ទោ ឧត្តានសេយ្យកោ ហត្ថេន វា បាទេន វា អង្គារំ អក្កមិត្វា ខិប្បមេវ បដិសំហរតិ, ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, ធម្មតា ឯសា ទិដ្ឋិសម្បន្នស្ស បុគ្គលស្ស, កិញ្ចាបិ តថារូបិំ អាបត្តិំ អាបជ្ជតិ, យថារូបាយ អាបត្តិយា វុដ្ឋានំ បញ្ញាយតិ។ អថ ខោ នំ ខិប្បមេវ សត្ថរិ វា វិញ្ញូសុ វា សព្រហ្មចារីសុ ទេសេតិ វិវរតិ ឧត្តានីករោតិ, ទេសេត្វា វិវរិត្វា ឧត្តានីកត្វា អាយតិំ សំវរំ អាបជ្ជតី”តិ។

ឯវំ ភគវា បមាទវិហារិនោបិ ទស្សនសម្បន្នស្ស កតប្បដិច្ឆាទនាភាវគុណេន សង្ឃរតនស្ស គុណំ វត្វា ឥទានិ តមេវ គុណំ និស្សាយ សច្ចវចនំ បយុញ្ជតិ “ឥទម្បិ សង្ឃេ”តិ។ តស្សត្ថោ បុព្វេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្វោ។ ឥមិស្សាបិ គាថាយ អាណា កោដិសតសហស្សចក្កវាឡេសុ អមនុស្សេហិ បដិគ្គហិតាតិ។

វនប្បគុម្ពេតិគាថាវណ្ណនា

១៣.ឯវំ សង្ឃបរិយាបន្នានំ បុគ្គលានំ តេន តេន គុណប្បការេន សង្ឃាធិដ្ឋានំ សច្ចំ វត្វា ឥទានិ យ្វាយំ ភគវតា រតនត្តយគុណំ ទីបេន្តេន ឥធ សង្ខេបេន អញ្ញត្រ ច វិត្ថារេន បរិយត្តិធម្មោ ទេសិតោ, តម្បិ និស្សាយ បុន ពុទ្ធាធិដ្ឋានំ សច្ចំ វត្តុមារទ្ធោ “វនប្បគុម្ពេ យថា ផុស្សិតគ្គេ”តិ។ តត្ថ អាសន្នសន្និវេសវវត្ថិតា-នំ រុក្ខានំ សមូហោ វនំ, មូលសារផេគ្គុតចសាខាបលាសេហិ បវុទ្ធោ គុម្ពោ បគុម្ពោ, វនស្ស, វនេ វា បគុម្ពោ វនប្បគុម្ពោ។ ស្វាយំ “វនប្បគុម្ពេ”តិ វុត្តោ, ឯវម្បិ ហិ វត្តុំ លព្ភតិ “អត្ថិ សវិតក្កសវិចារេ, អត្ថិ អវិតក្កវិចារមត្តេ, សុខេ ទុក្ខេ ជីវេ”តិអាទីសុ វិយ។ យថាតិ ឧបមាវចនំ។ ផុស្សិតានិ អគ្គានិ អស្សាតិ ផុស្សិតគ្គោ, សព្វសាខាបសាខាសុ សញ្ជាតបុប្ផោតិ អត្ថោ។ សោ បុព្វេ វុត្តនយេនេវ “ផុស្សិតគ្គេ”តិ វុត្តោ។ គិម្ហានមាសេ បឋមស្មិំ គិម្ហេតិ យេ ចត្តារោ គិម្ហានំ មាសា, តេសំ ចតុន្នំ គិម្ហមាសានំ ឯកស្មិំ មាសេ។

កតរស្មិំ មាសេ ឥតិ ចេ? បឋមស្មឹ គិម្ហេ, ចិត្រមាសេតិ អត្ថោ។ សោ ហិ “បឋមគិម្ហោ”តិ ច “ពាលវសន្តោ”តិ ច វុច្ចតិ។ តតោ បរំ បទត្ថតោ បាកដមេវ។

អយំ បនេត្ថ បិណ្ឌត្ថោ យថា បឋមគិម្ហនាមកេ ពាលវសន្តេ នានាវិធរុក្ខគហនេ វនេ សុបុប្ផិតគ្គសាខោ តរុណរុក្ខគច្ឆបរិយាយនាមោ បគុម្ពោ អតិវិយ សស្សិរិកោ ហោតិ, ឯវមេវ ខន្ធាយតនាទីហិ សតិបដ្ឋានសម្មប្បធានាទីហិ សីលសមាធិក្ខន្ធាទីហិ វា នានប្បការេហិ អត្ថប្បភេទបុប្ផេហិ អតិវិយ សស្សិរិកត្តា តថូបមំ និព្ពានគាមិមគ្គទីបនតោ និព្វានគាមឹ បរិយត្តិធម្មវរំ នេវ លាភហេតុ ន សក្ការាទិហេតុ, កេវលន្តុ មហាករុណាយ អព្ភុស្សាហិតហទយោ សត្តានំ បរមហិតាយ អទេសយីតិ។ បរមំ ហិតាយាតិ ឯត្ថ ច គាថាពន្ធសុខត្ថំ អនុនាសិកោ។ អយំ បនត្ថោ បរមហិតាយ និព្វានាយ អទេសយីតិ។

ឯវំ ភគវា ឥមំ សុបុប្ផិតគ្គវនប្បគុម្ពសទិសំ បរិយត្តិធម្មំ វត្វា ឥទានិ តមេវ និស្សាយ ពុទ្ធាធិដ្ឋានំ សច្ចវចនំ បយុញ្ជតិ “ឥទម្បិ ពុទ្ធេ”តិ។ តស្សត្ថោ បុព្វេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្វោ។ កេវលំ បន ឥទម្បិ យថាវុត្តបការបរិយត្តិធម្មសង្ខាតំ ពុទ្ធេ រតនំ បណីតន្តិ ឯវំ យោជេតព្វំ។ ឥមិស្សាបិ គាថាយ អាណាកោដិសតសហស្សចក្កវាឡេសុ អមនុស្សេហិ បដិគ្គហិតាតិ។

វរោ វរញ្ញូតិគាថាវណ្ណនា

១៤.ឯវំ ភគវា បរិយត្តិធម្មេន ពុទ្ធាធិដ្ឋានំ សច្ចំ វត្វា ឥទានិ លោកុត្តរធម្មេន វត្ថុមារទ្ធោ “វរោ វរញ្ញូ”តិ។ តត្ថ វរោតិ បណីតាធិមុត្តិកេហិ ឥច្ឆិតោ “អហោ វត មយម្បិ ឯវរូបា អស្សាមា”តិ, វរគុណយោគតោ វា វរោ ឧត្តមោ សេដ្ឋោតិ អត្ថោ។ វរញ្ញូតិ និព្វានញ្ញូ។ និព្វានញ្ហិ សព្វធម្មានំ ឧត្តមដ្ឋេន វរំ, តញ្ចេស ពោធិមូលេ សយំ បដិវិជ្ឈិត្វា អញ្ញាសិ។ វរទោតិ បញ្ចវគ្គិយភទ្ទវគ្គិយជដិលាទីនំ អញ្ញេសញ្ច ទេវមនុស្សានំ និព្ពេធភាគិយវាសនាភាគិយវរធម្មទាយី-តិ អត្ថោ។ វរាហរោតិ វរស្ស មគ្គស្ស អាហដត្តា វរាហរោតិ វុច្ចតិ។

សោ ហិ ភគវា ទីបង្ករតោ បភុតិ សមតឹស បារមិយោ បូរេន្តោ បុព្វកេហិ សម្មាសម្ពុទ្ធេហិ អនុយាតំ បុរាណមគ្គវរមាហរិ, តេន “វរាហរោ”តិ វុច្ចតិ។

អបិច សព្ពញ្ញុតញ្ញាណប្បដិលាភេន វរោ, និព្វានសច្ឆិកិរិយាយ វរញ្ញូ, សត្តានំ វិមុត្តិសុខទានេន វរទោ, ឧត្តមបដិបទាហរណេន វរាហរោ។ ឯតេហិ លោកុត្តរគុណេហិ អធិកស្ស កស្សចិ គុណស្ស អភាវតោ អនុត្តរោ។

អបរោ នយោ វរោ ឧបសមាធិដ្ឋានបរិបូរណេន, វរញ្ញូ បញ្ញាធិដ្ឋានបរិបូរណេន, វរទោ ចាគាធិដ្ឋានបរិបូរណេន, វរាហរោ សច្ចាធិដ្ឋានបរិបូរណេន, វរំ មគ្គសច្ចមាហរីតិ។ តថា វរោ បុញ្ញុស្សយេន, វរញ្ញូ បញ្ញុស្សយេន, វរទោ ពុទ្ធភាវត្ថិកានំ តទុបាយសម្បទានេន, វរាហរោ បច្ចេកពុទ្ធភាវត្ថិកានំ តទុបាយាហរណេន, អនុត្តរោ តត្ថ តត្ថ អសទិសតាយ, អត្តនា វា អនាចរិយកោ ហុត្វា បរេសំ អាចរិយភាវេន, ធម្មវរំ អទេសយិ សាវកភាវត្ថិកានំ តទត្ថាយ ស្វាក្ខា- តតាទិគុណយុត្តស្ស ធម្មវរស្ស ទេសនតោ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

ឯវំ ភគវា នវវិធេន លោកុត្តរធម្មេន អត្តនោ គុណំ វត្វា ឥទានិ តមេវ គុណំ និស្សាយ ពុទ្ធាធិដ្ឋានំ សច្ចវចនំ បយុញ្ជតិ “ឥទម្បិ ពុទ្ធេ”តិ។ តស្សត្ថោ បុព្វេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្វោ។ កេវលំ បន យំ វរំ លោកុត្តរធម្មំ ឯស អញ្ញាសិ, យញ្ច អទាសិ, យញ្ច អាហរិ, យញ្ច ទេសេសិ, ឥទម្បិ ពុទ្ធេ រតនំ បណីតន្តិ ឯវំ យោជេតព្វំ។ ឥមិស្សាបិ គាថាយ អាណា កោដិសតសហស្សចក្កវាឡេសុ អមនុស្សេហិ បដិគ្គហិតាតិ។

ខីណន្តិគាថាវណ្ណនា

១៥.ឯវំ ភគវា បរិយត្តិធម្មញ្ច នវលោកុត្តរធម្មញ្ច និស្សាយ ទ្វីហិ គាថាហិ ពុទ្ធាធិដ្ឋានំ សច្ចំ វត្វា ឥទានិ យេ តំ បរិយត្តិធម្មំ អស្សោស្សុំ, សុតានុ-សារេន ច បដិបជ្ជិត្វា នវប្បការម្បិ លោកុត្តរធម្មំ អធិគមឹសុ, តេសំ អនុបាទិសេសនិព្ពានបត្តិគុណំ និស្សាយ បុន សង្ឃាធិដ្ឋានំ សច្ចំ វត្តុមារទ្ធោ “ខីណំ បុរាណ”ន្តិ។ តត្ថ ខីណន្តិ សមុច្ឆិន្នំ។ បុរាណន្តិ បុរាតនំ។ នវន្តិ សម្បតិ វត្តមានំ។ នត្ថិ សម្ភវន្តិ អវិជ្ជមាន-បាតុភាវំ។ វិរត្តចិត្តាតិ វីតរាគចិត្តា។ អាយតិកេ ភវស្មិន្តិ អនាគតមទ្ធានំ បុនព្ភវេ។ តេតិ យេសំ ខីណំ បុរាណំ នវំ នត្ថិ សម្ភវំ, យេ ច អាយតិកេ ភវស្មិំ វិរត្តចិត្តា, តេ ខីណាសវា ភិក្ខូ។ ខីណពីជាតិ ឧច្ឆិន្នពីជា។ អវិរូឡ្ហិឆន្ទាតិ វិរូឡ្ហិឆន្ទវិរហិតា។ និព្វន្តីតិ វិជ្ឈាយន្តិ។ ធីរាតិ ធិតិសម្បន្នា។ យថាយំ បទីបោតិ អយំ បទីបោ វិយ។

កឹ វុត្តំ ហោតិ? យំ តំ សត្តានំ ឧប្បជ្ជិត្វា និរុទ្ធម្បិ បុរាណំ អតីតកាលិកំ កម្មំ តណ្ហាសិនេហស្ស អប្បហីនត្តា បដិសន្ធិអាហរណសមត្ថតាយ អខី-ណំយេវ ហោតិ, តំ បុរាណំ កម្មំ យេសំ អរហត្តមគ្គេន តណ្ហាសិនេហស្ស សោសិតត្តា អគ្គិនា ទឌ្ឍពីជមិវ អាយតឹ វិបាកទានាសមត្ថតាយ ខីណំ។ យញ្ច នេសំ ពុទ្ធបូជាទិវសេន ឥទានិ បវត្តមានំ កម្មំ នវន្តិ វុច្ចតិ, តញ្ច តណ្ហាបហានេនេវ ឆិន្នមូលបាទបបុប្ផមិវ អាយតឹ ផលទានាសមត្ថតាយ យេសំ នត្ថិ សម្ភវំ, យេ ច តណ្ហាបហានេនេវ អាយតិកេ ភវស្មឹ វិរត្តចិត្តា, តេ ខីណាសវា ភិក្ខូ “កម្មំ ខេត្តំ វិញ្ញាណំ ពីជ”ន្តិ ឯត្ថ វុត្តស្ស បដិសន្ធិវិញ្ញាណស្ស កម្មក្ខយេនេវ ខីណត្តា ខីណពីជា។ យោបិ បុព្ពេ បុនព្ភវសង្ខាតាយ វិរូឡ្ហិយា ឆន្ទោ អហោសិ។ តស្សាបិ សមុទយប្បហានេនេវ បហីនត្តា បុព្វេ វិយ ចុតិកាលេ អសម្ភវេន អវិរូឡ្ហិឆន្ទា ធិតិសម្បន្នត្តា ធីរា ចរិមវិញ្ញាណនិរោធេន យថាយំ បទីបោ និព្វុតោ, ឯវំ និព្វន្តិ, បុន “រូបិនោ វា អរូបិនោ វា”តិ ឯវមាទី បញ្ញត្តិបថំ អច្ចេន្តីតិ។ តស្មឹ កិរ

សមយេ នគរទេវតានំ បូជនត្ថាយ ជាលិតេសុ បទីបេសុ ឯកោ បទីបោ វិជ្ឈាយិ, តំ ទស្សេន្តោ អាហ “យថាយំ បទីបោ”តិ។

ឯវំ ភគវា យេ តំ បុរិមាហិ ទ្វីហិ គាថាហិ វុត្តំ បរិយត្តិធម្មំ អស្សោសុំ, សុតានុសារេន ច បដិបជ្ជិត្វា នវប្បការម្បិ លោកុត្តរធម្មំ អធិគមឹសុ, តេសំ អនុបាទិសេសនិព្ពានបត្តិគុណំ វត្វា ឥទានិ តមេវ គុណំ និស្សាយ សង្ឃាធិដ្ឋានំ សច្ចវចនំ បយុញ្ជន្តោ ទេសនំ សមាបេសិ “ឥទម្បិ សង្ឃេ”តិ។ តស្សត្ថោ បុព្វេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្វោ។ កេវលំ បន ឥទម្បិ យថាវុត្តេន បការេន ខីណាសវភិក្ខូនំ និព្វានសង្ខាតំ សង្ឃេ រតនំ បណីតន្តិ ឯវំ យោជេតព្វំ។ ឥមិស្សាបិ គាថាយ អាណា កោដិសតសហស្សចក្កវាឡេសុ អមនុស្សេហិ បដិគ្គហិតាតិ។

ទេសនាបរិយោសានេ រាជកុលស្ស សោត្ថិ អហោសិ, សព្ពុបទ្ទវា វូបសមឹសុ, ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។

យានីធាតិគាថាត្តយវណ្ណនា

១៦.អថ សក្កោ ទេវានមិន្ទោ “ភគវតា រតនត្តយគុណំ និស្សាយ សច្ចវចនំ បយុញ្ជមានេន នាគរស្ស សោត្ថិ កតា, មយាបិ នាគរស្ស សោត្ថិត្ថំ រតនត្តយគុណំ និស្សាយ កិញ្ចិ វត្តព្វ”ន្តិ ចិន្តេត្វា អវសានេ គាថាត្តយំ អភាសិ “យានីធ ភូតានី”តិ តត្ថ យស្មា ពុទ្ធោ យថា លោកហិតត្ថាយ ឧស្សុក្កំ អាបន្នេហិ អាគន្តព្វំ, តថា អាគតតោ យថា ច តេហិ គន្តព្វំ, តថា គតតោ យថា ច តេហិ អាជានិតព្វំ, តថា អាជាននតោ, យថា ច ជានិតព្វំ, តថា ជាន- នតោ, យញ្ច តថេវ ហោតិ, តស្ស គទនតោ ច “តថា- គតោ”តិ វុច្ចតិ។ យស្មា ច សោ ទេវមនុស្សេហិ បុប្ផគន្ធាទិនា ពហិ និព្ពត្តេន ឧបការកេន, ធម្មានុធម្មប-

ដិបត្តាទិនា ច អត្តនិ និព្វត្តេន អតិវិយ បូជិតោ, តស្មា សក្កោ ទេវានមិន្ទោ សព្វំ ទេវបរិសំ អត្តនា សទ្ធឹ សម្បិណ្ឌេត្វា អាហ “តថាគតំ ទេវមនុស្សបូជិតំ, ពុទ្ធំ នមស្សាម សុវត្ថិ ហោតូ”តិ។

១៧.យស្មា បន ធម្មោ មគ្គធម្មោ យថា យុគនទ្ធសមថវិបស្សនាពលេន គន្តព្វំ កិលេសបក្ខំ សមុច្ឆិន្ទន្តេន, តថា គតោតិ តថាគតោ។ និព្ពានធម្មោ-បិ យថា គតោ បញ្ញាយ បដិវិទ្ធោ សព្វទុក្ខប្បដិឃាតាយ សម្បជ្ជតិ, ពុទ្ធាទីហិ តថា អវគតោ, តស្មា “តថាគតោ”ត្វេវ វុច្ចតិ។ យស្មា ច សង្ឃោបិ យថា អត្តហិតាយ បដិបន្នេហិ គន្តព្វំ តេន តេន មគ្គេន, តថា គតោតិ “តថាគតោ”ត្វេវ វុច្ចតិ។ តស្មា អវសេសគាថាទ្វយេបិ តថាគតំ ធម្មំ នមស្សាម សុវត្ថិ ហោតុ, តថាគតំ សង្ឃំ នមស្សាម សុវត្ថិ ហោតូតិ វុត្តំ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

ឯវំ សក្កោ ទេវានមិន្ទោ ឥមំ គាថាត្តយំ ភាសិត្វា ភគវន្តំ បទក្ខិណំ កត្វា ទេវបុរមេវ គតោ សទ្ធឹ ទេវបរិសាយ។ ភគវា បន តទេវ រតនសុត្តំ ទុតិយទិវសេបិ ទេសេសិ, បុន ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ, ឯវំ យាវ សត្តមទិវសំ ទេសេសិ, ទិវសេ ទិវសេ តថេវ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ ភគវា អឌ្ឍមាសមេវ វេសាលិយំ វិហរិត្វា រាជូនំ “គច្ឆាមា”តិ បដិវេទេសិ។ តតោ រាជានោ ទិគុណេន សក្ការេន បុន តីហិ ទិវសេហិ ភគវន្តំ គង្គាតីរំ នយឹសុ។ គង្គាយ និព្វត្តា នាគរាជានោ ចិន្តេសុំ “មនុស្សា តថាគតស្ស សក្ការំ ករោន្តិ, មយំ កឹ ន ករិស្សាមា”តិ សុវណ្ណរជតមណិមយា នាវាយោ មាបេត្វា សុវណ្ណរជតមណិមយេ ឯវ បល្លង្កេ បញ្ញបេត្វា បញ្ចវណ្ណបទុមសញ្ឆន្នំ ឧទកំ ករិត្វា “អម្ហាកំ អនុគ្គហំ ករោថា”តិ ភគវន្តំ យាចឹសុ។ ភគវា អធិវាសេត្វា រតននាវមារូឡ្ហោ, បញ្ច ច ភិក្ខុសតានិ បច្ចេកំ នាវាយោ អភិរូឡ្ហា។ នាគរាជានោ ភគវន្តំ សទ្ធឹ ភិក្ខុសង្ឃេន នាគភវនំ បវេសេសុំ។ តត្រ សុទំ ភគវា

សព្វរត្តឹ នាគបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ ទុតិយទិវសេ ទិព្ពេហិ ខាទនីយភោជនីយេហិ មហាទានំ អកំសុ, ភគវា អនុមោទិត្វា នាគភវនា និក្ខមិ។

ភូមដ្ឋា ទេវា "មនុស្សា ច នាគា ច តថាគតស្ស សក្ការំ ករោន្តិ, មយំ កឹ ន ករិស្សាមា"តិ ចិន្តេត្វា វនប្បគុម្ពរុក្ខបព្ពតាទីសុ ឆត្តាតិឆត្តានិ ឧក្ខិបឹ-សុ។ ឯតេនេវ ឧបាយេន យាវ អកនិដ្ឋព្រហ្មភវនំ, តាវ មហាសក្ការវិសេសោ និព្វត្តិ។ ពិម្ពិសារោបិ លិច្ឆវីហិ អាគតកាលេ កតសក្ការតោ ទិគុណមកាសិ។ បុព្វេ វុត្តនយេនេវ បញ្ចហិ ទិវសេហិ ភគវន្តំ រាជគហំ អានេសិ។

រាជគហមនុប្បត្តេ ភគវតិ បច្ឆាភត្តំ មណ្ឌលមាឡេ សន្និបតិតានំ ភិក្ខូនំ អយមន្តរកថា ឧទបាទិ "អហោ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ អានុភាវោ, យំ ឧទ្ទិស្ស គង្គាយ ឱរតោ ច បារតោ ច អដ្ឋយោជនោ ភូមិភាគោ និន្នញ្ច ថលញ្ច សមំ កត្វា វាលុកាយ ឱកិរិត្វា បុប្ផេហិ សញ្ឆន្នោ, យោជនប្បមាណំ គង្គាយ ឧទកំ នានាវណ្ណេហិ បទុមេហិ សញ្ឆន្នំ, យាវ អកនិដ្ឋភវនំ, តាវ ឆត្តាតិឆត្តានិ ឧស្សិតានី"តិ។ ភគវា តំ បវត្តឹ ញត្វា គន្ធកុដិតោ និក្ខមិត្វា តង្ខណានុរូបេន បាដិ- ហារិយេន គន្ត្វា មណ្ឌលមាឡេ បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសីទិ។ និសជ្ជ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ "កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា"តិ។ ភិក្ខូ សព្វំ អារោចេសុំ ភគវា ឯតទវោច "ន, ភិក្ខវេ, អយំ បូជាវិសេសោ មយ្ហំ ពុទ្ធានុភាវេន និព្វត្តោ, ន នាគទេវព្រហ្មានុភាវេន, អបិច ខោ បុព្វេ អប្បមត្តកបរិ -ច្ចាគានុភាវេន និព្វត្តោ"តិ។ ភិក្ខូ អាហំសុ "ន មយំ, ភន្តេ, តំ អប្បមត្តកំ បរិច្ចាគំ ជានាម, សាធុ នោ ភគវា តថា កថេតុ, យថា មយំ តំ ជានេ- យ្យាមា"តិ។

ភគវា អាហ ភូតបុព្វំ, ភិក្ខវេ, តក្កសិលាយំ សង្ខោ នាម ព្រាហ្មណោ អហោសិ។ តស្ស បុត្តោ សុសីមោ នាម មាណវោ សោឡសវស្សុទ្ទេសិកោ វយេន។ សោ ឯកទិវសំ បិតរំ ឧបសង្កមិត្វា អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថ តំ បិតា អាហ “កឹ, តាត, សុសីមា”តិ? សោ អាហ “ឥច្ឆាមហំ, តាត, ពារាណសឹ គន្ត្វា សិប្បំ ឧគ្គហេតុ”ន្តិ។ “តេន ហិ, តាត, សុសីម, អសុកោ នាម ព្រាហ្មណោ មម សហាយកោ, តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ឧគ្គណ្ហាហី”តិ កហាបណសហស្សំ អទាសិ។ សោ តំ គហេត្វា មាតាបិតរោ អភិវាទេត្វា អនុបុព្វេន ពារាណសឹ គន្ត្វា ឧបចារយុត្តេន វិធិនា អាចរិយំ ឧបសង្កមិត្វា អភិវាទេត្វា អត្តានំ និវេទេសិ។ អាចរិយោ “មម សហាយកស្ស បុត្តោ”តិ មាណវំ សម្បដិច្ឆិត្វា សព្វំ បាហុនេយ្យវត្តមកាសិ។ សោ អទ្ធានកិលមថំ វិនោទេត្វា តំ កហាបណសហស្សំ អាចរិយស្ស បាទមូលេ ឋបេត្វា សិប្បំ ឧគ្គហេតុំ ឱកាសំ យាចិ។ អាចរិយោ ឱកាសំ កត្វា ឧគ្គណ្ហាបេសិ។

សោ លហុញ្ច គណ្ហន្តោ, ពហុញ្ច គណ្ហន្តោ, គហិតគហិតញ្ច សុវណ្ណភាជនេ បក្ខិត្តតេលមិវ អវិនស្សមានំ ធារេន្តោ, ទ្វាទសវស្សិកំ សិប្បំ កតិបយ-មាសេនេវ បរិយោសាបេសិ។ សោ សជ្ឈាយំ ករោន្តោ អាទិមជ្ឈំយេវ បស្សតិ, នោ បរិយោសានំ។ អថ អាចរិយំ ឧបសង្កមិត្វា អាហ “ឥមស្ស សិប្បស្ស អាទិមជ្ឈមេវ បស្សាមិ, នោ បរិយោសាន”ន្តិ។ អាចរិយោ អាហ “អហម្បិ, តាត, ឯវមេវា”តិ។ អថ កោ, អាចរិយ, ឥមស្ស សិប្បស្ស បរិយោសានំ ជានាតីតិ? ឥសិបតនេ, តាត, ឥសយោ អត្ថិ, តេ ជានេយ្យុន្តិ។ តេ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆាមិ, អាចរិយាតិ? បុច្ឆ, តាត, យថាសុខន្តិ។ សោ ឥសិបតនំ គន្ត្វា បច្ចេកពុទ្ធេ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ “អបិ, ភន្តេ, បរិយោសានំ ជានាថា”តិ? អាម, អាវុសោ, ជានាមាតិ។ តំ មម្បិ សិក្ខាបេថាតិ។ តេន ហាវុសោ, បព្វជាហិ, ន សក្កា អបព្វ- ជិតេន សិក្ខាបេតុន្តិ។ សាធុ, ភន្តេ, បព្វាជេថ

វា មំ, យំ វា ឥច្ឆថ, តំ កត្វា បរិយោសានំ ជានាបេថាតិ។ តេ តំ បព្វាជេត្វា កម្មដ្ឋានេ និយោជេតុំ អសមត្ថា “ឯវំ តេ និវាសេតព្វំ, ឯវំ បារុបិតព្វ”ន្តិអាទិនា នយេន អាភិសមាចារិកំ សិក្ខាបេសុំ។ សោ តត្ថ សិក្ខន្តោ ឧបនិស្សយសម្បន្នត្តា ន ចិរេនេវ បច្ចេកពោធិំ អភិសម្ពុជ្ឈិ។ សកលពារាណសិយំ “សុសីមប-ច្ចេកពុទ្ធោ”តិ បាកដោ អហោសិ លាភគ្គយសគ្គប្បត្តោ សម្បន្នបរិវារោ។ សោ អប្បាយុកសំវត្តនិកស្ស កម្មស្ស កតត្តា ន ចិរេនេវ បរិនិព្វាយិ។ តស្ស បច្ចេកពុទ្ធា ច មហាជនកាយោ ច សរីរកិច្ចំ កត្វា ធាតុយោ គហេត្វា នគរទ្វារេ ថូបំ បតិដ្ឋាបេសុំ។

អថ ខោ សង្ខោ ព្រាហ្មណោ “បុត្តោ មេ ចិរគតោ, ន ចស្ស បវត្តិំ ជានាមី”តិ បុត្តំ ទដ្ឋុកាមោ តក្កសិលាយ និក្ខមិត្វា អនុបុព្វេន ពារាណសិំ គន្ត្វា មហាជនកាយំ សន្និបតិតំ ទិស្វា “អទ្ធា ពហូសុ ឯកោបិ មេ បុត្តស្ស បវត្តិំ ជានិស្សតី”តិ ចិន្តេន្តោ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ “សុសីមោ នាម មាណវោ ឥធ អាគតោ អត្ថិ, អបិ នុ តស្ស បវត្តិំ ជានាថា”តិ? តេ “អាម, ព្រាហ្មណ, ជានាម, ឥមស្មិំ នគរេ ព្រាហ្មណស្ស សន្តិកេ តិណ្ណំ វេទានំ បារគូ ហុត្វា បច្ចេកពុ- ទ្ធានំ សន្តិកេ បព្វជិត្វា បច្ចេកពុទ្ធោ ហុត្វា អនុបាទិសេសាយ និព្វានធាតុយា បរិនិព្វាយិ, អយមស្ស ថូបោ បតិដ្ឋាបិតោ”តិ អាហំសុ។ សោ ភូមិំ ហត្ថេន បហរិត្វា រោទិត្វា ច បរិទេវិត្វា ច តំ ចេតិយង្គណំ គន្ត្វា តិណានិ ឧទ្ធរិត្វា ឧត្តរសាដកេន វាលុកំ អានេត្វា បច្ចេកពុទ្ធចេតិយង្គណេ ឱកិរិត្វា កមណ្ឌលុតោ ឧទកេន សមន្តតោ ភូមិំ បរិប្ផោសិត្វា វនបុប្ផេហិ បូជំ កត្វា ឧត្តរសាដកេន បដាកំ អារោបេត្វា ថូបស្ស ឧបរិ អត្តនោ ឆត្តំ ពន្ធិត្វា បក្កាមីតិ។

ឯវំ អតីតំ ទេសេត្វា ជាតកំ បច្ចុប្បន្នេន អនុសន្ធេន្តោ ភិក្ខូនំ ធម្មកថំ កថេសិ។ “សិយា ខោ បន វោ, ភិក្ខវេ, ឯវមស្ស ‘អញ្ញោ នូន តេន សមយេន សង្ខោ ព្រាហ្មណោ អហោសី’តិ, ន ខោ បនេតំ ឯវំ ទដ្ឋព្វំ, អហំ តេន សមយេន សង្ខោ ព្រាហ្មណោ អហោសិំ, មយា សុសីមស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស ចេតិយង្គ

ណោ តិណានិ ឧទ្ធដានិ, តស្ស មេ កម្មស្ស និស្សន្ទេន អដ្ឋយោជនមគ្គំ វិគតខាណុកណ្ដកំ កត្វា សមំ សុទ្ធមកំសុ។ មយា តត្ថ វាលុកា ឱកិណ្ណា, តស្ស មេ និស្សន្ទេន អដ្ឋយោជនមគ្គេ វាលុកំ ឱកិរឹសុ។ មយា តត្ថ វនកុសុមេហិ បូជា កតា, តស្ស មេ និស្សន្ទេន នវយោជនេ មគ្គេ ថលេ ច ឧទកេ ច នានាបុប្ផេហិ បុប្ផសន្ថរមកំសុ។ មយា តត្ថ កមណ្ឌលុទកេន ភូមិ បរិប្ផោសិតា, តស្ស មេ និស្សន្ទេន វេសាលិយំ បោក្ខរវស្សំ វស្សិ។ មយា តស្មឹ ចេតិយេ បដាកា អារោបិតា, ឆត្តញ្ច ពទ្ធំ, តស្ស មេ និស្សន្ទេន យាវ អកនិដ្ឋភវនា បដាកា ច អារោបិតា, ឆត្តាតិឆត្តានិ ច ឧស្សិតានិ។ ឥតិ ខោ, ភិក្ខវេ, អយំ មយ្ហំ បូជាវិសេសោ នេវ ពុទ្ធានុភាវេន និព្វត្តោ, ន នាគទេវព្រហ្មានុភាវេន, អបិច ខោ អប្បមត្តកបរិច្ចាគានុភាវេន និព្វត្តោ”តិ។ ធម្មកថាបរិយោសានេ ឥមំ គាថ -មភាសិ

“មត្តាសុខបរិច្ចាគា, បស្សេ ចេ វិបុលំ សុខំ;

ចជេ មត្តាសុខំ ធីរោ, សម្បស្សំ វិបុលំ សុខ”ន្តិ។

បរមត្ថជោតិកាយ ខុទ្ទកបាឋអដ្ឋកថាយ

រតនសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦-រតនសុត្តវណ្ណនា

ពណ៌នារតនសូត្រ

និក្ខេបប្បយោជនំ

ប្រយោជន៍នៃការតាំងបទ

ឥឡូវនេះ ជាលំដាប់នៃការពណ៌នារតនសូត្រ ដែលតាំងឡើងតាមលំដាប់អំពីមង្គលសូត្រនោះ ដោយន័យជាដើមថា **យានីធ ភូតានិ** *។ ខ្ញុំនឹងពោលប្រយោជន៍នៃការតាំងរតនសូត្រនោះ ទុកក្នុងទីនេះ បន្ទាប់អំពីនោះ កាលសម្តែងញ៉ាំងការចុះកាន់សេចក្តីនៃព្រះសូត្រនេះ ដោយនិទានវចនៈដ៏បរិសុទ្ធិល្អ ដូចជាការចុះកាន់ទឹកក្នុងស្ទឹង និងបឹងជាដើម ផ្លូវកំពង់ទឹកដែលហ្មត់ចត់ល្អ ប្រកាសន័យនេះថា "សូត្រនេះអ្នកណាពោល ពោលពេលណា ពោលក្នុងទីណា ពោលព្រោះហេតុអ្វី ហើយធ្វើការពណ៌នាសេចក្តីនៃរតនសូត្រនេះ" ។*

បណ្តាសូត្រទាំងពីរនោះ ព្រោះហេតុដែលព្រះដ៏មានព្រះភាគជាម្ចាស់ទ្រង់សម្តែងការរក្សាខ្លួនឯង និងការកម្ចាត់អាសវៈទាំងឡាយដែលមានការធ្វើមិនល្អ និងការមិនធ្វើនូវអំពើល្អជាបច្ច័យដោយមង្គលសូត្រ ចំណែកសូត្រនេះឱ្យសម្រេចការរក្សាអ្នកដទៃ និងការកម្ចាត់អាសវៈទាំងឡាយដែលមានអមនុស្សជាដើម ជាបច្ច័យ ដូច្នេះ សូត្រនេះ ទើបជាទីតាំងទុកក្នុងលំដាប់តអំពីមង្គលសូត្រនោះឯង ។

ប្រយោជន៍នៃការតាំងរតនសូត្រនោះទុកក្នុងទីនេះប៉ុណ្ណេះសិន ។

វេសាលីវគ្គ

រឿងក្រុងវេសាលី

ឥឡូវនេះ ក្នុងពាក្យថា **យេន វុត្តំ យទា យត្ថ យស្មា ចេតំ** នេះ អ្នកជំទាស់ពោលថា ក៏សូត្រនេះអ្នកណាពោល ពោលកាលណា ពោលនៅទីណា និងពោលព្រោះហេតុអ្វី ។ សូមពន្យល់ច្បាស់ដូចនេះ ការពិតសូត្រនេះ ព្រះដ៏មានព្រះភាគជាម្ចាស់ព្រះអង្គត្រាស់មួយព្រះអង្គឯង ព្រះសាវ័កជាដើម មិនពោលទេ ។ ត្រាស់កាលណា ត្រាស់កាលក្រុងវេសាលីត្រូវឧបទ្ទវៈទាំងឡាយ មានទុព្ភិក្ខភ័យជាដើម ចូលទៅកាន់ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ដែលពួកស្តេចលិច្ឆវីនៃក្រុងវេសាលីចូលអង្វរ យាងព្រះអង្គអំពីក្រុងរាជគ្រឹះទៅកាន់ក្រុងវេសាលី កាលនោះរតនសូត្រនោះ ព្រះអង្គក៏ត្រាស់ដើម្បីបំបាត់ឧបទ្ទវៈទាំងនោះក្នុងក្រុងវេសាលី ។ ការវិសជ្ជនាបញ្ហាទាំងនោះ ដោយសង្ខេបមានប៉ុណ្ណេះ ។ ចំណែកសេចក្តីពិស្តារ បូរាណាចារ្យទាំងឡាយពណ៌នាទុកចាប់តាំងពីរឿងក្រុងវេសាលីជាដើមទៅ ។

បានឮមកថា ព្រះមហេសីរបស់ព្រះបាទក្រុងពារាណសី ទ្រង់ព្រះគភ៌ ។ ព្រះនាងទ្រង់ជ្រាបហើយ ក៏ក្រាបទូលព្រះរាជាឲ្យទ្រង់ជ្រាប ។ ព្រះរាជា ក៏ទ្រង់ព្រះរាជទានគ្រឿងការពារព្រះគភ៌ ។ ព្រះនាងបានទទួលគ្រឿងការពារ

ព្រះគភ៌មកយ៉ាងល្អ ក៏ស្តេចទៅកាន់ផ្ទះប្រសូតក្នុងវេលាព្រះគភ៌ចាស់ ។ ពួកលោកអ្នកមានបុណ្យ រមែងប្រសូតអំពីគភ៌ក្នុងវេលាជិតភ្លឺ ។ ក៏បណ្តាលោកអ្នកមានបុណ្យទាំងនោះ ព្រះមហេសីព្រះអង្គនោះ ក៏ជាអ្នកមានបុណ្យមួយព្រះអង្គ ព្រោះហេតុនោះ វេលាជិតភ្លឺព្រះនាងក៏ប្រសូតដុំសាច់ ដូចជាផ្កាចម្ប៉ា មានគ្របកពណ៌ក្រហមដូចជ័រ ។ តអំពីនោះ ព្រះនាងទ្រង់ត្រិះរិះថា "ព្រះនាងទេវីព្រះអង្គដទៃៗ ក៏ប្រសូត ព្រះឱរសដូចរូបមាស ព្រះអគ្គមហេសីប្រសូតដុំសាច់ដូចនោះ សំឡេងតិះដៀលនឹងគប្បីមានដល់យើងចំពោះព្រះភក្ត្រព្រះរាជា ព្រោះទ្រង់ខ្លាចការតិះដៀលនោះ" ទើបទ្រង់បញ្ជាឱ្យដាក់ដុំសាច់នោះចុះក្នុងភាជន៍មួយ យកភាជន៍មួយទៀតគ្របបិទទុកហើយ ប្រថាប់ត្រារបស់ព្រះរាជា ឱ្យបណ្តែតទៅតាមក្រសែស្ទឹងគង្គា ។ គ្រាន់តែព្រះរាជឱរស គឺរាជបុរសទាំងឡាយដាក់ចុះទៅ ទេវតាទាំងឡាយ ក៏ចាត់ការរក្សា ព្រមទាំងយកជ័រមហាហិង្គុ(១)ចារិកផែនមាស ចងជាប់នឹងភាជនៈនោះថាព្រះរាជឱរស-ធីតារបស់ព្រះអគ្គមហេសី នៃព្រះបាទក្រុងពារាណសី ។ បន្ទាប់ពីនោះ ភាជនៈមិនត្រូវបានភ័យ គឺរលកទឹកបោកបក់ ក៏អណ្តែតទៅតាមក្រសែស្ទឹងគង្គា ។

១-ឈ្មោះជ័រស្អុយមួយប្រភេទ មានក្លិនស្អុយខ្ទួលហឹរក្តៅភាស សម្រាប់ប្រើផ្សំជាគ្រឿងឱសថខ្មែរ តាំងពីក្នុងបុរាណកាលរៀងមកហៅថាថ្នាំមហាហិង្គុ ។ (វចនានុក្រមខ្មែរ សម្តេចព្រះសង្ឃរាជ ជោតញ្ញាណោ ជួន ណាត)

សម័យនោះ តាបសមួយរូបអាស្រ័យក្នុងត្រកូលរបស់អ្នកគង្វាលគោ នៅជិតច្រាំងស្ទឹងគង្គា ។ ព្រឹកឡើង តាបសរូបនោះ ក៏ចុះកាន់ស្ទឹងគង្គា ក្រឡេកឃើញភាជន៍នោះអណ្តែតមក ក៏កាន់យកដោយបង្សុកូលសញ្ញា ដោយយល់ថា ជារបស់ដែលគេបោះចោលហើយ ។ បន្ទាប់ពីនោះក៏ឃើញ ផែនអក្សរ និងត្រារបស់ព្រះរាជា ក៏ស្រាយចេញឃើញដុំសាច់នោះ កាលឃើញហើយ តាបសក៏គិតថាទំនងជាសត្វកើតក្នុងគភ៌ដូច្នោះ ទើបមិនស្អុយ ក៏នាំដុំសាច់នោះទៅកាន់អាស្រមដាក់ទុកក្នុងកន្លែងស្អាត ។ កន្លងទៅកន្លះខែ ដុំសាច់នោះក៏បែកជាពីរដុំ តាបសឃើញហើយក៏ដាក់ទុកយ៉ាងល្អ ។ តអំពីនោះ កន្លងទៅកន្លះខែទៀត ដុំសាច់មួយដុំក៏កើតជាពកមួយដុំៗ ជាប្រាំ សាខាដូចជា ដៃ ជើង និងក្បាល តាបសក៏ផ្ចិតផ្ចង់ទុកដាក់ដោយល្អ ។ បន្ទាប់អំពីនោះ កន្លះខែទៀត ដុំសាច់មួយដុំ ក៏កើតជាទារកប្រុសជារូបមាស ដុំសាច់មួយដុំទៀតក៏កើតជាទារិកា តាបសកើតសេចក្តីស្រឡាញ់ដូចបុត្រក្នុងទារកទាំងពីរនោះ ។ ទឹកដោះក៏កើតអំពីមេដៃរបស់តាបសនោះ តាំងអំពីនោះមក តាបសបានទឹកដោះ និងអាហារ ក៏បរិភោគអាហារបន្តក់ទឹកដោះទៅក្នុងមាត់ទារកទាំងពីរនោះ ។ វត្ថុណាៗ ចូលទៅក្នុងពោះរបស់ទារកនោះ វត្ថុនោះៗ ទាំងអស់ក៏ទីងឃើញដូចចូលទៅក្នុងភាជន៍ធ្វើដោយកែវមណី ។ ទារកទាំងពីរនោះ មិនមានស្បែកយ៉ាងនេះ ។ តែអាចារ្យពួកដទៃៗ ពោលថា ស្បែករបស់ទារកទាំងពីរនោះថ្លា ដូចគ្នាដូចត្រូវស្នាមអំបោះដេរទុក ។ ទារកទាំងនោះ ទើប

ប្រាកដឈ្មោះថា **សិទ្ធត្ថ** ព្រោះមិនមានស្បែក ឬព្រោះមានស្បែកថ្លា ដោយប្រការដូចនេះ ។

តាបសចិញ្ចឹមទារក គ្រាន់តែព្រះអាទិត្យរះឡើង ក៏ចូលទៅកាន់ស្រុក ដើម្បីបិណ្ឌបាត វេលាថ្ងៃក៏ត្រឡប់មកវិញ ។ អ្នកគង្វាលគោទាំងឡាយ ដឹងដល់ការខ្វល់ខ្វាយរបស់តាបសនោះ ក៏ពោលថា លោកម្ចាស់ ការចិញ្ចឹមទារកជាកង្វល់របស់អ្នកបួស សូមមេត្តាប្រោសឱ្យទារកដល់ពួកយើងចុះ ពួកយើងនឹងជួយចិញ្ចឹម សូមលោកម្ចាស់ធ្វើកិច្ចរបស់លោកចុះ តាបសក៏ព្រមទទួល លុះព្រឹកឡើង ពួកអ្នកគង្វាលគោ ក៏ជួយគ្នាធ្វើថ្នល់ឱ្យរាប ហើយរោយផ្កា លើកទង់ មានតន្ត្រីបទ្វី នាំគ្នាមកកាន់អាស្រម ។ តាបសពោលថា ទារកទាំងពីរមានបុណ្យច្រើន ពួកលោកចូរជួយគ្នាចិញ្ចឹមឱ្យចម្រើនវ័យដោយការមិនប្រមាទចុះ កាលឱ្យចម្រើនវ័យហើយ ចូររៀបចំអាពាហ៍ពិពាហ៍ជាមួយគ្នា ឱ្យព្រះរាជាទ្រង់ត្រេកអរ ដោយបញ្ចគោរស ចូរជ្រើសរើសប្រទេសជួយគ្នាសាងនគរឡើង ចូរអភិសេកកុមារក្នុងទីនោះ ហើយប្រគល់ទារកឱ្យ ។ ពួកអ្នកគង្វាលគោទទួលពាក្យថា ប្រពៃហើយលោកម្ចាស់ ក៏នាំទារកទៅចិញ្ចឹម ។

ទារកទាំងពីរ ក៏ចម្រើនវ័យធំធាត់ឡើង ក៏លេងដោយការប្រើដៃខ្លះ ជើងខ្លះ វាយតប់ពួកក្មេងរបស់អ្នកគង្វាលគោដទៃៗទៀត ក្នុងកន្លែងឈ្លោះគ្នា កូនក្មេងអ្នកគង្វាលគោទាំងនោះក៏ស្រែកយំ ត្រូវមាតាបិតាសួរថា ស្រែកយំព្រោះអ្វី

ហើយប្រាប់ថា ក្មេងមិនមានមាតាបិតា ដែលតាបសចិញ្ចឹមនេះ គំរាមខ្ញុំ ។ បន្ទាប់ពីនោះ មាតាបិតារបស់ក្មេងពួកនោះ ក៏ពោលថា ទារកពីរនាក់នេះតែងបៀតបៀនធ្វើបាបក្មេងដទៃៗ និងមិនសង្គ្រោះវាលះបង់វាចោល ។ បានឮថា តាំងតែពីពេលនោះមកប្រទេសនោះហៅថា **វជ្ជី** ចម្ងាយប្រមាណ ៣០០ យោជន៍ ។ គ្រានោះ អ្នកគង្វាលគោ ញុំាងព្រះរាជាឱ្យត្រេកអរហើយ ជ្រើសរើសយកប្រទេសនោះ សាងព្រះនគរទុកក្នុងប្រទេសនោះ ហើយអភិសេកព្រះរាជកុមារ ដែលមានព្រះជន្មបាន ១៦ ព្រះវស្សា តាំងជាព្រះរាជា បានធ្វើការវិវាហមង្គលជាមួយទារិការបស់ព្រះអង្គ បានដាក់កតិកាទុកថា នឹងមិននាំទារិកាមកអំពីខាងក្រៅ នឹងមិនឱ្យទារិកាអំពីទីនេះ ដល់នរណាៗទេ ។ ដោយការនៅរួមគ្នា គ្រាដំបូងនៃព្រះកុមារកុមារីនោះ ក៏កើតទារកមួយគូរជាធីតា ១ ជាឱរស ១ ដោយអាការៈយ៉ាងនេះ ក៏កើតជាគូរៗ ដល់១៦ដង ។ បន្ទាប់អំពីនោះ កាលទារកពួកនោះ ចម្រើនវ័យដោយលំដាប់ នគរក៏មិនល្មមដែលនឹងដាក់ អារាម ឧទ្យាន ស្ថានទីនៅ បរិវារ និងសម្បត្តិ ទើបឡោមព័ទ្ធជុំវិញដោយប្រាការ ៣ ជាន់ ចន្លោះ១គាវុតៗ ព្រោះនគរនោះ ត្រូវពង្រីកចេញញយៗ ទើបកើតនាមថា វេសាលីនេះឯង ។

ឥទំ វេសាលិវត្ថុ និដ្ឋិតំ

ចប់រឿងក្រុងវេសាលី

ភគវតោ និមន្តនំ

ការនិមន្តនករបស់ព្រះដ៏មានព្រះភាគ

កាលព្រះមានព្រះភាគកើតឡើង ក្រុងវេសាលីនេះ បានជានគរស្តុកស្តម្ភមានសភាពរឹងមាំ ។ ព្រោះថា ក្នុងក្រុងវេសាលីនោះមានស្តេច ៧៧០៧ ព្រះអង្គ ។ ព្រះយុវរាជសេនាបតិ និងភណ្ឌាគារិកជាដើមក៏ដូចគ្នា ដូចដែលលោកពោលទុកថា "សម័យនោះឯង ក្រុងវេសាលីក៏ស្តុកស្តម្ភទូលាយមានជនច្រើន មានមនុស្សមីរងេរងោស មានអាហារ ផ្ទះកំពូល ចំណីក៏សម្បូណ៌ មានប្រាសាទ ៧ ពាន់ ៧ រយ ៧ ប្រាសាទ មានផ្ទះកំពូល ៧ ពាន់ ៧ រយ ៧ ផ្ទះ មានសួនច្បារ ៧ ពាន់ ៧ រយ ៧ សួនច្បារ មានស្រះបោក្ខរណី ៧ ពាន់ ៧ រយ ៧ ស្រះ"[១] ។

សម័យក្រោយមក ក្រុងវេសាលីនោះ កើតទុរ្ភិក្សភ័យ រាំងភ្លៀងដាច់សន្ទូង ។ មនុស្សក្រីក្រស្លាប់មុនគេ គេបោះសាកសពទាំងនោះទៅក្រៅនគរ ។ ពួកអមនុស្សធុំក្លិន មនុស្សស្លាប់ ក៏នាំគ្នាចូលព្រះនគរ ។ បន្ទាប់ពីនោះ មនុស្សក៏ស្លាប់មន្ថែមច្រើនឡើង ។ ព្រោះភាពបដិកូលនោះ អហិវាតករោគ[២]ក៏កើតដល់

១-វិនយបិដក មហាវគ្គ លេខ ៨ ទំព័រ ៦១ ។

២-រោគកើតអំពីខ្យល់មានពិស ដូចជាពិសពស់ គឺជំងឺខ្យល់ដែលបណ្ដាលឲ្យចុះរាគ ក្អួត ផង ។ ពាក្យធម្មតាច្រើនហៅថា អាសន្នរោគ ឬជំងឺខ្យល់ ឬជំងឺខ្យល់ព្យុះ ។ (វចនានុក្រមខ្មែរសម្ដេចព្រះសង្ឃរាជ ជោតញ្ញាណោ ជួន ណាត) ។

សត្វទាំងឡាយ ។ អ្នកស្រុកក្រុងវេសាលីត្រូវភ័យ ៣ យ៉ាងគឺ ទុរ្ភិក្សភ័យ អមនុស្សភ័យ និងរោគភ័យគ្របសង្កត់ហើយ ក៏ចូលទៅគាល់ព្រះរាជាក្រាបទូលថា បពិត្រមហារាជ ភ័យ ៣ យ៉ាងកើតមាន ក្នុងព្រះនគរនេះហើយ ខ្ញុំព្រះអង្គមុននេះតំណានៃរាជត្រកូល ៧ មិនធ្លាប់កើតភ័យដូច្នេះឡើយ ចំនងជាព្រះអង្គទ្រង់មិនតាំងនៅក្នុងធម៌ ឥឡូវនេះ ភ័យនោះ ទើបកើតឡើង ។ ព្រះរាជាទ្រង់ប្រជុំស្តេចលិច្ឆវីគ្រប់ព្រះអង្គក្នុងកន្លែងរាជការត្រាស់ថា "សូមអ្នកទាំងឡាយ ពិចារណានូវភាពមិនតាំងនៅក្នុងធម៌របស់យើងឡើងវិញ" ។ ស្តេចលិច្ឆវីទាំងនោះ ពិចារណាសារឡើងវិញដល់ប្រពៃណីគ្រប់យ៉ាង ក៏ទ្រង់មិនឃើញការគ្រប់គ្រងដែលមិនប្រកបដោយធម៌យ៉ាងណាមួយ បន្ទាប់ពីនោះ មនុស្សទាំងឡាយពិចារណាមិនឃើញទោសរបស់ព្រះរាជា ទើបនាំគ្នាគិតថា ភ័យរបស់យើងនេះនឹងរម្ងាប់ទៅបានយ៉ាងណា ក្នុងទីប្រជុំនោះ ស្តេចលិច្ឆវីពួកខ្លះ អាងដល់សាស្តាទាំង ៦ ថា គ្រាន់តែសាស្តាពួកនេះ ឈានជើងចុះប៉ុណ្ណោះ ភ័យក៏រម្ងាប់ទៅ ។ ពួកខ្លះពោលថា បានឮថា ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ កើតឡើងហើយក្នុងលោក ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់អង្គនោះ ទ្រង់សម្ដែងធម៌ ដើម្បីប្រយោជន៍អនុគ្រោះដល់ពួកសត្វ ទ្រង់មានឫទ្ធិច្រើន មានអានុភាពច្រើន គ្រាន់តែព្រះអង្គដាក់ព្រះបាទចុះប៉ុណ្ណោះ ភ័យគ្រប់យ៉ាងក៏នឹងរម្ងាប់ទៅ ។ ព្រោះហេតុនោះ ស្តេចលិច្ឆវីទាំងនោះ ទើបមានព្រះទ័យត្រេកអរហើយត្រាស់ថា ក៏ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ព្រះអង្គនោះ ឥឡូវនេះ គង់នៅទីណា? ពួកយើងនឹងបញ្ជូនមនុស្សទៅយាង នោះបើព្រះអង្គមិនយាងមកក៏ដោយចុះ ។

ស្ដេចលិច្ឆវីដទៃទៀតត្រាស់ថា ធម្មតាព្រះពុទ្ធទ្រង់អាណិតសត្វ ហេតុអ្វីទ្រង់មិនយាងមក ។ ក៏ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ព្រះអង្គនោះ ឥឡូវនេះ គង់នៅក្នុងក្រុងរាជគ្រឹះ ព្រះបាទពិម្ពិសារទ្រង់ឧបដ្ឋាក ក្រែងព្រះបាទពិម្ពិសារនោះទ្រង់មិនឱ្យយាងមក ។ ស្ដេចលិច្ឆវីត្រាស់ថា បើយ៉ាងនោះ យើងនឹងទូលព្រះបាទពិម្ពិសារ ឱ្យទ្រង់យល់ព្រះទ័យ ហើយយាងព្រះមានព្រះភាគមក ហើយទ្រង់ប្រគល់គ្រឿងបណ្ណាការដ៏ច្រើន បញ្ជូនទៅឱ្យស្ដេចលិច្ឆវីពីរព្រះអង្គ ព្រមដោយកងកម្លាំងថ្នាក់ធំ ទៅកាន់រាជដំណាក់ព្រះបាទពិម្ពិសារដោយបញ្ជាថា "សូមទូលព្រះបាទពិម្ពិសារ ឱ្យយល់ព្រះទ័យ ហើយយាងព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់មក" ។ ស្ដេចលិច្ឆវីទាំងពីរព្រះអង្គទៅថ្វាយគ្រឿងបណ្ណាការដល់ព្រះបាទពិម្ពិសារ ហើយប្រាប់ឱ្យទ្រង់ជ្រាបរឿងរ៉ាវ ហើយទូលថា "បពិត្រមហារាជ ព្រះអង្គទ្រង់ព្រះករុណាប្រោស យាងព្រះមាន-ព្រះភាគជាម្ចាស់ ស្ដេចមកកាន់នគររបស់ខ្ញុំព្រះអង្គផងចុះ" ។ ព្រះរាជា មិនទទួលត្រាស់ថា ពួកលោកដឹងដោយព្រះអង្គឯងចុះ ។ ស្ដេចលិច្ឆវី ក៏ទូលព្រមថាប្រពៃហើយព្រះអង្គ ហើយចូលទៅគាល់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ថ្វាយបង្គំហើយក្រាបទូលយ៉ាងនេះថា "បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ភ័យ ៣ យ៉ាងកើតឡើងក្នុងនគររបស់ខ្ញុំព្រះអង្គ បើព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់គប្បីយាងមកសោត សេរីសួស្ដី ក៏នឹងគប្បីមានដល់ពួកខ្ញុំព្រះអង្គ" ។ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ពិចារណាថា "កាលត្រាស់**រតនសូត្រ** ក្នុងក្រុងវេសាលី ការរក្សានឹងផ្សាយចេញទៅសែនកោដិចក្កវាឡ ចប់ព្រះសូត្រ សត្វ ៨ ម៉ឺន ៤ ពាន់នឹងត្រាស់ដឹងធម៌" ហើយទើបទ្រង់ទទួលការយាង ។

គ្រានោះ ព្រះបាទពិម្ពិសារទ្រង់ត្រាស់ដំណឹង ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ទទួលការយាងហើយ មេត្តាទ្រង់យាងទៅក្នុងព្រះនគរថា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទ្រង់ទទួលការយាងទៅកាន់ក្រុងវេសាលី ហើយស្តេចចូលទៅគាល់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទូលសួរថា បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ព្រះអង្គទ្រង់ទទួលយាងទៅកាន់ក្រុងវេសាលី ឬព្រះអង្គ? ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ថា ថ្វាយព្រះពរមហាបពិត្រ ។ ស្តេចទូលថា បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន បើយ៉ាងនោះ មេត្តាទ្រង់រង់ចាំរហូតដល់ខ្ញុំព្រះអង្គចាត់ចែងផ្លូវថ្វាយរួចរាល់សិនព្រះអង្គ ។

គ្រានោះ ព្រះបាទពិម្ពិសារទ្រង់ធ្វើដី ៥ យោជន៍ ចន្លោះក្រុងរាជគ្រឹះ និងស្ទឹងគង្គាឱ្យរាបស្មើ ហើយញ៉ាំងគេឱ្យកសាងវិហារក្នុងយោជន៍នោះៗ ហើយក្រាបទូលដល់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ដល់វេលាដែលយាងទៅ ។ ព្រះដ៏មានព្រះភាគជាម្ចាស់ ព្រមទាំងភិក្ខុ ៥០០ រូបជាបរិវារ យាងទៅ ព្រះរាជាទ្រង់យកផ្កាឈើ ៥ ពណ៌ក្រោយផ្លូវ ៥ យោជន៍ ត្រឹមក្បាលជង្គង់ ឱ្យលើកទង់សំពត់ ឆ្នាំងទឹក ដើមចេកជាដើម ឱ្យកាន់ស្វេតច្ឆត្រពីរជាន់សម្រាប់ព្រះដ៏មានព្រះភាគជាម្ចាស់ មួយជាន់សម្រាប់ភិក្ខុសង្ឃមួយរូបៗ ទ្រង់ធ្វើការបូជាដោយផ្កាឈើ និងរបស់ក្រអូបជាដើម ព្រមទាំងរាជបរិពាររបស់ព្រះអង្គ ឱ្យព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់គង់នៅក្នុងវិហារមួយខ្ទង់ៗ ថ្វាយមហាទាន ទ្រង់នាំស្តេចយាងកាន់ច្រាំងស្ទឹងគង្គាប្រាំថ្ងៃ ។ ក្នុងទីនោះ ទ្រង់ប្រដាប់ទូកដោយគ្រឿងប្រដាប់គ្រប់យ៉ាង ហើយទ្រង់បញ្ជូនរាជសារទៅថ្វាយស្តេចលិច្ឆវីក្រុងវេសាលីថា "ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់យាងមក

ហើយ សូមស្ដេចលិច្ឆវីគប់ព្រះអង្គរៀបចំផ្លូវថ្វាយការយាងមករបស់ព្រះមានព្រះភាគចុះ" ។ ស្ដេចលិច្ឆវីទាំងអស់ទទួលព្រមគ្នាថា ទីងធ្វើការបូជាទ្វេគុណ ធ្វើដី ៣ យោជន៍ចន្លោះក្រុងវេសាលី និងស្ទឹងគង្គាឱ្យរៀបរយ និងចាត់ចែងស្វេត-ច្ឆត្រ ៤ ជាន់ សម្រាប់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ សម្រាប់ភិក្ខុមួយរូបៗពីរជាន់ ធ្វើការបូជាស្ដេច យាងមកសន្សឹមៗ ។

គ្រានោះ ព្រះបាទពិម្ពិសារ ទ្រង់ញ៉ាំងគេឱ្យធ្វើទូក ២ ហើយធ្វើមណ្ឌបប្រដាប់ដោយកូនផ្កា ក្រាលកម្រាលពុទ្ធាសនៈធ្វើដោយរតនៈសុទ្ធក្នុងមណ្ឌបនោះ ។ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ គង់លើពុទ្ធាសនៈនោះ ។ សូម្បីភិក្ខុ ៥០០ រូបក៏ឡើងកាន់ទូក គង់តាមលំដាប់ ។ ព្រះរាជាកាលទៅតាមព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ក៏ចុះទឹកត្រឹម-កក្រាបទូលថា បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ខ្ញុំព្រះអង្គ នៅក្បែរមាត់ច្រាំងស្ទឹងគង្គានេះឯង រហូតព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទីងយាងត្រឡប់មកហើយ ក៏យាងត្រឡប់ទៅវិញ ។ ទេវតាខាងលើរហូតដល់អកនិដ្ឋកភព បានទាំគ្នាធ្វើការបូជា នាគរាជទាំងឡាយ កម្ពលនាគ និងអស្សតរនាគជាដើម ដែលអាស្រ័យនៅក្រោមស្ទឹងគង្គា ក៏នាំគ្នាធ្វើការបូជា ។ ដោយការបូជាធំយ៉ាងនេះ ព្រះមាន-ព្រះភាគជាម្ចាស់ យាងទៅកាន់ស្ទឹងគង្គាអស់ចម្ងាយផ្លូវយ៉ាងឆ្ងាយប្រមាណ ១ យោជន៍ ក៏ចូលដែនរបស់ពួកស្ដេចលិច្ឆវី ។

ពេលនោះ ពួកស្តេចលិច្ឆវីធ្វើការបូជាទ្វេគុណ ដូចព្រះបាទពិម្ពិសារទ្រង់ធ្វើការបូជាដែរ ចេញទៅទទួលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ដល់ក្នុងទឹកប្រមាណត្រឹម-ក ។ ខណៈនោះឯង មួយរំពេចនោះមហាមេឃ ដែលមានកំពូលរុំព័ទ្ធដោយភាពងងឹត មានពន្លឺផ្លេកបន្ទោរបណ្តូតខ្ទួនទៅ សំឡេងគឹកកងរំពង ក៏បង្អុរឡើងក្នុងទិសទាំង ៤ ។ លំដាប់នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ លើកព្រះបាទដាក់ចុះត្រង់មាត់ប្រាំងនៃស្ទឹងគង្គាជំបូង ភ្លៀងបោក្ខរពស្រ្តក៏បង្អុរមក ជនពួកណាត្រូវការទទឹក ជនពួកនោះប៉ុណ្ណោះក៏ទទឹក អ្នកមិនត្រូវការទទឹកក៏មិនទទឹក ។ គ្រប់ទឹកខ្លែង ទឹករមែងហូរទៅត្រឹមក្បាលជង្គង់ ត្រឹមជើង ត្រឹមចង្កេះ ត្រឹម-ក សាកសពទាំងពួងត្រូវហូរនាំទៅកាន់ស្ទឹងគង្គាផែនដីក៏ស្អាតស្អំ ។

ពួកស្តេចលិច្ឆវី អារាធនាព្រះមានព្រះភាគគង់នៅគ្រប់ៗ កន្លែង ១ យោជន៍ត្រង់ចន្លោះផ្លូវ ថ្វាយមហាទាន ទ្រង់ធ្វើការបូជាជាទ្វិគុណ ៣ ថ្ងៃ ទើបនាំស្តេចទៅក្រុងវេសាលី ។ កាលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់យាងដល់ក្រុងវេសាលី ស្តេចសក្កៈជាកំពូលនៃពួកទេវតា ដែលពួកទេវតាចោមរោមហើយ ក៏យាងមកដល់ ។ អមនុស្សទាំងឡាយ ត្រូវទេវតាអ្នកមានសក្តិធំប្រជុំគ្នាហើយ នាំគ្នារត់ទៅដោយច្រើន ។ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ប្រថាប់ឈរក្បែរទ្វារនគរ ទ្រង់ហៅព្រះអានន្ទមកថា "ម្នាលអានន្ទ! អ្នកចូររៀនរតនសូត្រនេះ គឺគ្រឿងប្រកបពលិកម្ម

ដើរទៅក្នុងចន្លោះកំពែង ៣ ជាន់នៃក្រុងវេសាលី ជាមួយពួកស្តេចលិច្ឆវីរាជកុមារ ធ្វើព្រះបរិត្តហើយបានត្រាស់រតនសូត្រ” ។ ការវិស្សជ្ជនា បញ្ហាទាំងនេះថា ក៏ព្រះសូត្រនេះ អ្នកណាពោល ពោលពេលណា ពោលក្នុងទីណា ពោលព្រោះហេតុអ្វី ? បូរាណាចារ្យទាំងឡាយពណ៌នាទុកហើយដោយពិស្តារ តាំងតែពីរឿងក្រុងវេសាលីជាដើមទៅដោយប្រការដូច្នេះ ។

ព្រោះដូច្នោះ ក្នុងថ្ងៃដែលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ស្តេចយាងដល់ក្រុង-វេសាលីនោះឯង រតនសូត្រនេះ គឺព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ ជិតទ្វារក្រុងវេសាលី ដើម្បីកម្ចាត់ឧបទ្រពទាំងនោះ ព្រះអានន្ទដ៏មានអាយុក៏រៀនយកកាលនឹងសម្តែងដើម្បីជាបរិត្ត (ការពារឧបទ្ទវៈ) ទើបយកបាត្រព្រះមានព្រះភាគដួសទឹកមកដើរប្រោះព្រំទូទាំងព្រះនគរ ។ គ្រាន់តែព្រះថេរៈសម្តែងថា យង្កិញ្ចិ ប៉ុណ្ណោះ ពួកអមនុស្សដែលអាស្រ័យនឹងគំនរសំរាមហើយ នឹងជញ្ជាំងផ្ទះជាដើមដែលនៅមិនទាន់គេចទៅពេលដំបូង ក៏នាំគ្នាគេចទៅផ្លូវទ្វារទាំង ៤ ។ ទ្វារទាំងឡាយ ក៏មិនមានកន្លែងទំនេរ អមនុស្សពួកខ្លះ កាលមិនបានកន្លែងទំនេរ ក៏ទម្លាយកំពែងក្រុងគេចទៅ ។ គ្រាន់តែពួកអមនុស្សនាំគ្នាចេញទៅហើយ រោគក្នុងខ្លួនរបស់មនុស្សទាំងឡាយក៏ស្ងប់ទៅ ពួកមនុស្សទាំងឡាយ ក៏នាំគ្នាចេញ

មកបូជាព្រះថេរៈ ដោយផ្កាភ្ញីគ្រឿងក្រអូបជាដើមគ្រប់យ៉ាង មហាជនយកគ្រឿងក្រអូបគ្រប់យ៉ាងបូកលាបសណ្ឋាគារ ដែលប្រជុំកណ្ដាលព្រះនគរ ធ្វើពិតានវិចិត្រដោយរតនៈ ប្រដាប់ដោយគ្រឿងប្រដាប់ទាំងពួង ក្រាលពុទ្ធាសនៈ ក្នុងទីនោះហើយអារាធនាព្រះមានព្រះភាគមក ។

ព្រះមានព្រះភាគ ស្ដេចចូលកាន់សណ្ឋាគារ ប្រថាប់គង់លើអាសនៈដែលគេក្រាលទុក ។ ទាំងភិក្ខុសង្ឃ ទាំងព្រះរាជា និងមនុស្សទាំងឡាយ ក៏អង្គុយលើអាសនៈដ៏សមគួរ ។ សូម្បីស្ដេចសក្កៈកំពូលជាងពួកទេវតា ក៏ប្រថាប់អង្គុយជិតជាមួយទេវបរិស័ទក្នុងទេវលោកទាំងពីរ ទាំងទេវតាដទៃៗផង ។ សូម្បីព្រះអានន្ទត្ថេរ ក៏ត្រាច់និមន្តទៅក្រុងវេសាលី ធ្វើអារក្ខាហើយក៏មកព្រមជាមួយអ្នកក្រុងវេសាលីអង្គុយ ក្នុងទីដ៏សមគួរមួយចំណែក ។ ក្នុងទីនោះ ព្រះមានព្រះភាគក៏បានត្រាស់រតនសូត្រនោះ ទុំះឯងដល់មនុស្សគ្រប់រូប ។

ក៏មាតិកាពាក្យណា ខ្ញុំបានតាំងទុកថា ខ្ញុំនឹងប្រកាសន័យនេះថា "រតនសូត្រនេះ អ្នកណាពោល ពោលកាលណា ពោលក្នុងទីណា និងពោលព្រោះហេតុណា" មាតិកានោះដែលខ្ញុំពោលទុកពិស្ដារហើយ ដោយប្រការទាំងឡាយ ដោយពាក្យមានប្រមាណប៉ុណ្ណេះ ។

យានីធាតិ គាថាវណ្ណនា

ពណ៌នាគាថា ១ យានីធ

ឥឡូវនេះ នឹងបន្ថែមសេចក្តី ព្រោះខ្ញុំបានពោលទុកថានឹងពណ៌នាសេចក្តីនៃរតនសូត្រនោះ តែអាចារ្យមួយពួកទៀតពោលថា ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ ៥ គាថា ដើមដ៏សេស ព្រះអានន្ទត្ថេរពោលនឹងយ៉ាងណាក្តី ប្រយោជន៍អ្វីរបស់យើងដោយគាថាបន្តិចបន្តួច ដែលនៅមិនបានត្រួតត្រានេះ ខ្ញុំនឹងពណ៌នាសេចក្តីនៃរតនសូត្រនេះ សូម្បីដោយប្រការទាំងពួង ។

នឹងពណ៌នាគាថាដំបូងថា **យានីធ ភូតានិ** ជាដើម ។ ក្នុងគាថាដំបូងនោះ បទថា **យានិ** បានដល់ យ៉ាងម៉េច មិនថានឹងមានស័ក្តិតិច ឬស័ក្តិច្រើន ។ បទថា **ឥធ** ប្រែថា ក្នុងប្រទេសនេះ ព្រះដ៏មានព្រះភាគត្រាស់សំដៅដល់ស្ថានទីប្រជុំក្នុងខណៈនោះ ។ ក្នុងបទថា **ភូតានិ** ភូត-ស័ត្វ ប្រើសំដៅដល់វត្ថុដែលមាននៅ ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមយ៉ាងនេះថា **ភូតស្មឹ បាចិត្តិយំ** ជាអាបត្តិបាចិត្តិយព្រោះភូតគាម ។ ប្រើសំដៅដល់ខន្ធបញ្ចកៈ ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមយ៉ាងនេះថា "**ភូតមិទន្តិ ភិក្ខវេ សមនុបស្សថ** ម្នាលភិក្ខុ ទាំងឡាយ ពួកលោកចូរពិចារណាឃើញខន្ធបញ្ចកៈនេះ" ។ សំដៅដល់រូប មានបឋវីធាតុជាដើម ៤ យ៉ាង ដូចក្នុង

ប្រយោគជាដើមយ៉ាងនេះថា **ចត្តារោ ខោ ភិក្ខុ មហាភូតា ហេតុ** ម្នាលភិក្ខុ មហាភូតរូប ៤ ជាហេតុ ។ សំដៅដល់ព្រះខីណាស្រព ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមយ៉ាងនេះថា **យោ ច កាលឃសោ ភូតោ** ក៏ព្រះខីណាស្រពណាស៊ីកាលវេលា ។ ប្រើសំដៅដល់សត្វ ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមយ៉ាងនេះថា **សព្វេ និក្ខិបិស្សន្តិ ភូតា លោកេ សមុស្សយំ** សព្វសត្វនឹងបោះបង់ផុះរាងទុក ក្នុងលោក ។ ប្រើសំដៅ ដល់ដើមឈើជាដើម ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមយ៉ាងនេះថា **ភូតគាមបាតព្យតាយ** ព្រោះប្រាសចាក ភូតគាម ។ ប្រើសំដៅដល់ពួកសត្វខាងក្រោម ទេវតាជាន់ចាតុម្មហារាជិកា ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមយ៉ាងនេះថា **ភូតំ ភូតតោ សញ្ជានាតិ** បានដល់ ពួកសត្វដែលជាពួកសត្វ ក៏ពិតដល់ដូច្នោះ ភូត-ស័ព្ទ គប្បីជ្រាបថា ប្រើក្នុង អត្ថថា អមនុស្សដោយមិនផ្សេងគ្នា ។

បទថា **សមាគតានិ** ប្រែថា ប្រជុំហើយ ។ បទថា **ភុម្មានិ** បានដល់ដែលកើតត្រង់ផែនដី ។ ស័ព្ទថា **វា** ប្រើក្នុងសេចក្តីថា មិនពិតប្រាកដ ។ ដោយវា-ស័ព្ទនោះ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ធ្វើវិកប្បតែមួយនេះថា **យានីធ ភុម្មានិ វា ភូតានិ សមាគតានិ** ហើយត្រាស់ថា **យានិ វ អន្តលិក្ខេ** ដើម្បីទ្រង់ធ្វើវិកប្បទីពីរទៀត ។ សេចក្តីថា សត្វពួកណា កើតហើយក្នុងអាកាស សត្វពួកនោះទាំងអស់មកប្រជុំហើយក្នុងទីនេះ ។ ក្នុងសេចក្តីនេះ សត្វទាំងឡាយដែលកើត

ហើយតាំងអំពីទេវតាជាន់យាមា រហូតដល់ជាន់អកនិដ្ឋ គប្បីជ្រាបថា មានហើយ (កើតហើយ) ក្នុងអាកាស ព្រោះជាសត្វ ដែលកើតក្នុងវិមាន ដែលប្រាកដក្នុងអាកាស ។ សត្វទាំងឡាយខាងក្រោម អំពីនោះ តាំងអំពីភ្នំសិនេរុ រហូតដល់ពួកដែលរស់នៅក្នុងដើមឈើ និងវល្លិ៍ជាដើម និងពួកដែលកើតហើយ មានហើយ គ្រង់ផែនដី សត្វពួកនោះទាំងអស់ គប្បីជ្រាបថា សត្វកើតគ្រង់ផែនដី ព្រោះជាសត្វ ដែលកើតក្នុងផ្ទៃដី និងក្នុងដើមឈើ វល្លិ៍ និងភ្នំជាដើម ដែលជាប់អាស្រ័យជាមួយផែនដី ។

ព្រះដ៏មានព្រះភាគ ត្រាទ្រង់កំណត់ពួកសត្វអមនុស្សគ្រប់ពួក ដោយពីរបទថា **ភុម្មានិ វា យានិ វ អន្តលិក្ខេ** ទ្រង់ក្តោបក្តាប់ដោយបទមួយទៀត ទើបត្រាស់ថា សព្វេវ ភូតា សុមនា ភវន្តុ ។ បទថា សព្វេ បានដល់ មិនទៅសល់ឡើយ ។ស័ព្ទថា វ ចុះក្នុងអត្ថថា អវធារណៈហាមសេចក្តីដទៃ អធិប្បាយថា មិនលះសូម្បីដល់អ្នកតែម្នង ។ បទថា **ភូតា** បានដល់ ពួកអមនុស្ស ។ បទថា សុមនា ភវន្តុ បានដល់ ហេតុជាអ្នកកើត បីតិសោមនស្ស ។ បទថា អថោបិ ជានិបាតទាំងពីរពាក្យចុះក្នុងអត្ថ គឺការទាញភាសា (ប្រយោគ) ដើម្បីប្រកបទុកក្នុងកិច្ច គឺមុខនាទីអ្នកដទៃ ។ បទថា សក្កច្ច សុណន្តុ ភាសិតំ បានដល់ ធ្វើឱ្យ

ជាប្រយោជន៍ធ្វើទុកក្នុងចិត្ត រួបរួមដោយចិត្តទាំងអស់ ហើយចូរស្តាប់ទេសនា របស់តថាគត ដែលនឹងនាំមកដល់ទិព្វសម្បត្តិ និងលោកុត្តរសុខ ។

ក្នុងព្រះសូត្រនេះ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់បញ្ជាក់ពួកភូត ដោយព្រះតម្រាស់ ដែលមិនពិតប្រាកដថា **យានីធ ភូតានិ សមាគតានិ** ហើយទើបទ្រង់កំណត់ ជាពីរចំណែកទៀតថា ភុម្មានិ វា យានិ វ អន្តលិក្ខេ តពីនោះ ក៏ត្រាស់រួមទៀត ថា សព្វេវ ភូតា ទ្រង់ប្រកបសត្វទុកក្នុងអាសយសម្បត្តិ ដោយព្រះតម្រាស់នេះ ថា **សុមនា ភវន្តុ** ទ្រង់ប្រកបសត្វក្នុងប្រយោគសម្បត្តិ ដោយព្រះតម្រាស់ថា សក្កច្ច សុណន្តុ ភាសិតំ ទ្រង់ប្រកបសត្វទុកក្នុងសម្បត្តិគឺយោនិសោមន-សិការៈ និងក្នុងសម្បត្តិ គឺការឃោសនាអំពីអ្នកដទៃ ក៏ដូចគ្នាទ្រង់ប្រកបសត្វ ទុក ក្នុងសម្បត្តិ គឺការតាំងខ្លួនទុកដោយប្រពៃ និងគប់រកសប្បុរស និងក្នុងសម្បត្តិ គឺ ហេតុនៃសមាធិនិងបញ្ញាក៏ដូចគ្នា ទើបទ្រង់បញ្ចប់ព្រះគាថា ។

តស្មាហីតិ គាថាវណ្ណនា

ពណ៌នាគាថា ថា តស្មា ហិ

និងពោលគាថាទី២ ថា តស្មា ហិ ភូតា ជាដើម ។ ក្នុងគាថានោះ បទថា **តស្មា** ជាពាក្យពោលហេតុ ។ បទថា **ភូតា** ជាពាក្យអញ្ជើញ ។ បទថា

និសាមេថ បានដល់ ចូរស្តាប់ ។ បទថា **សព្វេ** បានដល់ មិនសល់ឡើយ ។ លោកអធិប្បាយថា ព្រោះហេតុដែលលោកទាំងឡាយលះវិមានស្ថាន និងសេចក្តីពាសពេញនៃគ្រឿងឧបភោគបរិភោគក្នុងវិមានស្ថាននោះ មកប្រជុំក្នុងទីនេះ ក៏គប្បីស្តាប់ធម៌មិនមែនដើម្បីមើលការរាំការច្រៀងជាដើម ដូច្នេះឯង សូមលោកទាំង-ឡាយដែលជាភូតទាំងអស់មេត្តាតាំងចិត្តស្តាប់ ។

ម្យ៉ាងទៀត ដោយព្រះតម្រាស់ថា **សុមនា ភវន្តុ សក្កច្ចំ សុណន្តុ** ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ឃើញថា ភូតទាំងនោះមានចិត្តល្អ និងប្រាថ្នាស្តាប់ដោយគោរពទើបត្រាស់ថា ព្រោះហេតុដែលលោកទាំងឡាយប្រកបដោយភាពជាអ្នកមានចិត្តល្អ ដោយអត្តសម្មាបណិធិ យោនិសោមនសិការៈ និងអាសយសុទ្ធិដោយភាពជាអ្នកប្រាថ្នាស្តាប់ដោយគោរព និងដោយបយោគសុទ្ធិ ជាបទដ្ឋាននៃការចូលមករកសប្បុរស និងយោសនាអំពីអ្នកដទៃដូច្នេះឯង សូមភូតទាំងឡាយទាំងអស់មេត្តាតាំងចិត្តស្តាប់ចុះ ។

ម្យ៉ាងទៀត ពាក្យណាត្រាស់ថា **ភាសិតំ** ចុងគាថាដើម ទ្រង់អាងពាក្យនោះជាតួហេតុ ទើបត្រាស់ថា ព្រោះហេតុដែលធម្មតា ភាសិតរបស់តថាគត រកបានដោយលំបាក ព្រោះខណៈដែលវៀរចាកខណៈ ៨ ប្រការរកបានដោយក្រ[១]

១-សុត្តន្តបិដក ទីឃនិកាយ បាដិកវគ្គ ទសុត្តរសូត្រ លេខ ១៩ ទំព័រ ៣១៨-៣២២ ។

និងមានអានិសង្សច្រើន ព្រោះបដិបត្តិដោយព្រះគុណ មានបញ្ញាគុណ និងករុណាគុណ តាំងតថាគតក៏បំណាន់នឹងពោលភាសិតនោះ ទើបបានពោលថា **សុណន្តុ ភាសិតំ** ដូច្នោះឯង សូមលោកទាំងឡាយមេត្តាតាំងចិត្តស្តាប់ចុះ ។ ព្រះតម្រាស់នេះជាការទ្រង់អធិប្បាយ ដោយបទនៃគាថានេះ ។

ព្រះដ៏មានព្រះភាគ កាលទ្រង់លើកហេតុនេះយ៉ាងនេះ ទ្រង់ប្រកបភូតទាំងឡាយទុកក្នុងការតាំងចិត្តស្តាប់ភាសិតរបស់ព្រះអង្គ ទើបទ្រង់ត្រាស់បន្ថែមភាសិតដែលគប្បីតាំងចិត្តស្តាប់ថា **មេត្តំ ករោថ មានុសិយា បជាយ** ។ ភាសិតនោះមានសេចក្តីថា ពួកមនុស្សណា ត្រូវឧបទ្រវៈទាំង ៣ ជំទាស់ហើយ សូមលោកទាំងឡាយចូលទៅតាំងមេត្តាជាមិត្ត មានអធ្យាស្រ័យ មានប្រយោជន៍ដល់មនុស្សនោះចុះ ។ តែអាចារ្យពួកខ្លះពោលថា **មានុសិកំ បជំ** ពាក្យនោះមិនត្រូវព្រោះភូតទៅផែនដីមិនលើកើត ។ អាចារ្យពួកដទៃពណ៌នា សេចក្តីសូម្បីយ៉ាងណា សូម្បីសេចក្តីយ៉ាងនោះក៏មិនត្រូវ ។ ចំណែកក្នុងទីនេះអធិប្បាយថា យើងមិនពោលដោយកម្លាំងភាពជាធំថាជាពុទ្ធៈ ។ តែថាវត្ថុណាជាប្រយោជន៍គាំទ្រដល់ពួកលោក និងដល់មនុស្សទាំងឡាយនេះ យើងនឹងពោលវត្ថុនោះថា **មេត្តំ ករោថ មានុសិយា បជាយ** សូមពួកលោកធ្វើមេត្តាដល់មនុស្សទាំង-ឡាយចុះ ។

ម្យ៉ាងទៀតក្នុងសេចក្ដីនេះ មេត្តា គប្បីជ្រាបថា ជាប្រយោជន៍គាំទ្រដល់អ្នកធ្វើមេត្តាដោយសូត្រទាំងឡាយជាដើមយ៉ាងនេះថា ៖

"ជនទាំងឡាយណា ឈ្នះផែនដីដ៏ដេរដាសទៅដោយសត្វ ជនទាំងឡាយនោះជាធម្មិករាជ ប្រហែលដោយឥសី ហើយញ៉ាំងការបូជាឱ្យប្រព្រឹត្តទៅ (គឺទ្រង់ឈ្លាសវៃក្នុងការទំនុកបម្រុងធញ្ញាហារ គឺស្រែស្រូវឱ្យសម្បូណ៌ក្នុងព្រះរាជាណាចក្រ ១ ទ្រង់ឈ្លាសវៃក្នុងការសង្គ្រោះរាជបុរស ១ ទ្រង់ប្រកបដោយឧបាយចងចិត្តមនុស្សឱ្យចូលចិត្ត ១ ទ្រង់មានព្រះបន្ទូលផ្អែមល្ហែម ១ ជាហេតុឱ្យស្រុកទេសរាបទាបសាន្តត្រាណ គ្មានចោរ មិនបាច់ដាក់គន្លឹះចាក់សោរទ្វារផ្ទះ ១) ការបូជាទាំងឡាយនោះ មិនដល់មួយចំណិតនៃ បុគ្គលអ្នកចម្រើនមេត្តាចិត្តដែល ចែកឱ្យជាចំណែក១៦ៗ ដល់ឡើយ"[១] នៃមេត្តាចិត្តដែលអប់រំល្អហើយ ប្រសិនបើថាបុគ្គលមិនមានចិត្តប្រទុស្តរាយ រមែងផ្សាយមេត្តាទៅកាន់សត្វសូម្បីមួយនាក់ ព្រោះហេតុនោះ កុសលទើបមាន អ្នកមានចិត្តគាំទ្រចំពោះសត្វទាំងពួងជាអ្នកប្រសើរធ្វើបុណ្យទុកច្រើន ។

ទិងដោយអានិសង្ស ១១ ប្រការ[២] ។ មេត្តា គប្បីជ្រាបថាជាប្រយោជន៍សូម្បីដល់សត្វទាំងឡាយដែលគេធ្វើមេត្តា ដោយព្រះសូត្រជាដើមយ៉ាង នេះថា

១-សុត្តន្តបិដក ខុទ្ទកនិកាយ ឥតិវុត្តកៈ លេខ ៥៣ ទំព័រ ២៩ ។

២-អានិសង្ស មេត្តា ១១ ប្រការ គឺ មេត្តាវិហារីបុគ្គល រមែងដេកលក់ស្រួល ១ ភ្ញាក់ឡើងស្រួល ១ មិនឃើញនូវសុបិនអាក្រក់ ១ ជាទីស្រឡាញ់របស់ពួកមនុស្ស ១ ជាទីស្រឡាញ់របស់ពួក

ទេវតានុកម្បិតោ បោសោ សទា ភទ្រានិ បស្សតិ ។ *បុគ្គលដែលទេវតាអនុគ្រោះហើយ រមែងឃើញសេចក្តីចម្រើនគ្រប់កាល ។*

ព្រះមានព្រះភាគ កាលទ្រង់សម្តែងថាមេត្តាមានប្រយោជន៍តាំងទ្រង់ដល់សូម្បីទាំងពីរចំណែកយ៉ាងនេះ ទើបត្រាស់ថា **មេត្តំ ករោថ មានុសិយា បជាយ** *ដូច្នេះ កាលទីងទ្រង់សម្តែងសូម្បីឧបការៈទើបត្រាស់ថា* **ទិវា ច រត្តោ ច ហរន្តិ យេ ពលឹ តស្មា ហិ នេ រក្ខថ អប្បមត្តា** ។ *ព្រោះដូច្នោះឯងសូមលោកទាំងឡាយជា អ្នកមិនប្រមាទ ជួយបីបាំងរក្សាពួកមនុស្សដែលនាំពលីមកបូជាទាំងថ្ងៃទាំងយប់ផងចុះ ។ ភាសិតនោះ មានសេចក្តីថា មនុស្សពួកណាសាងរូបទេវតា ដោយគូររូបភាព ទិងរូបចម្លាក់សត្វចៀមដោយឈើជាដើម ហើយចូលទៅកាន់រុក្ខចេតិយជាដើម ធ្វើពលីកម្មសែនទេវតាក្នុងវេលាថ្ងៃ ទិងធ្វើពលីកម្មក្នុងវេលាយប់ថ្ងៃ ខាងខេទាចជាដើម ឧទ្ទិសដល់ទេវតាទាំងឡាយ ឬថ្វាយសលាកភត្តជាដើម ធ្វើពលីកម្មក្នុងវេលាថ្ងៃ ដែលអាស្រ័យបត្តិទានឱ្យចំណែកបុណ្យដល់អារក្ខទេវតា រហូតដល់ព្រហ្ម ទិងទេវតាទាំងឡាយ ទិងធ្វើពលីកម្មក្នុង*

អមនុស្ស ១ ពួកទេវតាតែងរក្សា ១ ភ្លើងក្តី ថ្នាំពិសក្តី គ្រឿងសស្ត្រាវុធក្តី មិនចូលទៅក្នុងកាយរបស់មេត្តាវិហារីបុគ្គលនោះ ១ ចិត្តរមែងតាំងទៅមាំដាប់ ១ សម្បុរមុខថ្លាស្រស់បស់ ១ ជាអ្នកមិនវង្វេងហើយធ្វើមរណកាល ១ កាលបើមិនទាន់ត្រាស់ដឹងនូវអរហត្តដ៏ក្រៃលែងជាងមេត្តាសមាបត្តិទេរមែងបានទៅកើតក្នុងព្រហ្មលោក ១ ។ សុត្តន្តបិដក អង្គុត្តរនិកាយ ទសកនិបាត លេខ ៥១ ២៩៧ ។

វេលាយប់ ដោយការលើកឆត្រតាំងប្រទីបប្រដាប់កម្រងផ្កា និងដោយចាត់ឱ្យមានការស្តាប់ធម៌រហូត ពេញមួយយប់ជាដើម ដោយអាស្រ័យបត្តិទាន មនុស្សពួកនោះ ពួកលោកទីងមិនគប្បីរក្សាបានយ៉ាងណា ។ ព្រោះហេតុ ដែលមនុស្សពួកណា ធ្វើពលីកម្មឧទ្ទិសដល់លោកទាំងថ្ងៃទាំងយប់យ៉ាងនេះដូច្នេះ ពួកលោកមេត្តារក្សាមនុស្សពួកនោះចុះ ។ អធិប្បាយថាដូច្នោះ ពួកលោកចូរគ្រប់គ្រងរក្សាមនុស្សពួកនោះ គឺជាអ្នកមិនប្រមាទ ធ្វើភាពជាអ្នកកតញ្ញូនោះ ទុកក្នុងដួងចិត្តលើកដល់ជានិច្ច ចូរនាំវត្ថុដែលមិនជាប្រយោជន៍ ចូរនាំចូលទៅនូវវត្ថុដែលជាប្រយោជន៍ដល់ពួកគេ ។

យញ្ហិ កិច្ចំតិ គាថាវណ្ណនា

ពណ៌នាគាថា ថា យញ្ហិ កិច្ចំ

ព្រះមានព្រះភាគ គ្រាទ្រង់ត្រាស់សម្តែងថា មនុស្សមានឧបការៈក្នុងទេវតាទាំងឡាយយ៉ាងនេះហើយ ទើបទ្រង់បន្ថែមប្រកបសច្ចវចនៈ ដោយន័យថា យញ្ហិ កិច្ច វិទ្ធំ ដូច្នេះជាដើម ដើម្បីរម្ងាប់ឧបទ្រវៈរបស់មនុស្សទាំងនោះ និងដើម្បីការស្តាប់ធម៌របស់ទេវតា និងមនុស្សទាំងឡាយ ដោយការប្រកាសគុណរបស់ព្រះរតនត្រ័យ មានព្រះពុទ្ធជាដើម ។ ក្នុងសច្ចវចនៈនោះ បទថា យញ្ហិ កិច្ច សេចក្តីថា លោកកាន់យកមិនសល់ឡើយ ដោយមិនកំណត់ទុក គឺវត្ថុណាមួយ

ដែលគួរធ្វើការផ្លាស់ប្តូរបានក្នុងកន្លែងនោះៗ ។ បទថា **វិត្តំ** បានដល់ទ្រព្យ ។ មែនពិត ទ្រព្យនោះឈ្មោះថា វិត្តំ ព្រោះឱ្យកើតសេចក្តីសប្បាយចិត្ត ។ ទ្រង់សម្តែងមនុស្សលោកដោយបទថា **ឥធ** វា ។ ទ្រង់សម្តែងលោកដ៏សេស ក្រៅអំពីមនុស្សលោកនេះ ដោយបទថា ហុរំ វា ។ ដោយពីរបទនោះ គប្បីជ្រាបថា មាននាគ និងគន្ធព្វជាដើមដ៏សេស វៀរមនុស្ស និងទេវតាទាំងឡាយ ព្រោះកាលព្រមដែលទ្រង់កាន់យកលោកទាំងពួង វៀរមនុស្សទាំងឡាយ ក៏បានត្រាស់ទុកខាងមុខថា សគ្គេសុ វា ។

ទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្តយ៉ាងណា សម្រាប់មនុស្សដែលជាទ្រព្យប្រើផ្លាស់ប្តូរនិងដែលប្រើជាគ្រឿងឧបភោគបរិភោគមាន មាស ប្រាក់ កែវមុក្តា កែវមណី កែវពិទូរ្យ កែវប្រវាឡ កែវទទឹម និងកែវផ្លូកជាដើម និងទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្តយ៉ាងណា សម្រាប់នាគនិងគ្រុឌជាដើម ដែលកើតឡើងក្នុងភពទាំងឡាយ ដែលមានទទឹងជាច្រើនរយយោជន៍ក្នុង វិមានរតនៈ ត្រង់ផែនដីដែលក្រាលដោយខ្សាច់កែវមុក្តានិងកែវមណី ទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្តយ៉ាងនោះ ក៏ជាការសម្តែងហើយដោយបទទាំងពីរនេះ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

បទថា សគ្គេសុ វា បានដល់ ទេវលោក ជាកាមាវចរៈ និងរូបាវចរៈ ។ ទេវ-លោកទាំងនោះ ឈ្មោះថា **សគ្គៈ** ស្ថានសួគ៌ ព្រោះដំណើរទៅ គឺបានដល់ ដោយ

កម្មស្អាត ។ មួយ៉ាងទៀត ឈ្មោះថា **សគ្គៈ** ព្រោះមានអារម្មណ៍ល្អ ។ បទថា **យំ** បានដល់ ដែលមានម្ចាស់របស់ ឬមិនមានម្ចាស់របស់យ៉ាងណា ។ បទថា **រតនំ** បានដល់ រតនៈ ព្រោះជាវត្ថុ នាំឱ្យកើតសេចក្តីរីករាយនៃចិត្ត ។ ពាក្យ ថា រតនៈ នេះ ជាឈ្មោះរបស់គ្រប់វត្ថុដែលធ្វើឱ្យស្អាត មានតម្លៃច្រើន ថ្លឹងមិនបាន ឃើញបានដោយលំបាក និងជារបស់បរិភោគប្រើប្រាស់នៃសត្វអ្នកមិនថោកទាប ដូចដែលលោកពោល ទុកថា **ចិត្តីកតំ មហគ្ឃញ្ច អតុលំ ទុល្លភទស្សនំ អនោម-សត្តបរិភោគំ រតនំ តេន វុច្ចតិ** ។ វត្ថុធ្វើឱ្យគេរីករាយ មានតម្លៃច្រើន ថ្លឹងមិនបានឃើញបានដោយលំបាក ជាគ្រឿងប្រើប្រាស់របស់សត្វអ្នកមិនថោកទាប ដោយហេតុនោះ ទើបហៅថា រតនៈ ។

បទថា បណីតំ បានដល់ ខ្ពស់បំផុត ប្រសើរបំផុត មិនតិចឡើយ គួរចូលចិត្ត ។ រតនៈណាក្នុងស្ថានសួគ៌ទាំងឡាយ តាំងអំពីដើមវិមានសុធម្មសភា វិមានប្រាសាទដែលជារតនៈសុទ្ធ ច្រើនរយយោជន៍មានម្ចាស់ និងរតនៈណាដែលទាក់ទងនៅក្នុងវិមានដែលទទេក្នុងឋានសួគ៌ទាំងឡាយ ដែលធ្វើអបាយប៉ុណ្ណោះឱ្យពេញប្រៀប ព្រោះមិនមែនជាសម័យព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់ឧប្បត្តិ មិនមានម្ចាស់ ឬក៏ជារតនៈសូម្បីដទៃណា ដែលអាស្រ័យនៅក្នុងផែនដី មហាសមុទ្រ និង ភ្នំ

ហេមវន្តជាដើមមិនមានម្ចាស់ រតនៈដទៃនោះ ក៏ទ្រង់សម្តែងហើយដោយបទនៃគាថានេះ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ សព្ទថា ន ក្នុងបាទគាថាថា ន នោ សមំ អត្ថិ តថាគតេន ចុះក្នុងអត្ថសេចក្តីបដិសេធ ។ សព្ទថា នោ ចុះក្នុងសេចក្តីហាមសេចក្តីដទៃ ។ បទថា **សមំ** បានដល់ ប្រៀបធៀប ។ បទថា **អត្ថិ** ប្រែថាមាន ។ បទថា តថាគតេន បានដល់ ដោយព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ។ លោកអធិប្បាយទុកយ៉ាងណា ។ អធិប្បាយទុកដូច្នេះ ទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្ត និងរតនៈយ៉ាងណា ដែលព្រះដ៏មានព្រះភាគទ្រង់ប្រកាសទុកហើយ បណ្តាទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្ត និងរតនៈនោះ រតនៈសូម្បីត្រឹមតែម្យ៉ាង ដែលស្មើដោយពុទ្ធរតនៈមិនមានឡើយ មែនពិត ទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្តសូម្បីនោះណា ឈ្មោះថារតនៈ ព្រោះអត្ថថា ធ្វើឱ្យកើតសេចក្តីរីករាយនៃចិត្តទ្រព្យ ជាគ្រឿងសប្បាយចិត្តនោះ គឺអ្វី គឺរតនៈ និងមណីរតនៈរបស់ស្តេចចក្រពត្តិ ដែលកាលកើតឡើងហើយមហាជននឹងមិនធ្វើការរីករាយនៃចិត្តក្នុងទីដទៃ នរណាៗកាន់យកផ្កា និងរបស់ក្រអូបជាដើម ហើយនឹងមិនទៅទីនៅរបស់យក្ខ ឬទីនៅរបស់ភូត ជនសូម្បីគ្រប់គ្នានឹងធ្វើសេចក្តីគោរព បូជាចំពោះចក្ករតនៈ និងមណីរតនៈប៉ុណ្ណោះ ប្រាថ្នាពរនោះៗ និងពរខ្លះដែលប្រាថ្នាហើយៗ របស់គេក៏សម្រេចផលបាន រតនៈសូម្បីនោះស្មើដោយពុទ្ធរតនៈរមែងមិនមាន ។ ក៏ប្រសិនបើថា ទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្ត

ឈ្មោះថា រតនៈ ព្រោះអត្ថថា ធ្វើឱ្យកើតសេចក្ដីគោរពព្រះតថាគតប៉ុណ្ណោះ ក៏ឈ្មោះថា រតនៈ ។ មែនពិតកាល ព្រះតថាគតស្ដេចឧប្បត្តិហើយ ទេវតា និងមនុស្សអ្នកមានសក្តិច្រើនគ្រប់ពួក ទាំងទេវតា និងមនុស្សពួកនោះៗ រមែងមិនធ្វើសេចក្ដីគោរពក្នុងរតនៈដទៃ រមែងមិនបូជារតនៈណាៗដទៃ ។ ពិតយ៉ាងនោះ សហបតីព្រហ្ម ក៏បូជាព្រះតថាគត ដោយកម្រងរតនៈ ខ្នាតប៉ុនភ្នំសិនេរុ ។ ទេវតាពួកដទៃ និងមនុស្សទាំងឡាយ មានព្រះបាទពិម្ពិសារ ព្រះបាទកោសល និងអនាថបិណ្ឌិកៈជាដើម ក៏បូជាតាមកម្លាំង ។ ព្រះបាទអសោកមហារាជទ្រង់លះព្រះរាជទ្រព្យ ៩៦ កោដិ ទ្រង់សាងវិហារ ៨៤.០០០ ខ្នង ទូទាំងជម្ពូទ្វីប ឧទ្ទិសថ្វាយព្រះមានព្រះភាគ សូម្បីព្រះអង្គបរិនិព្វានហើយ ។ ក៏នឹងពោលទៅថ្វីដល់ពួកមនុស្ស ដែលគោរពបូជាហើយធ្វើចិត្តឱ្យរីករាយ ។ ម្យ៉ាងទៀត កាលព្រះពុទ្ធព្រះអង្គ សូម្បីទ្រង់បរិនិព្វានហើយ ការធ្វើសេចក្ដីគោរពឧទ្ទិសស្ថានទីប្រសូត ទីត្រាស់ដឹង ទីប្រកាសព្រះធម្មចក្ក និងស្ថានទីបរិនិព្វាន ឬចេតិយ គឺព្រះបដិមា (ព្រះពុទ្ធរូប) ក៏ប្រព្រឹត្តទៅដូចជាការគោរពព្រះមានព្រះភាគដែរ ។ រតនៈដែលស្មើដោយព្រះតថាគត សូម្បីព្រោះ អត្ថថា ធ្វើឱ្យកើតសេចក្ដីគោរព រមែងមិនមាន ដោយប្រការដូច្នេះ ។

ទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្ត សូម្បីនោះឯណា ឈ្មោះថា រតនៈ ព្រោះ អត្ថ

ថា មានតម្លៃច្រើនក៏ដូចគ្នា ទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្តនោះ គឺអ្វី? គឺសំពត់ដែនកាសី ដូចដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា “ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សំពត់កាសិកនោះចាស់មានពណ៌ល្អ មានសម្ផស្សក៏ស្រួល ទាំងមានតម្លៃក៏ច្រើន”[១] ។ ទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្តសូម្បីនោះ ស្មើដោយពុទ្ធរតនៈ រមែងមិនមាន ។ ក៏បើថាទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្ត ឈ្មោះថា រតនៈ ព្រោះអត្ថថាមានតម្លៃច្រើន ។ ព្រះតថាគតប៉ុណ្ណោះឈ្មោះថា រតនៈ មែនពិត ព្រះតថាគតទ្រង់ទទួលបង្សុកូលចីវររបស់ជនពួកណា ទាននោះរបស់ជនទាំងនោះ រមែងមានផលច្រើន មានអានិសង្សច្រើនទាំងនេះក៏ព្រោះព្រះតថាគតនោះមានតម្លៃច្រើន ប្រៀបដូចជាទានរបស់អសោក-មហារាជដូច្នេះដែរ ។ ដោយពាក្យពោលដល់សេចក្តីដែលព្រះតថាគតទ្រង់មានតម្លៃច្រើនយ៉ាងនេះ គប្បីជ្រាបបទនៃព្រះសូត្រ ដែលជាសាធកៈ សេចក្តីមិនមានទោសក្នុងសេចក្តីនេះ ដូច្នេះថា ៖

“ប្រសិនបើ បុគ្គលនោះទទួលចីវរ បិណ្ឌបាត សេនាសនៈ និងគិលាន-បច្ច័យភេសជ្ជបរិក្ខាររបស់ជនពួកណា ការទទួលនោះ រមែងមានផលច្រើន មានអានិសង្សច្រើនដល់ពួកជនទាំងនោះ បានជាតថាគតពោលយ៉ាងនេះ ព្រោះបុគ្គល

១-សុត្តន្តបិដក អង្គុត្តរនិកាយ តិកនិបាត លេខ ៤១ ទំព័រ ៣៦៥ ។

នោះមានតម្លៃច្រើន ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សំពត់កាសិកនោះ មានតម្លៃច្រើនយ៉ាងណាមិញ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតពោលនូវបុគ្គលនេះ ក៏យ៉ាងនោះដែរ[១] ។ រតនៈស្មើដោយព្រះតថាគត សូម្បីព្រោះអត្ថថាមានតម្លៃច្រើន រមែងមិនមានដោយប្រការដូច្នេះ ។

ទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្ត សូម្បីនោះណា ឈ្មោះថារតនៈ ព្រោះអត្ថថា ថ្លឹងមិនបានក៏ដូចគ្នា ។ ទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្តនោះគឺអ្វី គឺចក្ករតនៈរបស់ស្តេចចក្រពត្តិ មានផ្ចិតដែលសម្រេចអំពីមណីឥន្ទនិល មានចំរៀកដែលសម្រេចអំពីរតនៈ ៧០០ ចំរៀក មានខ្នងកង់ដែលសម្រេចអំពីកែវប្រពាឡ មានទី-តសម្រេចដោយមាសពណ៌ក្រហមកើតឡើង ដែលចំរៀកមួយដាក់លើកាំ ១០ៗកាំ កាលត្រូវខ្យល់ហើយទើងធ្វើសំឡេង ដូចជាសំឡេងតន្ត្រីដែលប្រកបដោយអង្គ ៥ ដែលអ្នកជំនាញប្រគំហើយ មានមុខរាជសីហ៍ពីរត្រង់ចំណែកទាំងពីរនៃផ្ចិតរបស់កង់ត្រង់ប្រហោងនៃកង់របស់រថ ។ ការមិនមានមនុស្សធ្វើ ឬមនុស្សឱ្យធ្វើ វាក៏តាំងឡើងអំពីឧតុ មានកម្មជាបច្ច័យ ។ ដែលព្រះរាជាទ្រង់បំពេញចក្កពត្តិវត្ត ១០[២] ប្រការ ហើយថ្ងៃឧបោសថ ១៥ កេចទ្រង់ស្រង់ទឹកកក់ព្រះសិរសៈហើយ ទ្រង់

១-សុត្តន្តបិដក អង្គុត្តរនិកាយ តិកនិបាត លេខ ៤១ ទំព័រ ៣៦៦ ។

២-ទានំ សីលំ បរិច្ចាគំ អជ្ជវំ មទ្ទវំ តបំ អក្កោធំ អវិហឹសញ្ច ខន្តិញ្ច អវិរោធនំ **ទសពិធរាជធម៌ ១០ យ៉ាង គឺ ទាន ១ សីល ១ បរិច្ចាគ ១ ភាពនៃចិត្តត្រង់ ១ ការនៃចិត្តទន់ ១ តបៈ ១ ការមិន**

កាន់ឧបោសថ ស្តេចឡើងលើមហាប្រាសាទ ទ្រង់ជម្រះសីល ប្រដាប់គង់ហើយ និង ទតព្រះនេត្រឃើញចក្ករតនៈប្រាកដឡើង ប្រៀបដូចព្រះចន្ទពេញបូណ៌មី និង ព្រះអាទិត្យ និងទ្រង់បានឮសំឡេងមានតាំងអំពី ១២ យោជន៍ ឃើញពណ៌ ផែង ចែកមកអំពី ៣ យោជន៍ ដែលមហាជនឃើញទាំងនាំគ្នាភ័យយ៉ាងលើសលប់ថា ទំនងជាព្រះចន្ទពីរ ឬព្រះអាទិត្យពីរប្រាកដឡើងហើយ ក៏នាំគ្នារត់មក ខាងជើង ព្រះនគរមិនខ្ពស់ មិនទាប ចំណែកទិសខាងកើតខាងក្នុងព្រះរាជនិវេសន៍ ហើយ ឈប់នៅ ដូចវេលាកាត់បន្ទាយ ក្នុងទីដែលមហាជនគួរបូជាដោយរបស់ក្រអូប និងផ្កាឈើជាដើម ។

ក្រោធ ១ ការមិនបៀតបៀន ១ ខន្តី ១ កិរិយាមិនក្តៅក្រហាយ ១ ។ សុត្តន្តបិដក ខុទ្ទកនិកាយ ជាតក លេខ ៦១ ទំព័រ ១២៨ ។ ក្នុង អដ្ឋកថា មហាហំសជាតក ***បានពន្យល់ថា*** ទានាទីសុ ទសវត្ថុកា ចេតនា ទានំ បញ្ចសីលទសសីលានិ សីលំ ទេយ្យធម្មចាគោ បរិច្ចាគោ ឧជុភាវោ អជ្ជវំ មុទុភាវោ មទ្ទវំ ឧបោសថកម្មំ តបោ មេត្តាបុព្វភាគោ អក្កោធោ ករុណាបុព្វភាគោ អវិហឹសា អធិវាសនា ខន្តិ អវិរោធោ អវិរោធនំ ***។ បណ្តាវត្ថុទាំងឡាយមានទានជាដើម ចេតនាជាគ្រឿងឲ្យនូវវត្ថុទាំង១០ ឈ្មោះ ទាន, សីល៥ និង សីល ១០ ឈ្មោះថា សីល, ការចែករំលែកនូវទេយ្យធម៌ ឈ្មោះថា បរិច្ចាគ, ភាពស្មោះត្រង់ (មិនមានអគតិ ៤ យ៉ាង) ឈ្មោះថា អជ្ជវៈ, ភាពទន់ភ្លន់ ឈ្មោះថា មទ្ទវៈ, ឧបោសថកម្ម ឈ្មោះថា តបៈ, ចំណែកខាងដើមនៃមេត្តា ឈ្មោះថា អក្កោធ, ចំណែកខាងដើមនៃករុណា ឈ្មោះថា អវិហឹង្សា, ការអត់ធន់ ឈ្មោះថា ខន្តិ, ការមិនប្រព្រឹត្តិខុស ឈ្មោះថា អវិរោធៈ ។***

ហត្ថិរតនៈ: ដំរីកែវក៏កើតឡើងជាប់តាមចក្ករតនៈនោះទុំះឯង គឺជាដំរីសមាន ជើងក្រហម មានកម្លាំងស្មើដំរីសារ ៧ មានឫទ្ធិអាចទៅផ្លូវអាកាសបាន មក អំពីដំរីត្រកូលឧបោសថក៏មាន អំពីត្រកូលដំរីឆទ្ទន្តក៏មាន បើមកអំពីត្រកូលដំរី ឧបោសថ ក៏ជាដំរីបងគេទាំងអស់ បើមកអំពីដំរីត្រកូលឆទ្ទន្ត ក៏ជាដំរីប្អូនគេទាំង អស់ ជាសត្វមានការហ្វឹកហាត់ល្អហើយ ទូន្មានល្អហើយ នាំបរិស័ទប្រមាណ ១២ យោជន៍ ដើរយាមល្បាតជុំទ្វីប ទៅហើយត្រឡប់មកកាន់រាជធានីរបស់ខ្លួនឯង មុនអាហារព្រឹកទុំះឯង ។

អស្សរតនៈ: ក៏កើតជាប់តាមហត្ថិរតនៈសូម្បីនោះទុំះឯងគឺសេះស មានជើង ក្រហមក្បាល ដូចសត្វក្អែក មានសក់ដូចស្មៅដំណេកទន្សាយ មកអំពីត្រកូលស្តេច សេះពលាហកស្សៈ ។ ក្នុងសេចក្តីនេះពាក្យដ៏សេស ក៏ដូចដូចគ្នានឹងហត្ថិរតនៈទុំះឯង ។

មណីរតនៈ: ក៏កើតជាប់តាមអស្សរតនៈនោះ ។ មណីនោះជាកែវពិទូរ្យ ស្អាតដោយធម្មជាតិប្រាំពីរជាន់ ត្បូងចរណៃយ៉ាងល្អ ដោយបណ្តាយក៏ស្រដៀង ដុំនៃចក្កមកអំពីវេបុល្លបព៌ត ។ មណីនោះ សូម្បីអាការៈងងឹតដែលប្រកបដោយ អង្គ ៤ ទៅដល់កំពូលទង់របស់ព្រះរាជា ក៏ចាំងពន្លឺភ្លឺទៅអស់យោជន៍ ដោយពន្លឺ របស់មណីរតនៈ ពួកមនុស្សសម្គាល់ថា កណ្តាលថ្ងៃក៏ប្រកបការងារ ដោយ ហោចទៅសូម្បីតែស្រមោចខ្មៅ ស្រមោចក្រហមក៏មើលឃើញដែរ ។

ឥត្ថីរតនៈ ក៏កើតតាមមណីរតន៍នោះឯង គឺស្ត្រីដែលជាព្រះអគ្គមហេសី ដោយប្រក្រតីឬមកអំពីឧត្តរកុរុទ្វីប ឬមកអំពីរាជត្រកូលមទ្ទរាជ វៀរចាកទោស ៦ មានខ្ពស់ពេកជាដើម កន្លងវណ្ណៈរបស់មនុស្ស តែមិនដល់វណ្ណៈទិព្វ ដែលសម្រាប់ព្រះរាជា ក៏នឹងមានកាយក្តៅក្នុងរដូវត្រជាក់ នឹងមានកាយត្រជាក់ក្នុងរដូវក្តៅ មានសម្ផស្សដូចសំឡីគរដែលជាន់ហើយ ៧ ដង ក្លិនចន្ទន៍នឹងបក់ ចេញអំពីកាយ ក្លិនឧប្បលនឹងបក់ចេញអំពីមាត់ និងជាអ្នកប្រកបដោយគុណ សម្បត្តិជាច្រើន មានភ្ញាក់មុនជាដើម ។

គហបតិរតនៈ ក៏កើតជាប់តាមឥត្ថីរតន៍នោះឯង ក៏គឺសេដ្ឋី អ្នកធ្វើការងារដោយប្រក្រតីរបស់ព្រះរាជា កាលចក្ករតន៍កើតឡើង ក៏ប្រាកដទិព្វចក្ខុឃើញកំណប់ទ្រព្យបានប្រមាណមួយយោជន៍ដោយជុំវិញ ទាំងដែលមិនមានម្ចាស់ ទាំងដែលមានម្ចាស់ ក៏ចូលគាល់ព្រះរាជាទូលសេចក្តីប្រាថ្នាថា "បពិត្រទេវរាជ សូមព្រះអង្គមេត្តាប្រោស ទ្រង់ដាក់ព្រះរាជភារកិច្ចចុះ ខ្ញុំព្រះអង្គនឹងធ្វើកិច្ចដែលគួរធ្វើជាប់ទាក់ទងនឹងទ្រព្យរបស់ព្រះអង្គ" ។

បរិនាយករតនៈ ក៏កើតជាប់តាមគហបតិរតន៍នោះឯង ដោយប្រក្រតីក៏ជាព្រះរាជបុត្រច្បងរបស់ព្រះរាជាកាលចក្ករតនៈកើតឡើង បរិនាយកៈក៏ជាអ្នកប្រកបដោយបញ្ញាឆ្លៀសវៃយ៉ាងក្រៃលែង អាចកំណត់ដឹងចិត្តរបស់បរិស័ទប្រមាណ ១២ យោជន៍ ដោយចិត្តខ្លួនឯង ហើយធ្វើការអាចដាក់ទោស និងលើក

សារសេរីបរិនាយកៈនោះក៏ចូលគាល់ព្រះរាជាទូលប្រាប់ថា "បពិត្រទេវរាជ សូមព្រះអង្គមេត្តាទ្រង់ដាក់ព្រះរាជភារកិច្ចចុះ ខ្ញុំព្រះអង្គនឹងចាត់ចែងរាជកិច្ចដោយខ្លួនឯង"។ ក៏ឬថាទ្រព្យគ្រឿងសប្បាយចិត្តសូម្បីដទៃណា ឃើញបែបនោះ ឈ្មោះថា រតនៈ ព្រោះអត្ថថា ថ្លឹងមិនបាន ទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្តយ៉ាងណា មិនអាចពិនិត្យពិច័យវាយតម្លៃថា មានតម្លៃមួយរយ មួយពាន់ ឬមួយកោដិ ។ ក្នុងទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្តនោះសូម្បីរតនៈត្រឹមតែម្យ៉ាង ដែលស្មើដោយពុទ្ធរតនៈ មិនមានឡើយ ។ ប្រសិនបើថា ទ្រព្យគ្រឿងសប្បាយចិត្តឈ្មោះថា រតនៈ ព្រោះអត្ថថា ថ្លឹងមិនបាន ព្រះតថាគតប៉ុណ្ណោះ ឈ្មោះថា រតនៈ ។ មែនពិត ព្រះតថាគតអង្គណា ក៏មិនអាចពិនិត្យពិច័យដោយសីល ដោយសមាធិ ឬដោយបញ្ញាជាដើមយ៉ាងណាមួយហើយកំណត់ថា ទ្រង់មានព្រះគុណប៉ុណ្ណោះ ទ្រង់ស្មើឬប្រៀបធៀបនឹងអ្នកដទៃ ។ រតនៈស្មើដោយព្រះតថាគត សូម្បីព្រោះអត្ថថា ថ្លឹងមិនបាន មិនមានឡើយ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្តសូម្បីយ៉ាងណា ឈ្មោះថា រតនៈ ព្រោះអត្ថថា ឃើញបានដោយលំបាកក៏ដូចគ្នា ។ ទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្តនេះ ក៏គឺជារបស់ប្រាកដបានដោយលំបាក បានដល់ស្តេចចក្រពត្តិ និងរតនៈ ៧ ប្រការរបស់ស្តេចចក្រពត្តិ រតនៈសូម្បីនោះ ដែលស្មើដោយពុទ្ធរតនៈមិនមាន ។ ក៏ប្រសិនបើថា ទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្ត ឈ្មោះថា រតនៈ ព្រោះអត្ថថា ឃើញបានលំបាកហ្ន៎ ព្រះតថាគតប៉ុណ្ណោះឈ្មោះថា រតនៈ ។ សេចក្តី

ថាជារតនៈរបស់ស្តេចចក្រពត្តិជាដើម និងឃើញបានលំបាកមកអំពីទីណាហ្ន៎ ។ មែនពិត រតនៈប៉ុណ្ណោះ រមែងកើតឡើងក្នុងកប្បសូម្បីជាមួយគ្នាប៉ុណ្ណោះ ព្រោះហេតុតែលោកសោះសូន្យចាកព្រះតថាគត រាប់ជាអសង្ខេយ្យកប្បដូច្នោះ ព្រះតថាគតប៉ុណ្ណោះ ឈ្មោះថា ឃើញបានដោយលំបាក ព្រោះកើតឡើងក្នុងកាលខ្លះ ។ សមពិត ដូចដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកក្នុងសម័យបរិនិព្វានដូច្នេះថា ៖

"ម្នាលអានន្ទ ពួកទេវតាពោលទោសថា ពួកយើងមកអំពីចម្ងាយ ដើម្បីឃើញព្រះតថាគតៗ ជាព្រះអរហន្តសម្មាសម្ពុទ្ធកើតឡើងក្នុងលោកមានម្តងៗ ក្នុងបច្ឆិមយាមនៃរាត្រីថ្ងៃនេះឯង បរិនិព្វាននឹងមានដល់ព្រះតថាគត ក៏ភិក្ខុមានសក្តិធំនេះ មកឈររាំងនៅចំពោះព្រះភក្ត្រនៃព្រះមានព្រះភាគ ពួកយើងមិនបានឃើញព្រះតថាគតក្នុងបច្ឆិមកាលឡើយ"[១] ។

រតនៈដែលស្មើដោយព្រះតថាគត សូម្បីព្រោះអត្ថថា ឃើញបានដោយលំបាក រមែងមិនមាន ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្តសូម្បីនោះ បាន ឈ្មោះថា រតនៈ ព្រោះអត្ថថា ជាគ្រឿងបរិភោគប្រើប្រាស់របស់សត្វអ្នកមិនថោកទាប ក៏ដូចគ្នា ។ ទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្តនោះគឺអ្វី គឺរតនៈជាដើមរបស់ស្តេចចក្រពត្តិ ។ មែនពិត រតនៈនោះមិនមែនកើតឡើងដើម្បីជាគ្រឿង

១-សុត្តន្តបិដក ទីឃនិកាយ សីលក្ខន្ធវគ្គ លេខ ១៦ ទំព័រ ២៩២-២៩៣ ។

បរិភោគ សូម្បីដោយសេចក្ដីយល់សប្តិរបស់បុរសថោកទាប អ្នកមានត្រកូលថោកទាប ដូចមនុស្សចណ្ឌាល ជាងតម្បាញ ព្រាន ជាងរថ និងមនុស្សចាក់សំរាមជាដើម ដែលមានទ្រព្យតាំងមួយសែនកោដិក្តី ទៅលើប្រាសាទ ៧ ជាន់ក្តី តែជាគ្រឿងបរិភោគរបស់សត្វអ្នកមិនថោកទាប ព្រោះកើតដើម្បីជាគ្រឿងបរិភោគរបស់ព្រះរាជា អ្នកជាឧភតោសុជាតិ បំពេញចក្កវត្ត ១០ ប្រការបរិបូណ៌ សូម្បីរតនៈនោះ ដែលស្មើនឹងពុទ្ធរតនៈមិនមានឡើយ ។ ក៏ប្រសិនបើ ទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្ត ឈ្មោះថា រតនៈ ព្រោះអត្ថថា ជាគ្រឿងបរិភោគរបស់សត្វអ្នកមិនថោកទាបព្រះតថាគតប៉ុណ្ណោះ ឈ្មោះថា រតនៈ ។ មែនពិត ព្រះតថាគត មិនមែនជាគ្រឿងបរិភោគសូម្បីដោយការយល់សប្តិរបស់គ្រូទាំង ៦ មានបូរណកស្សបៈជាដើមដែលសម្មតិគ្នាថាជាសត្វថោកទាប អ្នកមិនដល់ព្រមដោយឧបនិស្ស័យ មានទស្សនៈដែលវិបរិត និងរបស់សត្វពួកដទៃបែបនោះ ។ តែជាគ្រឿងបរិភោគរបស់ពួកលោកអ្នកដល់ព្រមដោយឧបនិស្ស័យ អ្នកអាចសម្រេចព្រះអរហត្តកាលចប់គាថាសូម្បី ៤ បទ អ្នកមានញាណទស្សនៈទម្លាយកិលេស មានព្រះពាហិយទារុចីរិយៈជាដើម និងរបស់ព្រះមហាសាវកទាំងឡាយដទៃៗ អ្នកជាបុត្ររបស់ត្រកូលធំ ។ មែនពិត ពួកសត្វអ្នកមិនថោកទាបទាំងនោះ កាលញុំាងទស្សនានុត្តរិយៈ សវនានុត្តរិយៈ និងបារិចរិយានុត្តរិយៈជាដើមឱ្យសម្រេច ឈ្មោះថាបរិភោគប្រើប្រាស់ព្រះតថាគត ។ រតនៈដែលស្មើដោយ ព្រះតថាគត សូម្បីអត្ថថា

ជាគ្រឿងបរិភោគរបស់សត្វអ្នកមិនថោកទាបមិនមានឡើយ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

ទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្តសូម្បីនោះណា ដោយមិនវិសេសឈ្មោះថារតនៈ ព្រោះអត្ថថា ឱ្យកើតសេចក្ដីត្រេកអរ ទ្រព្យជាគ្រឿងសប្បាយចិត្តនោះ គឺអ្វី គឺចក្ករតនៈរបស់ស្ដេចចក្រពត្តិ ។ មែនពិត ស្ដេចចក្រពត្តិទ្រង់ឃើញរតនៈសូម្បីនោះហើយក៏ទ្រង់សប្បាយព្រះរាជហឫទ័យ ចក្ររតន៍នោះនាំសេចក្ដីត្រេកអរមកឱ្យដល់ព្រះរាជាសូម្បីដោយប្រការដូច្នេះ ។ ម្យ៉ាងទៀត ស្ដេចចក្រពត្តិ ទ្រង់ចាប់ព្រះសុវណ្ណភិង្ការ[1]ដោយព្រះហស្តឆ្វេងទ្រង់ប្រោះព្រំដោយព្រះហស្តស្ដាំ មានព្រះរាជឱង្ការថា ចក្ររតន៍ចូរដំណើរទៅ ចក្ររតន៍ចូរមានជ័យជម្នះ ។ តអំពីនោះចក្ករតន៍ក៏បន្លឺសំឡេងយ៉ាងពីរោះដូចតន្ត្រីប្រកបដោយ ៥ ហោះទៅទិសបូព៌ ។ ស្ដេចចក្រពត្តិ ទ្រង់លើកចតុរង្គសេនាពង្រីកទទឹងប្រមាណ ១២ យោជន៍ ជាប់តាមទៅដោយអានុភាពរបស់ចក្ររតន៍ មិនខ្ពស់ មិនទាប ភាគផែនដីយ៉ាងទាបត្រឹមតែដើមឈើខ្ពស់ យ៉ាងខ្ពស់ត្រឹមតែដើមឈើទាប ទ្រង់ទទួលគ្រឿងបណ្ណាការអំពីដៃរបស់ពួកអ្នកកាន់បណ្ណាការ មានផ្កាឈើ និងត្រួយឈើជាដើមមកថ្វាយចំណែកព្រះរាជាដែលធ្លាប់ជាបដិបក្សដែលមកគាល់ ដោយសេចក្ដីគោរពយ៉ាងក្រៃលែងថា "បពិត្រមហារាជ សូមព្រះអង្គមកចុះ" ក៏ទ្រង់បញ្ជូលរាជសារដោយ

១-***សុវណ្ណភិង្ការ***= កុណ្ឌីមាស ទីកោមាស។ ***កុណ្ឌី*** = ប្រដាប់សម្រាប់ទឹកច្រូច ។ ***ទីកោ*** = ប្រដាប់សម្រាប់ដាក់ទឹក មានសណ្ឋានស្រដៀងនឹងកំសៀវ ។ (វចនានុក្រមខ្មែរ)

ន័យថា "មិនគួរសម្លាប់សត្វមានជីវិត" ដូច្នេះជាដើម ទើបស្ដេចយាងទៅ ។ ក៏ក្នុងទីណាព្រះរាជាមានព្រះរាជបំណងនឹងសោយ ឬបំណងនឹងផ្ទំវេលាថ្ងៃ ក្នុងទីនោះ ចក្ករតន៍ក៏នឹងចុះអំពីអាកាសហើយឈប់ ដូចរទេះបាក់ភ្លៅក្នុងផែនដី ដែលរៀបស្មើចំពោះកិច្ចដល់កិច្ចគ្រប់យ៉ាង មានកិច្ចទាក់ទងនឹងទឹកជាដើម កាលព្រះរាជាកើតចិត្តគិតនឹងស្ដេចទៅទៀត ចក្ករតន៍ក៏នឹងធ្វើសំឡេងដោយន័យមុននុ៎ះឯង ទើបលែងទៅ ។ ចំណែកបរិស័ទ (ក្បួនទ័ព) ទំហំ ១២ យោជន៍ បានឮសំឡេងនោះក៏នាំគ្នាហោះទៅ ។ ចក្ករតន៍ចុះកាន់មហាសមុទ្រទិសបូព៌ ដោយលំដាប់កាលចក្រតន៍នោះចុះកាន់សមុទ្រ ទឹកក៏ថយទៅប្រមាណមួយយោជន៍ ឈប់ស្ងៀមដូចធ្វើសេចក្ដីស្រឡាញ់កក្ដី ។ មហាជនក៏កាន់រតនៈទាំង ៧ តាមសេចក្ដីត្រូវការព្រះរាជាទ្រង់ចាប់សុវណ្ណកិន្តារទៀត ទ្រង់ប្រោះព្រំដោយទឹកថា រាជកិច្ចរបស់យើងដំណើរតាំងអំពីដើមនេះទៅ ហើយស្ដេចត្រឡប់មកវិញ ។ កងទ័ពទៅខាងមុខចក្រតន៍ទៅខាងក្រោយព្រះរាជាទៅកណ្ដាល ។ ទឹកចូលពេលដែលរហូតដល់ស្ថានទីដែលចក្ករតន៍ថយទៅ ។ ចក្ករតន៍ក៏ទៅក្នុងសមុទ្រផ្នែកទិសទក្សិណ ទិសបច្ចិម និងទិសឧត្តរដោយឧបាយនេះនេះឯង ។

ចក្រតន៍ដើរយាមល្បាតទៅរហូត ៤ ទិសយ៉ាងនេះហើយ ក៏ឡើងកាន់អាកាសប្រមាណ ៣០០ យោជន៍ ។ ព្រះរាជាប្រថាប់ឈរលើចក្ករតន៍នោះ ទ្រង់ឈ្នះដោយអានុភាពចក្ករតនៈ ទ្រង់ត្រួតត្រាមួយចក្រវាឡ ដែលប្រដាប់ដោយទ្វីប

ធំ ៤ និងទ្វីបតូច ២.០០០ ពោរពេញដោយផ្កាឈូកបុណ្ឌរិកៈដែលលាតពេញហើយយ៉ាងនេះ គឺ បុព្វវិទេហទ្វីប ប្រដាប់ដោយទ្វីបតូច ៥០០ មានបរិមណ្ឌល ៧.០០០ យោជន៍ ឧត្តរកុរុទ្វីបក៏ដូចគ្នា មានបរិមណ្ឌល ៨.០០០ យោជន៍ អបរគោយានទ្វីប មានបរិមណ្ឌល ៧.០០០ យោជន៍ដូចគ្នា និងជម្ពូទ្វីប មានបរិមណ្ឌល ១.០០០ យោជន៍ ។ ស្តេចចក្រពត្តិព្រះអង្គនោះ ទ្រង់កំពុងត្រួតត្រាមើលយ៉ាងនេះ ក៏ទ្រង់កើតសេចក្តីត្រេកអរ មិនមែនតិចតួចឡើយ ចក្ររតន៍នោះ ឱ្យកើតសេចក្តីត្រេក-អរដល់ព្រះរាជា សូម្បីដោយអាការៈយ៉ាងនេះ ។ ចក្ករតនៈសូម្បីនោះ ដែលស្មើដោយពុទ្ធរតនៈទេ ។ ប្រសិនបើថា ឈ្មោះថា រតនៈ ព្រោះអត្ថថា ឱ្យកើតសេចក្តីត្រេកអរ ព្រះតថាគតប៉ុណ្ណោះឈ្មោះថា រតនៈ ចក្ររតន៍តែម្យ៉ាង និងធ្វើអ្វីបាន ។

មែនពិត សេចក្តីត្រេកអរក្នុងចក្រពត្តិ ដែលរតនៈ សូម្បីគ្រប់យ៉ាងមានចក្ររតន៍ជាដើមធ្វើឱ្យកើត ក៏នូវមិនរាប់មិនស្មើចំរៀក សូម្បីចំណែករបស់សេចក្តីត្រេកអរដែលជាទិព្វណា ព្រះតថាគតទ្រង់ធ្វើឱ្យកើតសេចក្តីត្រេកអរក្នុងបឋម-ឈាន សេចក្តីត្រេកអរក្នុងបឋមឈាន ទុតិយជ្ឈាន តតិយជ្ឈាន ចតុត្ថជ្ឈាន និងបញ្ចមជ្ឈាន សេចក្តីត្រេកអរក្នុងអាកាសានញ្ចាយតនជ្ឈាន វិញ្ញាណញ្ចាយតនជ្ឈាន អាកិញ្ចញ្ញាយតនជ្ឈាន និងនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនជ្ឈាន សេចក្តីត្រេកអរក្នុង

សោតាបត្តិមគ្គ សេចក្ដីត្រេកអរក្នុងសោតាបត្តិផល សកទាគាមិមគ្គ សកទាគាមិផល អនាគាមិមគ្គ អនាគាមិផល អរហត្តមគ្គ និងអរហត្តផល ដល់ទេវតា និងមនុស្ស រាប់ចំនួនមិនបាន អ្នកទទួលព្រះឱវាទរបស់ព្រះអង្គ ក្រៃលែង ជាងប្រណិតជាង ។ សេចក្ដីត្រេកអរស្មើយ៉ាងនោះ រតនៈស្មើដោយព្រះតថាគត សូម្បីព្រោះអត្ថថា ឱ្យកើតសេចក្ដីត្រេកអរ មិនមានដោយប្រការដូច្នេះ ។

ម្យ៉ាងទៀត ធម្មតារតនៈនេះមាន ២ យ៉ាងគឺ សវិញ្ញាណករតនៈ និង អវិញ្ញាណករតនៈ ។ បណ្ដារតនៈទាំងពីរនោះ អវិញ្ញាណករតនៈ បានដល់ ចក្ករតនៈ និងមណីរតនៈ ឬក៏រតនៈ សូម្បីដទៃណា មានមាស និងប្រាក់ជាដើម ដែលមិនទាក់ទង ដោយឥន្ទ្រិយ ។ សវិញ្ញាណករតនៈ បានដល់ រតនៈ មានហត្ថិរតន៍ ជាដើម មានបរិនាយករតន៍ជាទីបំផុត ឬថារតនៈសូម្បីដទៃណាបែបនោះ ដែលទាក់ ទងដោយឥន្ទ្រិយ ។ កាលបើដូច្នោះ បណ្ដារតនៈទាំងពីរយ៉ាង សវិញ្ញាណករតនៈ ពោលថា ប្រសើរជាងក្នុងសេចក្ដីនេះ ។ ព្រោះហេតុអ្វី? ព្រោះថា រតនៈ មាន មាស ប្រាក់ កែវមណី កែវមុក្ដាជាដើម ជាអវិញ្ញាណករតនៈ ត្រូវនាំទៅប្រើជា គ្រឿងប្រដាប់របស់ហត្ថិរតន៍ជាដើម ដែលជាសវិញ្ញាណករតនៈ ។

សូម្បី សវិញ្ញាណករតនៈ ក៏មាន ២ យ៉ាង គឺរតនៈជាសត្វតិរច្ឆាន និង

ភេទៈជាមនុស្ស ។ បណ្ដាសវិញ្ញាណកភេទៈ ២ យ៉ាងនោះ ភេទៈ ជាមនុស្ស ពោលថា ជាភេទៈប្រសើរជាង ព្រោះហេតុអ្វី ។ ព្រោះហេតុថា ភេទៈជាសត្វតិរច្ឆាន រមែងជាពាហនៈរបស់ភេទៈជាមនុស្ស ។ សូម្បីមនុស្សក៏មាន ២ យ៉ាងគឺ ឥត្ថីភេទៈ និងបុរិសភេទៈ ។ បណ្ដាមនុស្សភេទៈទាំងពីរនោះ បុរិសភេទៈ ពោលថាជាភេទៈប្រសើរជាង ។ ព្រោះហេតុអ្វី ព្រោះហេតុថា ឥត្ថីភេទៈត្រូវជាបរិចារិកៈ(ស្ត្រីអ្នកបម្រើ)របស់បុរិសភេទៈ ។ សូម្បីបុរិសភេទៈក៏មាន ២ គឺ អគារិកភេទៈ និងអនគារិកភេទៈ ។ បណ្ដាបុរិសភេទៈទាំង ២ នោះ អនគារិកភេទៈ ពោលថាជាភេទៈប្រសើរជាង ។ ព្រោះហេតុអ្វី ព្រោះហេតុថា អនគារិកភេទៈ សូម្បីស្ដេចចក្រពត្តិដ៏ប្រសើរ ក៏សំពះអនគារិកភេទៈ អ្នកប្រកបដោយគុណ មានសីលជាដើមដោយបញ្ចង្គប្រតិស្ឋាន ចូលទៅអង្គុយជិត បាននូវទិព្វសម្បត្តិ មនុស្សសម្បត្តិ និងសម្រេចនិព្វានសម្បត្តិក្នុងទីបំផុត ។

សូម្បីអនគារិកភេទៈ ក៏មាន ២ យ៉ាង គឺអរិយភេទៈ និង បុថុជ្ជនភេទៈ ។ អរិយភេទៈក៏មាន ២ យ៉ាងគឺ សេក្ខភេទៈ និងអសេក្ខភេទៈ ។ សូម្បីអសេក្ខភេទៈ ក៏មាន ២ យ៉ាងគឺ សុក្ខវិបស្សកភេទៈ និងសមថយានិកភេទៈ ។ សូម្បី សមថយានិកភេទៈ ក៏មាន ២ យ៉ាងគឺ ដែលសម្រេចសាវកបារមី និងមិនសម្រេច ។

បណ្ដាសមថយានិករតនៈទាំងពីរនោះ សមថយានិករតនៈដែលសម្រេចសាវក-បារមីពោលគ្នាថា ប្រសើរជាង ។ ព្រោះហេតុអ្វី? ព្រោះហេតុថាមានគុណច្រើន ។ បច្ចេកពុទ្ធរតនៈ ពោលថាប្រសើរជាង សូម្បីសាវកបារមីបត្តរតនៈ ។ ព្រោះ-ហេតុអ្វី ? ព្រោះហេតុថា មានគុណច្រើន ។ ព្រះសាវកច្រើនរយ សូម្បីដូចព្រះសារីបុត្រ ព្រះមោគ្គល្លាន ក៏មិនដល់សូម្បីចំណែករយនៃគុណទាំងឡាយរបស់ព្រះបច្ចេកពុទ្ធ ១ អង្គ ។ សម្មាសម្ពុទ្ធរតនៈ ពោលថាប្រសើរជាង សូម្បីជាងបច្ចេកពុទ្ធរតនៈ ព្រោះហេតុអ្វី ? ព្រោះហេតុថា មានគុណច្រើន ។ ក៏ប្រសិនបើព្រះបច្ចេកពុទ្ធទាំងឡាយគង់សមាធិជិតគ្នា ទូទាំងជម្ពូទ្វីប ក៏មិនស្មើចំរៀកចំណែកនៃព្រះគុណទាំងឡាយរបស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធមួយព្រះអង្គ ។ សមពិត ដូចដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកដូច្នេះថា ៖

“ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ពួកសត្វទាំងប៉ុន្មាន ដែលសត្វមិនមានជើងក្ដី ។ល។ ព្រះតថាគតជាអរហន្តសម្មាសម្ពុទ្ធ ប្រាកដជាប្រសើរជាងពួកសត្វទាំងនោះ”[១] ។ រតនៈ ដែលស្មើដោយព្រះតថាគត មិនមានឡើយ ដោយបរិយាយយ៉ាងមួយ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ដោយហេតុនោះ ព្រះមានព្រះភាគទើបត្រាស់ថា **ន នោ សមំ អត្ថិ**

១-សុត្តន្តបិដក ខុទ្ទកនិកាយ ឥតិវុត្តកៈ លេខ ៥៣ ទំព័រ ១១៦ ។

តថាគតេន ទ្រព្យទាំងរតនៈវត្ថុទាំងនោះឯង ស្មើដោយព្រះតថាគតមិនមានឡើយ ។

ព្រះមានព្រះភាគ ត្រាស់សេចក្តីនៃព្រះពុទ្ធរតនៈ ដែលរតនៈដទៃៗ ប្រៀបមិនបាន យ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ដើម្បីរម្ងាប់ឧបទ្រវៈដែលកើតដល់ពួកសត្វនោះ មិនទ្រង់អាស្រ័យជាតិ មិនទ្រង់អាស្រ័យគោត្រ មិនទ្រង់អាស្រ័យភាពជាកុលបុត្រ មិនទ្រង់អាស្រ័យភាពជាអ្នកមានវណ្ណៈស្អាតជាដើម ប្រសិនបើទ្រង់អាស្រ័យសេចក្តីដែលព្រះពុទ្ធរតនៈ មិនមានអ្វីប្រៀបធៀបបាន ដោយគុណទាំងឡាយ មានសីលខន្ធ និងសមាធិខន្ធជាដើម ក្នុងលោកដែលមានអវិចីជាខាងដើម មានភវគ្គព្រហ្មជាទីបំផុត ទើបទ្រង់ប្រកបសច្ចវចនៈថា **ឥទម្បិ ពុទ្ធេ រតនំ បណីតំ ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ** រតនៈគឺព្រះពុទ្ធនេះឯង ជារតនៈដ៏ឧត្តម ដោយសច្ចៈនេះ សូមមានសិរីសួស្តី ។

សច្ចវចនៈនោះមានសេចក្តីដូច្នេះថា ព្រះសម្ពុទ្ធមិនមាននរណាប្រៀបបាន ដោយព្រះគុណទាំងឡាយនោះៗ ជាមួយទាំងទ្រព្យជាគ្រឿង សប្បាយចិត្ត ឬរតនៈគ្រប់យ៉ាងដែលមានក្នុងលោកនេះ ឬលោកដទៃ ឬក្នុងស្ថានសួគ៌ទាំងឡាយ សូម្បីយ៉ាងនេះ ឈ្មោះថាជារតនៈដ៏ប្រណីតក្នុងព្រះពុទ្ធ ក៏ប្រសិនបើថា សេចក្តីនេះជាសច្ចៈ កាលបើដូច្នោះ ដោយសច្ចៈនេះ សូមសិរីសួស្តីចូរមាន សូមវត្ថុដែល

ល្អស្អាតទាំងឡាយ មានសេចក្តីមិនមានកេត ការប្រាសចាកឧបទ្រវៈ ចូរមានដល់សត្វទាំងនេះ ។ ក៏ក្នុងសេចក្តីនេះ គប្បីជ្រាបថា រតនៈប្រណីត បានដល់សេចក្តីជារតនៈប្រណីត គឺការៈនៃព្រះពុទ្ធជារតនៈប្រណីត ដូចសេចក្តីថា ព្រោះជាខ្លួន ឬព្រោះអាស្រ័យនៅជាមួយខ្លួន ក្នុងប្រយោគជាដើមយ៉ាងនេះថា "ចក្ខុំ ខោ **អានន្ទ សុញ្ញំ អត្តេន វា អត្តនិយេន វា** ម្នាលអានន្ទ ចក្ខុហ្នឹងឯងសូន្យចាកខ្លួន ឬចាកបរិក្ខាររបស់ខ្លួន" ។ មែនពិត ក្រៅអំពីនេះ ចក្ខុក៏ជា ការបដិសេធមិនបាន ថាខ្លួន ឬវត្ថុដែលនៅអាស្រ័យជាមួយខ្លួនដូច្នោះ ។ បទថា **រតនំ បណីតំ** បាន សេចក្តីថា ភាពនៃរតនៈជារបស់ប្រណីត អធិប្បាយថា សភាពនៃរតនៈជា របស់ ប្រសើរ ។ ពិតប្រាកដ ដោយប្រការក្រៅអំពីនេះ ព្រះពុទ្ធរមែងមិនសម្រេច ជា រតនៈ ដោយថារតនៈមិនមាននៅក្នុងវត្ថុណាវត្ថុនោះ ក៏រមែងមិនសម្រេចជារតនៈ ។ តែថារតនៈដែលជាប់ដោយវិធីណាៗក្តី ដែលរាប់ថាជាប្រយោជន៍ មានអ្នកធ្វើ សេចក្តីគោរពកោតក្រែងជាដើម មាននៅក្នុងវត្ថុណា ព្រោះហេតុដែលវត្ថុនោះ លោកប៉ងសំដៅយកសេចក្តីជារតនៈ ទើបបញ្ញត្តថារតនៈ ដូច្នោះ ព្រះពុទ្ធ ទើប សម្រេចថារតនៈ ព្រោះរតនៈនោះនៅមាន ។ ម្យ៉ាងទៀត បទថា **ឥធម្បិ ពុទ្ធេ រតនំ បណីតំ** គប្បីជ្រាបសេចក្តីយ៉ាងនេះថា ព្រះពុទ្ធជារតនៈ ដោយប្រការ

ដូច្នេះ ។ គ្រាន់តែព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ ព្រះគាថា សិរីសួស្តីក៏កើតដល់រាជត្រកូល ភ័យក៏រម្ងាប់ទៅ ពួកអមនុស្សក្នុងសែនកោដិចក្រវាឡ ក៏នាំគ្នាព្រមទទួលអាជ្ញានៃព្រះគាថានេះឯង ។

ខយំវិរាគន្តិ គាថាវណ្ណនា

ពណ៌នាគាថា ថា ខយំវិរាគំ

ព្រះមានព្រះភាគ គ្រាត្រាស់សច្ចវចនៈដោយពុទ្ធគុណយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ទើបទ្រង់ត្រាស់បន្ថែមថា **ខយំវិរាគំ** ជាដើមដើម្បីប្រារព្ធការពោលនូវធម្មគុណ គឺព្រះនិព្វាន ។ ក្នុងពាក្យនោះ កិលេសទាំងឡាយមានរាគៈជាដើមអស់ទៅ គឺជាសូន្យទៅ ព្រោះធ្វើឱ្យជាក់ច្បាស់នូវព្រះនិព្វាន ឬព្រោះដែលព្រះនិព្វាននោះ គ្រាន់តែកិលេសទាំងនោះអស់ទៅ រលត់ទៅ និងមិនមានការកើត និងព្រោះហេតុដែលព្រះនិព្វាននោះ មិនប្រកបដោយកិលេសមានរាគៈជាដើម ដោយការជួបនិងដោយអារម្មណ៍ ឬព្រោះហេតុដែលកាលបុគ្គលធ្វើឱ្យជាក់ច្បាស់ព្រះនិព្វាននោះហើយ កិលេសទាំងឡាយមានរាគៈជាដើម ក៏ស្រាយចេញទៅអស់ ប្រាសចាកទៅ ត្រូវកម្ចាត់ទៅ ដូច្នោះ ព្រះនិព្វានទើបលោកហៅថា **ខយៈ** ថា **វិរាគៈ** ។ តែព្រោះហេតុ ដែលព្រះនិព្វាននោះ សេចក្តីកើតមិនប្រាកដ សេចក្តីសាបសូន្យមិនប្រាកដ សេចក្តីដែលចិត្តប្រែប្រួលមិនមាន ដូច្នោះ ព្រះនិព្វាននោះ លោកទើបធ្វើឱ្យមិនកើត

មិនចាស់ មិនស្លាប់ ហៅថា អមតៈ ។ តែ(ក្នុងទីនេះ) លោកហៅថា ប្រណីត ព្រោះអត្ថថា ខ្ពង់ខ្ពស់ ទិងព្រោះអត្ថថា មិនផវែ។ បទថា **យទជ្ឈគា** បានដល់សម្រេចជួប បានធ្វើឱ្យជាក់ច្បាស់ដោយកម្លាំងញាណរបស់ខ្លួន ដល់ព្រះនិព្វាននោះ។ បទថា **សក្យមុនី** បានដល់ ឈ្មោះថា សក្យៈព្រោះទ្រង់ជាឱរសរបស់ត្រកូលសក្យៈ ឈ្មោះថាមុនីព្រោះប្រកបដោយមោនេយ្យធម៌ មុនីគឺសក្យៈ ឈ្មោះថា ព្រះសក្យមុនី ។ បទថា **សមាហិតោ** បានដល់ អ្នកមានចិត្តតាំងមាំហើយ ដោយសមាធិដែលជាអរិយមគ្គ ។ បទថា **ន តេន ធម្មេន សមត្ថិ កិញ្ចិ** សេចក្ដីថា ធម្មជាតិណាៗដែលស្មើដោយធម៌ ដែលព្រះសក្យមុនី ទ្រង់សម្រេចហើយមានទាមថា ខយៈ ជាដើមនោះមិនមាន ។ ព្រោះដូច្នោះ សូម្បីក្នុងព្រះសូត្រផវែ ព្រះមានព្រះភាគក៏ត្រាស់ទុកជាដើមថា ៖

"ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ធម៌ប៉ុន្មានដែលជាសង្ខតធម៌ (ធម៌ដែលមាន បច្ច័យប្រជុំតាក់តែង) ក្ដី ជាអសង្ខតធម៌ (ធម៌ដែលមិនមានបច្ច័យប្រជុំតាក់តែង) ក្ដី វិរាគៈ (ការប្រាសចាកតម្រេក) ប្រាកដជាប្រសើរជាងធម៌ទាំងនោះ"[១] ។

ព្រះមានព្រះភាគ កាលត្រាស់សេចក្ដីដែលព្រះនិព្វាន ដែលធម៌ផវែ ៗ ប្រៀបមិនបានយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ដើម្បីរម្ងាប់ឧបទ្រវៈដែលកើតដល់សត្វ

១-សុត្តន្តប៉ិដក ខុទ្ទកនិកាយ ឥតិវុត្តកៈ លេខ ៥៣ ទំព័រ ១១៦ ។

ទាំងនោះ ទ្រង់អាស្រ័យសេចក្ដីដែលរតនៈ គឺនិព្វានធម៌ មិនមានធម៌ដទៃនឹងដូច ដោយគុណទាំងឡាយ គឺភាពជាធម៌ដែលអស់កិលេស សម្រេចកិលេស ជាអមតធម៌ និងធម៌ដ៏ប្រណីត ទើបទ្រង់ប្រកបសច្ចវចនៈថា **ឥទម្បិ ធម្មេ រតនំ បណីតំ ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ** រតនៈ គឺព្រះធម៌នេះឯងជារតនៈដ៏ឧត្តម ដោយពាក្យសច្ចៈនេះ សូមមានសិរីសួស្ដី ។ សេចក្ដីរបស់សច្ចវចនៈនោះ គប្បីជ្រាបតាមន័យ ដែលពោលមកហើយក្នុងគាថាដើមនុ៎ះឯង ។ ពួកអមនុស្ស ក្នុងដែនកោដិចក្រវាឡ ក៏នាំគ្នាព្រមទទួលពុទ្ធអាជ្ញានៃព្រះគាថាសូម្បីនេះឯង ។

យម្ពុទ្ធសេដ្ឋោតិ គាថាវណ្ណនា

ពណ៌នាគាថា ទី៦ យម្ពុទ្ធសេដ្ឋោ

ព្រះមានព្រះភាគ ត្រាស់សច្ចវចនៈ ដោយគុណនៃនិព្វានធម៌យ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ទើបទ្រង់ត្រាស់បន្ថែមដោយព្រះគុណនៃមគ្គធម៌ថា យម្ពុ-ទ្ធសេដ្ឋោ ជាដើម ។ ក្នុងពាក្យនោះ ឈ្មោះថា ពុទ្ធៈ ដោយន័យជាដើមថា ត្រាស់ដឹងសច្ចៈទាំងឡាយ ។ ឈ្មោះថា សេដ្ឋៈ ព្រោះជាអ្នកខ្ពង់ខ្ពស់ និងគួរសរសើរ ឈ្មោះថា ពុទ្ធសេដ្ឋៈ ព្រោះជាអ្នកត្រាស់ដឹងដ៏អ្នកខ្ពង់ខ្ពស់ និងគួរសរសើរ ។ ន័យម្យ៉ាងទៀត ឈ្មោះថា ពុទ្ធសេដ្ឋៈ ព្រោះជាអ្នកប្រសើរបំផុតក្នុងព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ

ដែលហៅថាអនុពុទ្ធ បច្ចេកពុទ្ធនិងសុតពុទ្ធ ។ ព្រះពុទ្ធអ្នកប្រសើរបំផុត ព្រះអង្គនោះទ្រង់សរសើរប្រកាសសមាធិធម៌ណាទុកក្នុងបាលីនោះៗ ដោយន័យជាដើមថា "មគ្គប្រកបដោយអង្គ ៨ ដ៏ក្សេមក្សាន្តជាងមគ្គទាំងឡាយ សម្រាប់ដំណើរទៅកាន់ព្រះនិព្វានឈ្មោះ អមតៈ"[១] ។ មគ្គមានអង្គ៨ ប្រសើរបំផុតនៃមគ្គទាំងឡាយក្សេមដើម្បីសម្រេចព្រះនិព្វានទាំងថា "ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតនឹងសម្តែងនូវអរិយសម្មាសមាធិ ដែលប្រកបដោយបច្ច័យ ប្រកបដោយបរិក្ខារដល់អ្នកទាំងឡាយ"[២] ។ បទថា **សុចី** បានដល់ ការបរិសុទ្ធ ព្រោះធ្វើការកាត់មន្ទិល គឺកិលេសបានដាច់ខាត ។ បទថា **សមាធិមានន្តរិកញ្ញមាហុ** សេចក្តីថា បណ្ឌិតទាំងឡាយពោលដល់សមាធិយ៉ាងណាថាជា **អនន្តរិកសមាធិ** កើតក្នុងលំដាប់ព្រោះអំណាចផលពិតប្រាកដ ក្នុងលំដាប់ដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយខ្លួន ។ ព្រោះថាកាលមគ្គសមាធិកើតឡើងហើយ អន្តរាយណាមួយដែលហាមការកើតនូវផលនៃអនន្តរិកសមាធិនោះ រមែងមិនមាន ដូចដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ត្រាស់ទុកថា ៖

"បុគ្គលនេះ ជាអ្នកប្រតិបត្តិដើម្បីធ្វើឱ្យជាក់ច្បាស់នូវសោតាបត្តិផល ទុក

១-សុត្តន្តបិដក មជ្ឈិមនិកាយ មជ្ឈិមបណ្ណាសក លេខ ២៤ ទំព័រ ៨៣ ។

២-សុត្តន្តបិដក សំយុត្តនិកាយ មហាវគ្គ លេខ ៣៧ ទំព័រ ៤៤ ។

ជាវេលាភ្លើងឆេះកប្បទើងមាន បើបុគ្គលនេះ មិនទាន់ធ្វើឱ្យជាក់ច្បាស់នូវសោតាបត្តិផលដរាបណា ភ្លើងក៏មិនគប្បីឆេះកប្បដរាបនោះដែរ នេះហៅថា បុគ្គល ដែលព្រមព្រៀងដោយមគ្គទាំងអស់ ក៏ឈ្មោះថា ឋិតកប្បីដែរ"(១) ។

បទថា **សមាធិនា តេន សមោ ន វិជ្ជតិ** សេចក្តីថា រូបាវចរសមាធិ ឬអរូបាវចរសមាធិណាមួយ ដែលស្មើដោយអនន្តរិកសមាធិដ៏ស្អាត ដែលព្រះពុទ្ធប្រសើរបំផុត សរសើរហើយនោះមិនមានឡើយ ។ ព្រោះហេតុអ្វី ព្រោះសត្វសូម្បីកើតក្នុងព្រហ្មលោកនោះៗ ដោយការអប់រំសមាបត្តិទាំងនោះហើយ ក៏នៅមានការកើតក្នុងអបាយ មាននរកជាដើមទៀតបាន និងព្រោះព្រះអរិយបុគ្គលកាត់ការកើតឡើងទាំងអស់ ដោយការអប់រំនូវអរហត្តសមាធិនោះ ។ ព្រោះដូច្នោះ សូម្បីសូត្រដទៃ ព្រះដ៏មានព្រះភាគក៏ពោលទុកថា ៖

"ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ធម៌ទាំងប៉ុន្មានដែលជាសង្ខតធម៌ មគ្គប្រកបដោយអង្គ ៨ ដ៏ប្រសើរ ។ល។ នេះប្រាកដជាប្រសើរជាងធម៌ទាំងនោះ"(២) ។

ព្រះមានព្រះភាគ កាលត្រាស់សេចក្តីនៃអនន្តរិកសមាធិ ដែលសមាធិដទៃៗប្រៀបមិនបានយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ទើបទ្រង់អាស្រ័យដែលគេនះ

១-អភិធម្មបិដក បុគ្គលបញ្ញត្តិ លេខ ៨៣ ទំព័រ ២៣៦ ។

២-សុត្តន្តបិដក ខុទ្ទកនិកាយ ឥតិវុត្តកៈ លេខ ៥៣ ទំព័រ ១១៧ ។

គឺមគ្គធម៌ ដែលរតនៈដទៃប្រៀបមិនបាន ដោយន័យប៉ុណ្ណោះឯង ទើបទ្រង់ប្រកបសច្ចវចនៈថា **ឥធម្បិ ធម្មេ រតនំ បណីតំ ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ ។** រតនៈ គឺព្រះធម៌នេះឯង ជារតនៈដ៏ឧត្តមដោយពាក្យសច្ចៈនេះ សូមមានសិរីសួស្តី ។ សេចក្តីនៃសច្ចវចនៈនោះ គប្បីជ្រាបដោយន័យ ដែលបានពោលហើយនុ៎ះឯង ។ ពួកអមនុស្សក្នុងសែនកោដិចក្រវាឡ នាំគ្នាទទួលពុទ្ធអាជ្ញានៃព្រះគាថានេះឯង ។

យេ បុគ្គលាតិ គាថាវណ្ណនា

ពណ៌នាគាថា ទ៦ យេ បុគ្គលា

ព្រះមានព្រះភាគ លុះត្រាស់សច្ចវចនៈ សូម្បីដោយគុណនៃមគ្គធម៌យ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ទើបទ្រង់ត្រាស់បន្ថែមដោយសង្ឃគុណថា យេ បុគ្គលា ជាដើម ។ ក្នុងពាក្យនោះ ស័ព្ទថា យេ ជានិទ្ទេសមិនប្រាកដ ។ បទថា បុគ្គលា បានដល់ សត្វទាំងឡាយ ។ ស័ព្ទថា **អដ្ឋ** ជាការកំណត់ចំនួនសត្វទាំងនោះ ។ មែនពិត សត្វទាំងនោះមាន ៨ គឺ អ្នកបដិបត្តិមគ្គ ៤ និងអ្នកតាំងនៅក្នុងផល ៤ ។ បទថា **សតំ បសដ្ឋា** បានដល់ សប្បុរសទាំងឡាយគឺ ព្រះពុទ្ធ ព្រះបច្ចេកពុទ្ធ សាវកពុទ្ធ ទេវតា និងមនុស្សដទៃ សរសើរហើយ ។ ព្រោះហេតុអ្វី ព្រោះប្រកបដោយគុណមានសីលដែលកើតរួមគ្នាជាដើម ។ សេចក្តីពិត គុណទាំងឡាយ

របស់សប្បុរសទាំងនោះ មានសីល សមាធិជាដើមកើតរួមគ្នា ដូចពណ៌ និងក្លិនជាដើម ដែលកើតរួមគ្នារបស់ផ្កាចម្ប៉ា និងផ្កាចំប៉ីជាដើម ព្រោះហេតុនោះបុគ្គលទាំងនោះ ទើបជាទីស្រឡាញ់ពេញចិត្ត ដែលគួរសរសើររបស់សប្បុរសទាំងឡាយ ដូចផ្កាឈើទាំងឡាយ ដែលព្រមដោយពណ៌ និងក្លិនជាដើម ជាទីស្រឡាញ់ គួរជាទីពេញចិត្ត សរសើររបស់មនុស្ស និងទេវតាទាំងឡាយ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបព្រះមានព្រះភាគទើបត្រាស់ថា **យេ បុគ្គលា អដ្ឋ សតំ បសដ្ឋា** ។

ម្យ៉ាងទៀត សព្ទថា **យេ** ជានិទ្ទេសមិនពិតប្រាកដ ។ បទថា **បុគ្គលា** បានដល់ សត្វទាំងឡាយ ។ សព្ទថា **អដ្ឋសតំ** ជាការកំណត់ចំនួនសត្វទាំងនោះ ។ មែនពិត សត្វពួកនោះ បានដល់ព្រះសោតាបន្ន ៣ ពួក គឺឯកពីជី កោលំកោលៈ និងសត្តក្ខត្តុំបរមៈ ។ ព្រះសកទាគាមី ៣ ពួក អ្នកសម្រេចផលក្នុងកាមភព រូបភព និងអរូបភព ។ ព្រះសោតាបន្ន និងព្រះសកទាគាមី ពួកនោះទាំងអស់មាន ២៤ ពួក ដោយអំណាចបដិបទា ៤[១] ។ ព្រះអនាគាមី ក្នុងទេវតាជាន់អវិហា មាន

១- អដ្ឋសតម្បិ បុរិសបុគ្គលាតិ តត្ថ ឯកពីជី កោលំកោលោ សត្តក្ខត្តុំបរមោតិ តយោ សោតាបន្នា ។ កាមរូបារូបភវេសុ អធិគតផលា តយោ សកទាគាមិនោតិ តេ សព្វេបិ ទុក្ខាបដិបទា ទន្ធាភិញ្ញា ទុក្ខាបដិបទា ខិប្បាភិញ្ញា សុខាបដិបទា ទន្ធាភិញ្ញា សុខាបដិបទា ខិប្បាភិញ្ញាតិ ចតុន្នំ បដិបទានំ វសេន ចតុវីសតិ ។ ក្នុងបទថា អដ្ឋសតម្បិ បុរិសបុគ្គលា

៥ ពួកគឺ អន្តរាបរិនិព្វាយី ឧបហច្ចបរិនិព្វាយី សសង្ខារបរិនិព្វាយី អសង្ខារ-បរិនិព្វាយី និងឧទ្ធំសោតោអកនិដ្ឋគាមី ។ ព្រះអនាគាមី ក្នុងទេវតាជាន់អតប្បា សុទស្សា សុទស្សី ក៏មួយជាន់ៗ មាន ៥ ពួកដូចគ្នា ។ ចំណែកទេវតាជាន់អកនិដ្ឋ មាន ៤ ពួក វៀរតែឧទ្ធំសោតោចេញ រួមព្រះអនាគាមី ២៤ ពួក ។ ព្រះអរហន្ត មាន ២ ពួក គឺសុក្ខវិបស្សកះ និងសមថយានិកះ ។ ព្រះអរិយបុគ្គល អ្នកតាំងនៅក្នុងមគ្គមាន ៤ ពួក រួមត្រូវជាព្រះអរិយបុគ្គល ៥៤ ពួក ។ ព្រះអរិយបុគ្គលពួកនោះគុណនឹងពីរពួក គឺដោយអំណាចនៃសទ្ធាធុរះ និងបញ្ញាធុរះត្រូវជា ១០៨ ពួក (៥៤ x ២ = ១០៨) ពាក្យដ៏សេសមានន័យដូចដែលពោលមកហើយនោះឯង ។

សេចក្តីថា សោតាបន្នបុគ្គល មាន៣ពួក គឺ ឯកពីជី ១ កោលំកោល ១ សត្តក្ខត្តុបរមះ ១ ។ សកទាគាមិបុគ្គល មាន៣ពួក ជាអ្នកមានផល សម្រេចហើយក្នុងកាមភព រូបភព និង អរូបភព សរុបបុគ្គលទាំងនោះមាន ២៤ ដោយអំណាចនៃ បដិបទាបួន គឺ ទុក្ខាបដិបទា ទន្ធាភិញ្ញា (បុគ្គលប្រតិបត្តិដោយលំបាក ត្រាស់ដឹងដោយយឺតយូរ) ១ ទុក្ខាបដិបទា ខិប្បាភិញ្ញា (បុគ្គលប្រតិបត្តិដោយលំបាកត្រាស់ដឹងឆាប់រហ័ស) ១ សុខាបដិបទា ទន្ធាភិញ្ញា (បុគ្គលប្រតិបត្តិស្រួល ត្រាស់ដឹងយឺតយូរ) ១ សុខាបដិបទា ខិប្បាភិញ្ញា (បុគ្គលប្រតិបត្តិស្រួល ត្រាស់ដឹងឆាប់រហ័ស) ១ ។ គម្ពីរសីមាវិសោធនី ត្រង់សមសីសកណ្ឌ ពណ៌នាអំពីព្រះសង្ឃ ដែលរចនាដោយព្រះសាគរពុទ្ធិត្ថេរ ។

បទថា **ចត្តារិ ឯតានិ យុគានិ ហោន្តិ** សេចក្តីថា បុគ្គលដែលទ្រង់លើកឧទ្ទេសទុកដោយពិស្តារថា ព្រះអរិយបុគ្គលពួកនោះទាំងអស់មាន ៨ ពួកក្តី ១០៨ ពួកក្តី ពោលដោយសង្ខេប អ្នកតាំងនៅក្នុងសោតាបត្តិមគ្គ អ្នកតាំងនៅក្នុងសោ-តាបត្តិផល រួមជាគូ១ យ៉ាងនេះរហូតដល់អ្នកតាំងនៅក្នុងអរហត្តមគ្គ អ្នកតាំងនៅក្នុងអរហត្តផលរួមជាគូ ១ រួមទាំងអស់ជា ៤ គូ ។ ស័ព្ទថា **ឯតេ** ក្នុងបទថា **ឯតេ ទក្ខិណេយ្យា** ជាស័ព្ទនិទ្ទេស អធិប្បាយថា កំណត់ពិតប្រាកដដល់បទឧទ្ទេសដែលលើកតាំងទុកមិនពិតប្រាកដ ។ បុគ្គលដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកដោយពិស្តារថា មាន ៨ ពួក ឬ ១០៨ ពួក ដោយសង្ខេបថាមាន ៤ គូ សូម្បីទាំងអស់រមែងគួរដល់ទក្ខិណា ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា ទក្ខិណេយ្យ ។ ទេយ្យធម៌ដែលបុគ្គលជឿកម្ម និងផលនៃកម្មមិនសម្ង័រទោសដោយគំនិតយ៉ាងនេះថា ភិក្ខុរូបនេះនឹងធ្វើវេជ្ជកម្ម ឬជាអ្នកទទួលបម្រើគ្រហស្ថដូច្នេះជាដើម ហើយថ្វាយឈ្មោះថា ទក្ខិណា ។ បុគ្គលអ្នកប្រកបដោយគុណមានសីលគុណជាដើម និងបុគ្គលអ្នកមានសភាពដូច្នេះ (ភិក្ខុអ្នកប្រកបនូវវេជ្ជកម្ម និងបម្រើគ្រហស្ថជាដើម) ឈ្មោះថា រមែងគួរដល់ទក្ខិណានោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ ថា **ឯតេ ទក្ខិណេយ្យា** ។

បទថា **សុគតស្ស សាវកា** សេចក្ដីថា ព្រះមានព្រះភាគឈ្មោះថា សុគត ព្រោះទ្រង់ប្រកបដោយដំណើរល្អ ព្រោះព្រះអង្គយាងទៅកាន់ស្ថានទីដែលស្អាត ព្រោះព្រះអង្គទៅដោយល្អ និងព្រោះត្រាស់ល្អ ។ ជាសាវ័ករបស់ព្រះសុគតព្រះអង្គនោះ ។ បុគ្គលទាំងនោះ ឈ្មោះថា សាវ័ក ព្រោះស្ដាប់ព្រះតម្រាស់ ។ បុគ្គលដទៃស្ដាប់ គ្រាន់តែធ្វើនូវកាតព្វកិច្ចរបស់ខ្លួនប៉ុណ្ណោះ ។ ចំណែកសាវ័កពួកនេះ ស្ដាប់ហើយធ្វើកិច្ចដែលគួរធ្វើ គឺបដិបត្តិធម៌សមគួរដល់ធម៌ សម្រេចមគ្គផល ព្រោះដូច្នោះ ទើបត្រាស់ហៅថា សាវ័ក ។

បទថា **ឯតេសុ ទិន្នានិ មហប្ផលានិ** សេចក្ដីថា ទានទាំងឡាយសូម្បីបន្តិចបន្តួចដែលថ្វាយក្នុងសាវ័ករបស់ព្រះតថាគតទាំងនេះ ឈ្មោះថា ជាទានមានផលច្រើន ព្រោះជាទានដែលចូលដល់ការសម្រេចជាទក្ខិណាបរិសុទ្ធិ ចំពោះបដិគ្គាហកៈ ។ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគទើបត្រាស់ទុកក្នុងសូត្រដទៃថា ៖

"ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សង្ឃក្ដី គណៈក្ដីទាំងប៉ុន្មាន សង្ឃជាសាវ័ករបស់ព្រះតថាគតដែលចាត់ជាគូនៃបុរសមាន ៤ គូ ចាត់ជាបុរសបុគ្គលរៀងគ្នាមាន ៨ នេះប្រាកដជាប្រសើរជាង សង្ឃនិងគណៈទាំងនោះ"[១] ។

១-សុត្តន្តបិដក ខុទ្ទកនិកាយ ឥតិវុត្តកៈ លេខ ៥៣ ទំព័រ ១១៧ ។

ព្រះមានព្រះភាគ កាលត្រាស់គុណរបស់សង្ឃរតនៈ ដោយអ្នកតាំងទៅក្នុងមគ្គ អ្នកតាំងទៅក្នុងផលទាំងអស់យ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ទ្រង់អាស្រ័យគុណនោះទុំះឯង ទើបទ្រង់ប្រកបសច្ចវចនៈថា **ឥណម្បិ សព្វេ** ដូច្នេះ ។ សេចក្តីរបស់សច្ចវចនៈក៏គប្បីជ្រាប តាមន័យដែលពោលមកមុនទុំះឯង ។ ពួកអមនុស្សក្នុងសែនកោដិចក្រវាឡ នាំគ្នាព្រមទទួលពុទ្ធអាជ្ញានៃព្រះគាថាសូម្បីនេះឯង ។

យេ សុប្បយុត្តាតិ គាថាវណ្ណនា

ពណ៌នាគាថា ទី៧ យេ សុប្បយុត្តា

ព្រះមានព្រះភាគ កាលត្រាស់សច្ចវចនៈ ដោយគុណរបស់សង្ឃរតនៈ ដោយអ្នកតាំងទៅក្នុងមគ្គ និងអ្នកតាំងទៅក្នុងផលយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ទើបត្រាស់បន្ថែមដោយគុណរបស់ព្រះខីណាសវបុគ្គលទាំងឡាយ អ្នកសោយសុខក្នុងផលសមាបត្តិពួកខ្លះប៉ុណ្ណោះថា **យេ សុប្បយុត្តា** ជាដើម ។ ក្នុងបទនោះ បទថា **យេ** ជាបទឧទ្ទេសដែលមិនពិតប្រាកដ ។ បទថា **សុប្បយុត្តា** ប្រែថា ប្រកបល្អហើយ អធិប្បាយថា លះអនេសនៈ ការស្វែងរកដែលមិនសមគួរច្រើនយ៉ាង ហើយអាស្រ័យការចិញ្ចឹមជីវិតដែលបរិសុទ្ធ បន្ថែមប្រកបខ្លួនទុកក្នុងវិបស្សនា ។ ម្យ៉ាងទៀត បទថា **សុប្បយុត្តា** បានដល់ ប្រកបដោយកាយប្រយោគ និងវចីប្រយោគដ៏ម៉ត់ចត់ល្អ ព្រះអង្គទ្រង់សម្តែងសីលខន្ធរបស់

ព្រះខីណាសវបុគ្គលនោះ ដោយបទថា សុប្បយុត្តា នោះ ។ បទថា **មនសា ទឡ្ហេន** បានដល់ ដោយចិត្តដែលពិតប្រាកដ អធិប្បាយថា ដោយចិត្តដែលប្រកបដោយសមាធិដ៏មាំ ។ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សម្តែង សមាធិខន្ធរបស់ព្រះខីណាសវបុគ្គលទាំងនោះដោយបទថា **មនសា ទឡ្ហេន** នោះ ។ បទថា **និក្កាមិនោ** បានដល់ ជាអ្នកមិនអាល័យក្នុងកាយ និងជីវិត មានសេចក្តីព្យាយាមចេញចាកកិលេសទាំងពួង ដែលមានបញ្ញា ជាធុរៈ ធ្វើហើយដោយសេចក្តីព្យាយាម។ ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់សម្តែងបញ្ញាខន្ធដែលប្រកបដោយសេចក្តី ព្យាយាមរបស់ព្រះខីណាសវបុគ្គលទាំងនោះដោយបទថា **និក្កាមិនោ** នោះ ។

បទថា គោតមសាសនម្ហិ បានដល់ ក្នុងសាសនារបស់ព្រះតថាគត អ្នកមានព្រះនាមថា ***គោតម*** ដោយគោត្រនុ៎ះឯង ។ ដោយបទថា គោតមសាសនម្ហិ នោះ ទ្រង់សម្តែងថា សត្វមនុស្សក្រៅសាសនានេះ អ្នកធ្វើតបៈដើម្បីទេព្តជាម្ចាស់ សូម្បីមានប្រការផ្សេងៗ ក៏មិនមានសេចក្តីព្យាយាមចេញចាកកិលេសទាំងឡាយ ព្រោះមិនមានគុណមានការប្រកបយ៉ាងល្អជាដើម ។ បទថា **តេ** ជាបទអធិប្បាយឧទ្ទេសដែលតាំងទុកមុន ។ ក្នុងពាក្យថា **បត្តិបត្តា** នេះ ជាគុណជាតិគួរសម្រេច ហេតុនោះទើបឈ្មោះថា **បត្តិ** គុណដែលគួរសម្រេចគឺ

បុគ្គលសម្រេចហើយ ទិនជាអ្នកក្រមផុតចាកយោគៈទាំងអស់ ឈ្មោះថា បន្តញ្ញា ។ ពាក្យនេះ ជាឈ្មោះរបស់ព្រះអរហត្តផល ។ អ្នកសម្រេចគុណដែលគួរសម្រេចមុនគេនោះ ហេតុនោះទើប ឈ្មោះថា បត្តិបត្តា ។ បទថា អមតំ បានដល់ ព្រះនិព្វាន ។ បទថា វិគយ្ហ បានដល់ ចូលដល់ដោយអារម្មណ៍។បទថា លទ្ធា ប្រែថា បានហើយ ។ បទថា មុធា បានដល់ ដោយមិនមានតម្លៃ គឺមិនធ្វើតម្លៃសូម្បីត្រឹមតែកាកណិក(១)មួយ ។ បទថា និព្វុតឹ បានដល់ ផលសមាបត្តិដែលរម្ងាប់សេចក្តីខ្វល់ខ្វាយ គឺកិលេសចេញហើយ ។ បទថា ភុញ្ជមានា បានដល់ កាលសោយ ។ លោកអធិប្បាយ ទុកយ៉ាងណា ។ លោកអធិប្បាយ ទុកថា ពួកជនណា ក្នុងសាសនារបស់ព្រះគោតមនេះ ឈ្មោះថា ប្រកបល្អហើយ ព្រោះដល់ព្រមដោយសីល ឈ្មោះថា មានចិត្តពិតប្រាកដ ព្រោះដល់ព្រមដោយសមាធិ ឈ្មោះថា សេចក្តីមិនមានអាល័យ ព្រោះដល់ព្រមដោយបញ្ញា, ជនពួកនោះ ក៏ចូលដល់អមតៈ ដោយសម្មាបដិបត្តិនេះ ជាអ្នកមិនទទេៗ សោយសេចក្តីរំលត់ពោល គឺផលសមាបត្តិ ឈ្មោះថា ជាអ្នកសម្រេចគុណដែលគួរសម្រេច ។

១-ឈ្មោះប្រាក់បុរាណដែលគេប្រើក្នុងមជ្ឈិមប្រទេស ។ (វចនានុក្រមខ្មែរ សម្តេចព្រះសង្ឃរាជ ជោតញ្ញាណោ ជួន ណាត) ។

ព្រះមានព្រះភាគ កាលត្រាស់គុណរបស់សង្ឃរតនៈ ដោយអំណាចព្រះខីណាស្រវបុគ្គល ដែលសោយផលសមាបត្តិជាសុខយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ព្រះអង្គទ្រង់អាស្រ័យគុណនុ៎ះឯង ទើបទ្រង់ប្រកាសសច្ចវចនៈថា **ឥទម្បិ សង្ឃេ រតនំ បណីតំ** រតនៈគឺព្រះសង្ឃនេះឯងជារតនៈដ៏ឧត្តម ។ គប្បីជ្រាបតាមន័យ ដែលពោលមុនហើយ ។ ពួកអមនុស្សក្នុងសែនកោដិចក្រវាឡ ក៏នាំគ្នាព្រមទទួលពុទ្ធអាជ្ញានៃព្រះគាថាសូម្បីនេះឯង ។

យថិន្ទខីលោតិ គាថាវណ្ណនា

ពណ៌នាគាថា ៩ យថិន្ទខីលោ

ព្រះមានព្រះភាគ កាលត្រាស់សច្ចវចនៈ មានសង្ឃរតនៈជាទីតាំង ដោយព្រះខីណាស្រវបុគ្គលយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះព្រះអង្គទ្រង់ត្រាស់បន្ថែមដោយគុណរបស់ព្រះសោតាបន្នប៉ុណ្ណោះ ដោយការធ្វើឱ្យជាក់ច្បាស់ដល់ជនច្រើនគ្នាថា **យថិន្ទខីលោ** ជាដើម ។ ក្នុងពាក្យនោះ ពាក្យថា **យថា** ជាពាក្យឧបមា ។ បទថា **ឥន្ទខីលោ** នេះជាឈ្មោះរបស់សសរឈើខ្លឹមដែលជាប់ទីងដី ៨ ហត្ថ ឬ១០ ហត្ថខាងក្នុងធរណីទ្វារ ដើម្បីការពារទ្វារព្រះនគរ ។ បទថា **បឋវឹ** ប្រែថា ផែនដី ។ បទថា **សិតោ** បានដល់ ចូលទៅអាស្រ័យនៅខាងក្នុង ។ បទថា **សិយា** ប្រែថា គប្បី

មាន ។ បទថា **ចតុព្ភិ វាតេហិ** ប្រែថា ដែលខ្យល់បក់មកអំពីទិសទាំង ៤ ។ បទថា **អសម្បកម្បិយោ** បានដល់ មិនឱ្យកម្រើក គឺមិនឱ្យញាប់ញ័រ ។ បទថា **តថូបមំ** ប្រែថា មានសភាពដូច្នោះ ។ បទថា **សប្បុរិសំ** បានដល់ បុរសខ្ពង់ខ្ពស់ ។ បទថា **វទាមិ** ប្រែថា ពោល ។ ច្រើនបទថា **យោ អរិយសច្ចានិ អវេច្ច បស្សតិ** ប្រែថា បុគ្គលឯណាឃើញអរិយសច្ចៈទាំងឡាយ ៤ ដោយបញ្ញា ។ ក្នុងសេចក្តីនោះ អរិយសច្ចៈទាំងឡាយគឺបណ្ឌិត គប្បីជ្រាបតាមន័យដែលពោលទុកហើយក្នុងកុមារបញ្ហានុ៎ះឯង ។

ចំណែកសេចក្តីសង្ខេបក្នុងពាក្យនេះ មានដូច្នេះ ដូចសសរខឿនដែលគេបោះភ្ជាប់ទីនឹងដី ព្រោះមានឫសជ្រៅ ខ្យល់បក់មកអំពីទិសទាំង៤ ក៏គប្បីឱ្យកម្រើកមិនបានយ៉ាងណា អ្នកណាពិចារណាឃើញនូវអរិយសច្ចៈ តថាគតហៅអ្នកនោះថាជាសប្បុរសសូម្បីនេះ ឧបមាយ៉ាងនោះដូចគ្នា ។ ព្រោះហេតុអ្វី ព្រោះថា សប្បុរសសូម្បីនោះ ជាអ្នកដែលខ្យល់ គឺវាទៈរបស់តិត្ថិយទាំងពួង ធ្វើឱ្យកម្រើកមិនបានគឺនរណាៗ ក៏មិនអាចឱ្យកម្រើក ឬក្រើកចាកទស្សនៈនោះបាន ដូចសសរខឿន ដែលខ្យល់បក់មកអំពីទិសទាំង ៤ ទិស ធ្វើឱ្យកម្រើកមិនបានដូច្នោះ ។ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគ ទើបត្រាស់ទុកសូម្បីក្នុងសូត្រដទៃថា ៖

"ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ដូចសសរដែកក្តី សសរគោលក្តី ដែលមានរណ្តៅដ៏ជ្រៅ គេដាំស៊ប់ស្អួទល្អ ឥតមានកម្រើក ឥតមានញាប់ញ័រ បើទុកជាភ្លៀងលាយដោយខ្យល់ដ៏ខ្លាំងមកអំពីទិសខាងកើតក៏មិនធ្វើសសរនោះឱ្យកម្រើក មិនធ្វើឱ្យរញ្ជួយ មិនធ្វើឱ្យញាប់ញ័រ បើទុកជាខ្យល់បក់មកអំពីខាងលិចក្តី ។ល។ អំពីខាងជើងក្តី ភ្លៀងដែលលាយដោយខ្យល់ដ៏ខ្លាំងមកអំពីទិសខាងត្បូងក្តី ក៏មិនធ្វើឱ្យសសរនោះកម្រើករញ្ជួយញាប់ញ័រឡើយ ។ ដំណើរនេះ ព្រោះហេតុអ្វី ។ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ព្រោះរណ្តៅជ្រៅ ព្រោះសសរគេដាំស៊ប់ស្អួទល្អ យ៉ាងណាមិញ ។ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ពួកសមណព្រាហ្មណ៍ណាទីមួយ ដឹងច្បាស់តាមសេចក្តីពិតថា នេះជាទុក្ខ ។ បេ ។ ដឹងច្បាស់តាមសេចក្តីពិតថា នេះបដិបទាជា ដំណើរទៅកាន់ទីរលត់ទុក្ខ សមណៈ ឬព្រាហ្មណ៍ទាំងនោះ មិនក្រឡេកមើលមុខ សមណៈ ឬព្រាហ្មណ៍ដទៃថា លោកដ៏ចម្រើន កាលបើដឹងក៏ដឹងហើយពិត កាលបើឃើញក៏ឃើញដោយពិត ។ ដំណើរនោះព្រោះហេតុអ្វី ? ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ព្រោះថា បានឃើញនូវអរិយសច្ចៈ ៤ ដោយប្រពៃ"[១] ។

១-សុត្តន្តបិដក សំយុត្តនិកាយ មហាវគ្គ លេខ ៣៩ ទំព័រ ២៨៤-២៨៥ ។

ព្រះមានព្រះភាគ កាលត្រាស់គុណរបស់សង្ឃរតនៈ ដោយអំណាចសោតាបន្ន ដែលប្រចក្សដល់មនុស្សជាច្រើនប៉ុណ្ណោះ យ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ទ្រង់អាស្រ័យគុណនុ៎ះឯង ទើបទ្រង់ប្រកាសសច្ចវចនៈថា **ឥទម្បិ សង្ឃេ រតនំ បណីតំ** រតនៈ គឺព្រះសង្ឃនេះឯងជារតនៈដ៏ឧត្តម ។ សេចក្តីរបស់សច្ចវចនៈនោះ គប្បីជ្រាបតាមន័យដែលពោលមកមុនហើយនោះឯង ។ ពួកអមនុស្សក្នុងសែនកោដិចក្រវាឡក៏នាំគ្នាព្រមទទួលពុទ្ធអាជ្ញានៃព្រះគាថាសូម្បីនេះឯង ។

យេ អរិយសច្ចានីតិ គាថាវណ្ណនា

ពណ៌នាគាថា ថា យេ អរិយសច្ចានិ

ព្រះមានព្រះភាគ កាលត្រាស់សច្ចវចនៈ ដែលមានសង្ឃរតនៈជាទីតាំង ដោយគុណរបស់ព្រះសោតាបន្ន ដោយមិនប្លែកគ្នាយ៉ាងនេះហើយ ព្រះសោតាបន្នទាំងឡាយបីនេះ គឺឯកពីជី កោលំកោលៈ សត្តក្ខត្តុបរមៈ ឥឡូវនេះ ទើបព្រះមាន-ព្រះភាគ ទ្រង់ត្រាស់បន្ថែមថា **យេ អរិយសច្ចានិ** ជាដើម ដោយគុណរបស់ព្រះសោតាបន្នជាសត្តក្ខត្តុបរមៈថ្នាក់ទាបបំផុត ដូចដែលត្រាស់ទុកថា ៖

"បុគ្គលខ្លះក្នុងលោកនេះ ដល់នូវសោតៈ ព្រោះអស់ទៅនៃសញ្ញោជនៈ ៣ ...បុគ្គលនោះ កើតក្នុងភពជាមនុស្សម្តងទៀត ហើយធ្វើនូវទីបំផុតនៃទុក្ខ នេះហៅថា បុគ្គលជាឯកពីជី ។ ក៏ដូចគ្នាដែរ បុគ្គលនោះ ស្ទុះទៅ អន្ទោលទៅកាន់ត្រកូលពីរ ឬបីធ្វើនូវទីបំផុតនៃទុក្ខនេះ ហៅថា បុគ្គលជាកោលំកោលៈ ។ មួយវិញទៀត បុគ្គលនោះ ស្ទុះទៅអន្ទោលទៅក្នុងទេវតា និងមនុស្ស អស់វារៈ ៧

ហើយធ្វើនូវទីបំផុតនៃវដ្តទុក្ខ នេះហៅថា សត្តក្ខត្តុំបរមៈ"[១] ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា យេ អរិយសច្ចានិ នេះ មានន័យដែលពោលមកហើយនោះឯង ។ បទថា វិភាវយន្តិ បានដល់ កម្ចាត់សេចក្តីងងឹតគឺកិលេសដែលបិទបាំងសច្ចៈហើយ ធ្វើឱ្យជាក់ច្បាស់ប្រាកដដល់ខ្លួន ដោយពន្លឺគឺនៃបញ្ញា ។ បទថា គម្ភីរបញ្ញេន បានដល់ ព្រះមានព្រះភាគ ព្រះអង្គមានបញ្ញាជាកម្លាំងដែលនរណាៗ មិនមានដោយញាណរបស់លោកនេះ ព្រមទាំងទេវលោក ព្រោះបញ្ញាដែលរកប្រមាណមិនបាន លោកអធិប្បាយថា ជាសព្វញ្ញូ ។

បទថា សុទេសិតានិ បានដល់ ទ្រង់សម្តែងដោយល្អ ដោយន័យនោះៗមានសមាសន័យ អព្យាសន័យ សាកល្យន័យ វេកល្យន័យជាដើម ។ បទថា កិញ្ចាបិ តេ ហោន្តិ ភុសប្បមត្តា សេចក្តីថា បុគ្គលទាំងឡាយ អ្នកអប់រំអរិយ-សច្ចៈទាំងនោះហើយ អាស្រ័យឋានៈនៃសេចក្តីប្រមាទ មានភាពជាទេវរាជ និងស្តេចចក្រពត្តិជាដើម ជាអ្នកប្រមាទយ៉ាងខ្លាំងក្លាក៏ពិតហើយ ក៏ប៉ុន្តែថា នាមរូបណាគប្បីតាំងនៅ ព្រោះវិញ្ញាណដែលសោតាបត្តិមគ្គញាណកាត់តែងរំលត់ទៅហើយកើតក្នុងសង្សារវដ្តដែលមានខាងដើម និងខាងចុងតាមកំណត់មិនបានហើយក្នុង

១-អភិធម្មបិដក បុគ្គលបញ្ញត្តិ លេខ ៨៣ ទំព័រ ២៤១-២៤២ ។

ភពទី ៧ ក៏មិនកាន់យកភពទី ៨ ព្រោះនាមរូបនោះរលត់ទៅ ព្រោះតាំងនៅបាន តែក្នុងភពទី ៧ នុ៎ះឯង ក៏ចម្រើននិងបន្ថែមវិបស្សនាហើយសម្រេចព្រះអរហត្ត ។

ព្រះមានព្រះភាគ កាលត្រាស់គុណរបស់សង្ឃរតនៈ ដោយព្រះសោតា-បន្នសត្តក្ខត្តុបរមៈយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ទ្រង់អាស្រ័យគុណនោះនុ៎ះឯង ទើប ទ្រង់ប្រកបសច្ចវចនៈថា **ឥទម្បិ សង្ឃេ រតនំ បណីតំ** រតនៈ គឺព្រះសង្ឃនេះឯង ជារតនៈដ៏ឧត្តម ។ សេចក្តីរបស់សច្ចវចនៈនោះ គប្បីជ្រាបតាមន័យដែលពោល មកមុនហើយនុ៎ះឯង ។ ពួកអមនុស្សក្នុងសែនកោដិចក្រវាឡ ក៏នាំគ្នាព្រមទទួល ពុទ្ធអាជ្ញានៃព្រះគាថានេះឯង ។

សហាវស្សាទិគាថាវណ្ណនា

ពណ៌នាគាថា ថា សហាវស្ស

ព្រះមានព្រះភាគ កាលត្រាស់សច្ចវចនៈ មានសង្ឃរតនៈជាទីតាំង ដោយ គុណគឺការមិនកាន់យកភពទី ៨ របស់ព្រះសោតាបន្នសត្តក្ខត្តុបរមៈយ៉ាងនេះ ហើយ ឥឡូវនេះ ទើបត្រាស់បន្ថែមថា **សហាវស្ស** ជាដើម ដោយគុណរបស់ ព្រះសោតាបន្នសត្តក្ខត្តុបរមនោះនុ៎ះឯង សូម្បីនឹងទៅកាន់ភពទី ៧ ដែលប្លែក ចាកបុគ្គលដទៃៗ ដែលមិនទាន់លះភពបាន ។ ក្នុងពាក្យនោះ បទថា **សហាវ** ប្រែថា ព្រមគ្នា ។ បទថា **អស្ស** បានដល់ បណ្តាព្រះសោតាបន្ន ដែលត្រាស់ថា

ព្រះសោតាបន្នទាំងនោះ មិនកាន់យកភពទី ៨ ភពណាមួយ ។ បទថា **ទស្សនសម្បទាយ** បានដល់ ការដល់ព្រមនៃសោតាបត្តិមគ្គ ។ មែនពិត សោតាបត្តិមគ្គឃើញព្រះនិព្វានហើយ លោកទើបហៅថា ទស្សនៈ ព្រោះឃើញព្រះនិព្វានមុនធម៌ទាំងពួង ដោយការដល់ព្រមនៃកិច្ចដែលគួរធ្វើ ។ សេចក្តីប្រាកដនៃសោតាបត្តិមគ្គនោះនៅក្នុងខ្លួន ឈ្មោះថា ទស្សនសម្បទា ។ ព្រោះការដល់ព្រមដោយទស្សនសម្បទានោះនុ៎ះឯង ។ សព្ទថា **សុ** ក្នុងបទថា "**តយស្សុ ធម្មា ជហិតា ភវន្តិ** នេះជានិបាត ចុះក្នុងអត្ថដើម្បីបំពេញបទ ដូចក្នុងប្រយោគជាដើម ថា **ឥទំ សុ មេ សារីបុត្ត មហាវិកដភោជនស្មឹ ហោតិ** ម្នាលសារីបុត្ត នេះឯងជាវត្តខាងភោជនយ៉ាងចម្លែកធំ របស់តថាគត[១] ។ ក្នុងសេចក្តីនេះ មានសេចក្តីយ៉ាងនេះថា ព្រោះហេតុថាធម្មតា (សំយោជនកិលេស ៣ យ៉ាង) រមែងជាធម៌គឺព្រះសោតាបន្នលះបង់បានហើយ ជាការលះបង់ហើយ ព្រមដោយទស្សនសម្បទារបស់ព្រះសោតាបន្ននោះ ។

ឥឡូវនេះ ដើម្បីទ្រង់សម្តែងធម៌ដែលព្រះសោតាបន្នលះបង់ហើយ ទើបត្រាស់ថា **សក្កាយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆិតញ្ច សីលព្វតំ វាបិ យទត្ថិ កិញ្ចិ** បណ្តាធម៌ ៣ យ៉ាងនោះ កាលកាយនេះមាន ទិដ្ឋិមានវត្ថុ ២០ ដែលរាប់បញ្ចូល

១-សុត្តន្តបិដក មជ្ឈិមនិកាយ មូលបណ្ណាសក លេខ ២០ ទំព័រ ២៩៧ ។

ឧបាទានខន្ធ ៥ ឈ្មោះថា សក្កាយទិដ្ឋិ ឬថាទិដ្ឋិក្នុងកាយនោះ ព្រោះហេតុនោះ ឈ្មោះថា សក្កាយទដ្ឋិ អធិប្បាយថា ទិដ្ឋិក្នុងកាយតាមដែលពោលមកហើយ ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ទិដ្ឋិដែលមានក្នុងកាយនោះប៉ុណ្ណោះឈ្មោះថា សក្កាយទិដ្ឋិ អធិប្បាយថា ទិដ្ឋិដែលប្រព្រឹត្តដោយគំនិតយ៉ាងនេះថា ខ្លួន ពោលគឺ រូបជាដើម មានក្នុងកាយ តាមន័យដូចដែលពោលហើយ ។ ទិដ្ឋិទាំងពួង រមែងជាការដែលព្រះសោតាបន្នលះហើយ ព្រោះលះសក្កាយទិដ្ឋិនោះបានហើយ ព្រោះថា សក្កាយទិដ្ឋិនោះជាឫសគល់របស់ធម៌គឺកិលេសទាំងនោះ ។ បញ្ញាលោកហៅថា ចិកិច្ឆិតៈ ព្រោះរំងាប់ព្យាធិ គឺកិលេសទាំងពួង ។ បញ្ញាចិកិច្ឆិតៈនោះ ទៅប្រាសហើយចាកវត្ថុនោះ ឬវត្ថុនេះទៅប្រាសហើយចាកបញ្ញាចិកិច្ឆិតៈនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា វិចិកិច្ឆិតៈ ។ ពាក្យនេះ ជាឈ្មោះសេចក្តីសង្ស័យដែលមានវត្ថុ ៨ ដែលត្រាស់ទុកដោយន័យជាដើមថា សង្ស័យក្នុងព្រះសាស្តា[១] ។ សេចក្តីសង្ស័យសូម្បីទាំងអស់ ជាការលះបានហើយ ក៏ព្រោះលះវិចិកិច្ឆានោះបានហើយមែនពិត សេចក្តីសង្ស័យនោះជាឫសគល់របស់ កិលេសទាំងនោះ ។ សីលមានប្រភេទផ្សេងៗ ដូចជាគោសីល (សីលគោ) កុក្កុរសីល (សីលសុនខ)ជាដើម និងវត្តទាំងឡាយមានគោវត្ត និងកុក្កុរវត្តជាដើម ដែលមានមកក្នុងបាលីយ៉ាងនេះ

១-អភិធម្មបិដក វិភង្គ លេខ ៨២ ទំព័រ ១៨៣ ។

ថា "ពួកសមណព្រាហ្មណ៍ខាងក្រៅអំពីសាសនានេះ(ប្រការថា) សេចក្តីបរិសុទ្ធដោយសីល បរិសុទ្ធដោយវត្ត"[១] ហៅថា សីលវត្ត ។ ប្រព្រឹត្តតបៈដើម្បីទេពមានការអាក្រាតកាយ ការមានក្បាលត្រងោលជាដើម សូម្បីគ្រប់យ៉ាងជាការលះបានហើយ ក៏ព្រោះលះសីលវត្តនោះ ។ មែនពិត សីលវត្តនោះ ជាឫសគល់របស់តបៈនោះ ។ ព្រោះហេតុនោះឯង ព្រះមានព្រះភាគទើបត្រាស់ទុកខាងចុងគាថាទាំងអស់ថា យេនត្ថិ កិញ្ចិ យ៉ាងនេះជាដើម ។ គប្បីជ្រាបថា បណ្តាសំយោជនៈថ្នាក់ទាប ៣ នោះ សក្កាយទិដ្ឋិ ទីងលះបានក៏ដោយសេចក្តីផល់ព្រមដោយការឃើញសេចក្តីទុក្ខ វិចិកិច្ឆា ទីងលះបានក៏ដោយសេចក្តីផល់ព្រមដោយការឃើញសមុទយៈ សីលវត្ត (បរាមាសៈ) ទីងលះបានក៏ដោយសេចក្តីផល់ព្រមដោយការឃើញមគ្គ និងការឃើញព្រះនិព្វាន ។

ចន្ទុបាទាយេហិ គាថាវណ្ណនា
ពណ៌នាគាថា ទី ចន្ទុបាទាយេហិ

ព្រះមានព្រះភាគ កាលទ្រង់សម្តែងការលះកិលេសវដ្តរបស់ព្រះសោតាបន្ននោះយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ កាលកិលេសវដ្តនោះមាននៅវិបាកវដ្ត ក៏គប្បីមាន

១-អភិធម្មបិដក ធម្មសង្គណី លេខ ៧៥ ទំព័រ ១៩៣ ។

កាលទ្រង់សម្រេចការលះវិបាកវដ្តទាំងនោះ ព្រោះលះកិលេសវដ្តនោះ បាន ទើបត្រាស់ថា ចតូហាបាយេហិ ច វិប្បមុត្តោ ។ ក្នុងពាក្យនោះ ឈ្មោះថា អបាយមាន ៤ គឺ និរយៈ តិរច្ឆាន បេត្តិវិស័យ និងអសុរកាយ ។ អធិប្បាយថា ព្រះសោតាបន្ននោះ សូម្បីទៅកាន់ភព ៧ ក៏រួចផុតចាកអបាយទាំង ៤ នោះ ។

ព្រះមានព្រះភាគ កាលទ្រង់សម្តែងការលះវិបាកវដ្តរបស់ព្រះសោតាបន្ននោះ យ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ កម្មវដ្តជាឫសគល់របស់វិបាកវដ្តនេះ កាលទ្រង់សម្តែងការលះកម្មវដ្តសូម្បីនោះ ទើបត្រាស់ថា ឆ ចាភិឋានានិ អភព្វោ កាតុំ (ទើងមិនគួរធ្វើ អភិឋានៈ ៦) ។ ក្នុងពាក្យនោះ បទថា **អភិឋានានិ** បានដល់ឋានៈដ៏អាក្រក់ ។ ព្រះសោតាបន្ននោះ មិនគួរធ្វើអភិឋានៈ ៦ យ៉ាងនោះ ។ ក៏អភិឋានៈ ទាំងនោះគប្បីជ្រាបថាកម្ម គឺ មាតុឃាត (សម្លាប់មាតា) បិតុឃាត (សម្លាប់បិតា) អរហន្តឃាត (សម្លាប់ព្រះអរហន្ត) លោហិតុប្បាទ (ធ្វើលោហិតរបស់ព្រះពុទ្ធឱ្យពុរពង) សង្ឃភេទ (ធ្វើសង្ឃឱ្យបែកគ្នា) អញ្ញសត្ថារុទ្ទេស ចូលទៅកាន់សាស្តាដទៃ ដូចដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកក្នុងអង្គុត្តរនិកាយឯកនិបាត ដោយន័យជាដើមថា "ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ បុគ្គលដែល បរិបូណ៌ដោយទិដ្ឋិគប្បីផ្តាច់បង់ ជីវិតមាតាដោយហេតុឯណា ហេតុនុ៎ះ មិនមែនជាហេតុ មិនមែនជា

បច្ច័យឡើយ"(១) ។ មែនពិត អរិយសាវក អ្នកដល់ព្រមដោយទិដ្ឋិ មិនគប្បីដាក់ចុះជីវិត សូម្បីតែស្រមោចខ្មៅ ស្រមោចក្រហម ក៏ពិតយ៉ាងនោះ អភិឋានៈ ៦ នោះ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុក ក៏ដើម្បីតិះដៀលភាវៈនៃបុថុជ្ជន ។ ពិតណាស់ បុថុជ្ជនរមែងធ្វើ សូម្បីអភិឋានដែលមានទោសច្រើនយ៉ាងនេះបាន ក៏ព្រោះមិនដល់ព្រមដោយទិដ្ឋិ ចំណែកព្រះសោតាបន្ន អ្នកដល់ព្រមដោយទិដ្ឋិ មិនគួរនឹងធ្វើអភិឋានៈទាំងនោះឡើយ ។ ចំណែកការប្រើ អភព្វ-ស័ព្ទក្នុងទីនេះ ក៏គប្បីសម្តែងថា ព្រះសោតាបន្នមិនធ្វើសូម្បីក្នុងភពដទៃ ។ សេចក្តីពិត សូម្បីក្នុងភពដទៃ ព្រះសោតាបន្ន មិនដឹងថាខ្លួនជាអរិយសាវកដោយធម្មតាទុំះឯង ក៏មិនធ្វើអភិឋានៈ ៦ យ៉ាងនោះ ឬធ្វើនូវបញ្ចវេរ ៥ មានបាណាតិបាតជាដើម ឬដល់ឋានៈ ៦ ព្រមដោយការចូលកាន់សាសនាដទៃ ដែលអាចារ្យពួកខ្លះសំដៅដល់ហើយពោលថា **ឆ ចាភិឋានានិ** ដូច្នេះក៏មាន ក៏ព្រះអរិយសាវក ទិងក្មេង អ្នកស្រុក អ្នកចាប់ត្រីសម្លាប់ជាដើមជាតួយ៉ាងក្នុងសេចក្តីនេះ ។

ព្រះមានព្រះភាគ កាលត្រាស់គុណរបស់អរិយសាវក សូម្បីទៅកាន់ភព ៧ ដែលជាសន្និវាតនៈ ដោយគុណដែលប្លែកពីបុគ្គលដទៃៗ ដែលទៅលះការកាន់ភពមិន បានយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះទ្រង់អាស្រ័យគុណនោះទុំះឯង ទើប

១-សុត្តន្តប៉ិដក អង្គុត្តរនិកាយ ឯកនិបាត លេខ ៤០ ទំព័រ ៦០ ។

ទ្រង់ប្រកាសសច្ចវចនៈថា **ឥទម្បិ សង្ឃេ រតនំ បណីតំ** រតនៈគឺព្រះសង្ឃនេះឯង ជារតនៈដ៏ឧត្តម ។ សេចក្តីរបស់សច្ចវចនៈនោះ គប្បីជ្រាបដោយន័យ ដែលពោលមកមុនហើយនុ៎ះឯង ។ ពួកអមនុស្សក្នុងសែនកោដិចក្រវាឡ ក៏នាំគ្នាព្រមទទួលពុទ្ធអាជ្ញានៃព្រះគាថានេះឯង ។

កិញ្ចាបិ សោតិ គាថាវណ្ណនា

ពណ៌នាគាថា ថា កិញ្ចាបិ សោ

ព្រះមានព្រះភាគ កាលត្រាស់សច្ចវចនៈនេះ មានសង្ឃរតនៈជាទីតាំង ប្លែកពីបុគ្គលដទៃ ដែលនៅមិនទាន់លះការកាន់កត ព្រះសោតាបន្នសូម្បីនៅកាន់កត ៧ យ៉ាងនេះ ។ ព្រះសោតាបន្នដល់ព្រមដោយទស្សនៈ មិនមែនមិនគួរធ្វើអភិឋានៈ ៦ ប៉ុណ្ណោះក៏ទេ ទាំងមិនគួរធ្វើបាបកម្មសូម្បីតិចតួច ហើយបិទបាំងបាបកម្មនោះដូច្នោះ ឥឡូវនេះទើបទ្រង់ត្រាស់បន្ថែម ដោយគុណគឺព្រះសោតាបន្នអ្នកដល់ព្រមដោយទស្សនៈ សូម្បីនៅដោយសេចក្តីប្រមាទ ក៏មិនមានការបិទបាំងកម្ម ដែលធ្វើមកហើយថា កិញ្ចាបិ សោ កម្មំ ករោតិ បាបកំ ប្រសិនបើសោតាបន្ននោះ ធ្វើនូវបាបកម្មដោយកាយ វាចា ឬដោយចិត្តក៏ដោយ (ព្រោះការភ្លាំងភ្លាត់) ។

ព្រះតម្រាស់នោះ មានសេចក្តីដូច្នេះ សូម្បីព្រះសោតាបន្ននោះដល់ព្រមដោយទស្សនៈ អាស្រ័យនៅដោយការប្រមាទ ព្រោះភ្លេចភ្លាំងសតិ វៀរចាកសិក្ខាបទដែលជាលោកវជ្ជៈ ដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សំដៅដល់ប្រព្រឹត្តកន្លងត្រាស់ទុកថា "សិក្ខាបទណា ដែលតថាគតបានបញ្ញត្តដល់សាវ័កទាំងឡាយហើយ ពួកសាវ័កនៃតថាគត សូម្បីមានហេតុដល់ជីវិត ក៏មិនហ៊ានប្រព្រឹត្តកន្លងសិក្ខាបទនោះឡើយ"[១] រមែងធ្វើបាបកម្មយ៉ាងដទៃតាមផ្លូវកាយ ដែលព្រះពុទ្ធទ្រង់រង្កៀស ពោលគឺការកន្លងល្មើសសិក្ខាបទ ដែលជាបណ្ណត្តិវជ្ជៈ មានកុដិការសិក្ខាបទ និងសហសេយ្យសិក្ខាបទជាដើមក្តី ធ្វើបាបកម្មផ្លូវវាចា មានបង្រៀនធម៌ដល់អនុបសម្បន្នជាព្រមគ្នា សម្តែងធម៌ដល់មាតុគ្រាមលើស ពី ៥ ឬ ៦ ម៉ាត់ ការនិយាយផ្តេសផ្តាស និយាយពាក្យអាក្រក់ជាដើមក្តី ធ្វើបាបកម្មផ្លូវចិត្ត មិនថាក្នុងទីណាៗ គឺការធ្វើឱ្យកើតលោភៈ ទោសៈ ការត្រេកអរចំពោះមាសជាដើម ការមិនពិចារណាជាដើម ក្នុងការបរិភោគប្រើប្រាស់ចីវរជាដើមក្តី ព្រះសោតាបន្ននោះ ក៏មិនគួរបិទបាំងបាបកម្មនោះ គឺព្រះសោតាបន្ននោះ ដឹងថា កម្មនេះមិនសមគួរ មិនគួរធ្វើ ក៏មិនបិទបាំងបាបកម្មនោះ សូម្បីតែក្នុងគ្រាមួយ រំពេចនោះឯង ក៏ធ្វើឱ្យ

១-វិនយបិដក ចុល្លវគ្គ លេខ ១១ ទំព័រ ២១០ ។

ជាក់ច្បាស់ ដល់ព្រះសាស្តា ឬក្នុងមិត្តសព្រហ្មចារី ឬអ្នក ជាវិញ្ញូជន ធ្វើតាមធម៌ ឬប្រុងប្រយ័ត្នយ៉ាងនេះថា ខ្ញុំនឹងមិនធ្វើទៀត ។ ព្រោះហេតុ អ្វី? ព្រោះហេតុថា ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ដល់ភាពព្រះសោតាបន្នអ្នកឃើញបទ គឺព្រះនិព្វានហើយ មិនគួរបិទបាំងបាបកម្ម សូម្បីដូច្នេះហើយបិទបាំងបាបកម្មនោះទុក ។ ព្រះមាន-ព្រះភាគត្រាស់ទុកយ៉ាងនេះថា ៖

"ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ដូចជាកុមារជាកូនខ្ចីទៅដេកផ្ងារទៅឡើយ ប៉ះពាល់រងើកភ្លើងដោយដៃក្តី ដោយជើងក្តី ក៏ដកមកវិញជាប្រញាប់ យ៉ាងណា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ធម្មតារបស់បុគ្គលដែលប្រកបដោយទិដ្ឋិ គឺការចេញចាកអាបត្តិមានសភាពយ៉ាងណា ភិក្ខុក៏គង់ត្រូវអាបត្តិមានសភាពយ៉ាងនោះខ្លះដែរ តែថា ភិក្ខុនោះសម្តែង បើកធ្វើឱ្យច្បាស់ឡើងនូវអាបត្តិនោះ ក្នុងសំណាក់សាស្តា ឬក្នុងពួកសព្រហ្មចារី បុគ្គលជាអ្នកប្រាជ្ញដោយឆាប់រហ័ស លុះសម្តែងបើកធ្វើឱ្យច្បាស់ហើយ ក៏ដល់នូវកិរិយាសង្រួមតទៅ យ៉ាងនេះដែរ"[១] ។

ព្រះមានព្រះភាគ កាលត្រាស់គុណរបស់សង្ឃរតនៈ ដោយគុណរបស់ព្រះសោតាបន្នសូម្បីទៅដោយប្រមាទ តែក៏ដល់ព្រមដោយទស្សនៈមិនមានការបិទបាំងបាបកម្មដែលធ្វើហើយយ៉ាងនេះឡើយ ឥឡូវនេះ ទ្រង់អាស្រ័យគុណា

១-សុត្តន្តបិដក មជ្ឈិមនិកាយ មូលបណ្ណាសកៈ លេខ ២២ ទំព័រ ៣៩៦ ។

នោះទុំឯង ទើបទ្រង់ប្រកាសសច្ចវចនៈថា **ឥទម្បិ សង្ឃេ រតនំ បណីតំ** *រតនៈគឺព្រះសង្ឃនេះឯង ជារតនៈដ៏ឧត្ដម ។ សេចក្ដីរបស់សច្ចវចនៈនោះ គប្បីជ្រាបតាមន័យ ដែលពោលមកមុនហើយទាំងនោះ ។ ពួកអមនុស្សក្នុងសែនកោដិ-ចក្រវាឡ ក៏នាំគ្នាព្រមទទួលពុទ្ធអាជ្ញានៃព្រះគាថានេះឯង ។*

វនប្បគុម្ពេតិ គាថាវណ្ណនា

ពណ៌នាគាថា ថា វនប្បគុម្ពេ

ព្រះមានព្រះភាគ កាលត្រាស់សច្ចវចនៈ មានសង្ឃរតនៈជាទីតាំង ដោយប្រការនៃគុណនោះៗរបស់បុគ្គលទាំងឡាយ ដែលអាស្រ័យនៅក្នុងព្រះសង្ឃយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ទ្រង់អាស្រ័យព្រះបរិយត្តិធម៌ ដែលព្រះមានព្រះភាគកាលទ្រង់សម្ដែងគុណព្រះរតនៈត្រ័យ ក៏ទ្រង់សម្ដែងយ៉ាងសង្ខេបក្នុងទីនេះ និងទ្រង់សម្ដែងទុកពិស្ដារក្នុងទីដទៃ ទើបត្រាស់បន្ថែមសច្ចវចនៈ មានព្រះពុទ្ធរតនៈជាទីតាំងទៀតថា **វនប្បគុម្ពេ យថា ផុស្សិតគ្គេ** *។ ក្នុងសច្ចវចនៈនោះ គុម្ពឈើដែលកំណត់ដោយទីនៅប្រចាំ ទីជិត ឈ្មោះថា* ***វនៈ*** *ព្រៃ ។ គម្ពោតឈើដែលមានពន្លកល្អដោយឫសទ្វឹមស្រាយ សំបកមែកនិងស្លឹក ឈ្មោះថា* ***បគុម្ពៈ*** *។ គម្ពោតឈើដែលមានពន្លកល្អរបស់ព្រៃ ឬក្នុងព្រៃ ឈ្មោះថា* ***វនប្បគុម្ពោ*** *។ គម្ពោតឈើដែលមានពន្លកល្អក្នុងព្រៃនោះ លោកហៅថា* ***វនប្បគុម្ពេ*** *កាលបើដូច្នោះ ក៏ហៅបានថា* ***វនសណ្ឌៈ*** *ដងព្រៃ ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា* **អត្ថិ**

សវិតក្កសវិចារេ អត្ថិ អវិតក្កវិចារមត្តេ សុខេ ទុក្ខេ ជីវេ ប្រែថា មានវិតក្កៈមានវិចារៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈមានវិចារៈក៏មាន ជីវិតជាសុខ ជាទុក្ខ ។ ពាក្យថា **យថា** ជាពាក្យឧបមា ។ ត្រួយរបស់គម្ពោតឈើនោះលូតលាស់ហើយ ព្រោះហេតុនោះ គម្ពោតឈើនោះ ទើបឈ្មោះថា មានត្រួយលូតលាស់ ។ អធិប្បាយថា ផ្កាឈើ ដែលកើតដោយខ្លួនឯង ត្រង់មែកធំ មែកតូច គ្រប់មែក ។ ផ្កាឈើនោះ លោកពោលថា មានត្រួយលូតលាស់ហើយ តាមន័យដែលពោលមកហើយនោះឯង ។ បទថា **គិម្ហានមាសេ បឋមស្មឹ គិម្ហេ** សេចក្តីថា ក្នុងខែមួយនៃខែក្នុងគិម្ហរដូវ ៤ ខែ ។ បើនឹងសួរថា ក្នុងខែណា ។ ឆ្លើយថា ក្នុងគិម្ហរដូវ ខែដើម អធិប្បាយថា ក្នុងខែចិត្រមាស (ខែទី៥) ។ មែនពិត ខែចិត្រមាសនោះ លោកហៅថា ខែដើមគិម្ហរដូវ និងជាវសន្តរដូវទន់ៗ ។ ពាក្យក្រៅពីនោះ ប្រាកដច្បាស់ដោយអត្ថនៃបទទាំងនោះ ។

ចំណែកសេចក្តីរួមក្នុងពាក្យនេះមានដូច្នេះថា គុម្ពឈើដែលពន្លកល្អមាននាម ហៅថា ដង្គត់ឈើ ត្រួយមែក មានផ្ការីកចម្រើន រមែងល្អហ្វត់ហ្វង់យ៉ាងលើស ក្នុងព្រៃដែលរុក្ខជាតិដុះរត់រាយដោយដើមឈើនានាប្រភេទក្នុងវសន្តរដូវទន់ៗ ដែលមានឈ្មោះថា ខែដើមគិម្ហរដូវយ៉ាងណា ព្រះមានព្រះភាគ មិនមែនទ្រង់សម្តែងព្រោះឃើញផលលាភ មិនមែនទ្រង់សម្តែងព្រោះឃើញផលសក្ការៈជាដើម ប្រសិនបើតែជាព្រះហឫទ័យដែលប្រកបដោយព្រះមហាករុណា

ឱ្យទ្រង់ខ្នះខ្នែងតែម្យ៉ាង បានទ្រង់សំដែងព្រះបរិយត្តិធម៌ដ៏ប្រសើរ ដែលឈ្មោះថា មានឧបមាដូចយ៉ាងនោះ ព្រោះល្អហ្វត់ហ្វងយ៉ាងក្រៃលែងដោយផ្កាឈើ គឺប្រភេទនៃអត្ថនានា មានខន្ធ និងអាយតនៈជាដើមក៏មាន មានសតិប្បដ្ឋាននិងសម្មប្បធានជាដើមក៏មាន មានសីលខន្ធ សមាធិខន្ធជាដើមក៏មាន ឈ្មោះថាឱ្យដល់ព្រះនិព្វាន ព្រោះសំដែងមគ្គដែលឱ្យដល់ព្រះនិព្វាន ដើម្បីជាប្រយោជន៍យ៉ាងក្រៃលែងដល់សត្វទាំងឡាយ យ៉ាងនោះដូចគ្នា ចំណែកក្នុងពាក្យថា **បរមំ ហិតាយ** លោកចុះនិគ្គហិត ក៏ដើម្បីងាយស្រួលដល់ការចងគាថា ។ ចំណែកសេចក្តីមានដូច្នេះថា ទ្រង់សំដែងដើម្បីប្រយោជន៍យ៉ាងក្រៃលែង គឺដើម្បីព្រះនិព្វាន ។

ព្រះមានព្រះភាគ កាលត្រាស់ព្រះបរិយត្តិធម៌ ដែលស្រដៀងគុម្ពឈើស្អាតក្នុងព្រៃ ត្រង់ត្រួយមែកចេញផ្ការីកចម្រើនយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ទ្រង់អាស្រ័យ ព្រះបរិយត្តិធម៌នោះនុ៎ះឯង ទើបទ្រង់ប្រកបសច្ចវចនៈ ដែលមានពុទ្ធ-រតនៈជាទីតាំងថា **ឥទម្បិ ពុទ្ធេ រតនំ បណីតំ** រតនៈ គឺព្រះពុទ្ធនេះឯង ជារតនៈដ៏ឧត្តម ។ សេចក្តីនៃសច្ចវចនៈនោះ គប្បីជ្រាបតាមន័យដែលពោល មកមុនហើយនុ៎ះឯង ។ តែគប្បីប្រកបសេចក្តីតែម្យ៉ាងយ៉ាងនេះថា គុណជាតិ ពោលគឺព្រះបរិយត្តិធម៌មានប្រការតាមដែលពោលមកហើយ សូម្បីនេះក៏ជារតនៈដ៏

ប្រណីតក្នុងព្រះពុទ្ធ ។ ពួកអមនុស្សក្នុងសែនកោដិចក្រវាឡ ក៏នាំគ្នាព្រមទទួលពុទ្ធអាជ្ញានៃព្រះគាថានេះឯង ។

វរោ វរញ្ញូតិ គាថាវណ្ណនា

ពណ៌នាគាថា ថា វរោ វរញ្ញូ

ព្រះមានព្រះភាគ កាលត្រាស់សច្ចវចនៈ ដែលមានពុទ្ធរតនៈជាទីតាំង ដោយបរិយត្តិធម៌យ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ទើបទ្រង់ត្រាស់បន្ថែមដោយលោកុត្តរធម៌ថា វរោ វរញ្ញូ ។ ក្នុងពាក្យនោះ បទថា វរោ សេចក្តីថា ព្រះពុទ្ធអ្នកមានអធ្យាស្រ័យ បង្អោនចិត្តជឿដោយប្រណីតប្រាថ្នាថា "ឱហ្ន៎! សូម្បីតថាគតក៏មានសភាពដូច្នោះ" ។ ឬព្រះពុទ្ធ អ្នកប្រសើរខ្ពង់ខ្ពស់ ប្រសើរបំផុត ព្រោះប្រកប ដោយព្រះគុណដ៏ប្រសើរ ។ បទថា **វរញ្ញូ** បានដល់ ព្រះអង្គជាអ្នកដឹងនូវព្រះនិព្វាន ។ មែនពិត ព្រះនិព្វាន ឈ្មោះថាប្រសើរ ព្រោះអត្ថថា ខ្ពង់ខ្ពស់ជាងធម៌ទាំងពួង ។ ក៏ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធព្រះអង្គនោះ ត្រាស់ដឹងធ្លុះធ្លាយដល់ព្រះនិព្វាននោះ គង់គល់ ពោធិព្រឹក្សដោយព្រះអង្គឯង ។ បទថា វរទោ សេចក្តីថា ប្រទានធម៌ដ៏ប្រសើរ ដែលជាចំណែកត្រាស់ដឹង និងចំណែកដែលអប់រំសន្សំបារមីដល់សាវកទាំងឡាយ មានបញ្ចវគ្គិយ ភទ្ទវគ្គិយភិក្ខុ និងជដិលជាដើម និង

ដល់ទេវតានិង មនុស្សផងទៃៗ ។ បទថា វិនាយកោ ដែលលោកហៅថា វិនាយកោ ព្រោះទ្រង់នាំមកនូវមគ្គដ៏ប្រណីត ។ មែនពិត ព្រះមានព្រះភាគអង្គនោះ ទ្រង់បំពេញបារមី ៣០ មកតាំងតែព្រះពុទ្ធព្រះនាមទីបង្ករ ទ្រង់នាំមកនូវមគ្គដ៏ប្រសើរ ជាធម៌បុរាណ ដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទាំងឡាយព្រះអង្គមុនៗ ទ្រង់ធ្វើមកហើយ ។ ព្រោះហេតុនោះ ព្រះអង្គទើបត្រូវហៅថា វិនាយកោ អ្នកនាំមកនូវមគ្គដ៏ប្រសើរ ។

ម្យ៉ាងទៀត ព្រះពុទ្ធ ឈ្មោះថា **វរោ** អ្នកប្រសើរ ព្រោះទ្រង់បានព្រះសព្វញ្ញុតញ្ញាណ ។ ឈ្មោះថា **វរញ្ញូ** អ្នកដឹងធម៌ដ៏ប្រសើរ ព្រោះទ្រង់ធ្វើឱ្យជាក់ច្បាស់នូវព្រះនិព្វាន ឈ្មោះថា វរទោ អ្នកប្រទានធម៌ដ៏ប្រសើរ ព្រោះប្រទានវិមុត្តិសុខដល់សត្វទាំងឡាយ ឈ្មោះថា **វរាហរោ** អ្នកនាំមកដល់មគ្គដ៏ប្រសើរ ព្រោះទ្រង់នាំមកនូវបដិបទាខ្ពង់ខ្ពស់ ឈ្មោះថា អនុត្តរោ សម្បូរបែប ព្រោះមិនមានគុណអ្វីៗ ដែលក្រៃលែងជាងលោកុត្តរគុណទាំងនោះ ។

មានន័យដទៃទៀតថា ឈ្មោះថា វរោ ព្រោះទ្រង់បរិបូណ៌ដោយអធិដ្ឋានធម៌គឺ ឧបសមៈ សេចក្ដីស្ងប់រម្ងាប់ ។ ឈ្មោះថា វរញ្ញូ ព្រោះទ្រង់បរិបូណ៌ដោយអធិដ្ឋាន គឺបញ្ញាសេចក្ដីយល់ដឹង ។ ឈ្មោះថា វរទោ ព្រោះទ្រង់បរិបូណ៌ដោយអធិដ្ឋានធម៌គឺ ចាគៈ សេចក្ដីលះបង់ ។ ឈ្មោះថា វរាហរោ ព្រោះទ្រង់

បរិបូណ៌ដោយអធិដ្ឋានធម៌ គឺសច្ចៈ សេចក្ដីពិតត្រង់ ។ ទ្រង់នាំមកដល់មគ្គសច្ចៈប្រសើរ ។ ម្យ៉ាងទៀត ឈ្មោះថា **វរោ** ព្រោះទ្រង់អាស្រ័យបុណ្យ ឈ្មោះថា **វរញ្ញូ** ក៏ព្រោះទ្រង់អាស្រ័យបុណ្យដែរ ឈ្មោះថា **វរទោ** ព្រោះទ្រង់ដាក់ឧបាយនៃបុណ្យនោះដល់អ្នកត្រូវការជាព្រះពុទ្ធ ។ ឈ្មោះថា វរាហរោ ព្រោះទ្រង់នាំមកនូវឧបាយនៃបុណ្យនោះ ដល់អ្នកត្រូវការភាពជាព្រះបច្ចេកពុទ្ធ ។ ឈ្មោះថា **អនុត្តរោ** ព្រោះមិនមានអ្នកស្មើក្នុងធម៌នោះៗ ឬព្រោះជាអ្នកមិនមានអាចារ្យ តែត្រឡប់ជាអាចារ្យរបស់មនុស្សដទៃៗ ដោយព្រះអង្គឯង បានទ្រង់សម្ដែងធម៌ដ៏ប្រសើរ ព្រោះទ្រង់សម្ដែងធម៌ដ៏ប្រសើរ ដែលប្រកបដោយគុណមានធម៌ ដែលត្រាស់ល្អហើយជាដើម ដើម្បីផលនោះ អ្នកត្រូវការភាពជាសាវ័ក ។ ពាក្យដ៏សេសមានន័យ ដូចដែលពោលមកហើយយ៉ាងនោះឯង ។

ព្រះមានព្រះភាគ កាលត្រាស់គុណរបស់ព្រះអង្គដោយលោកុត្តរធម៌ ៩ ប្រការយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ទ្រង់អាស្រ័យគុណនោះទុំឯង ទើបទ្រង់ប្រកបសច្ចវចនៈថា **ឥទម្បិ ពុទ្ធេ** ជាដើម សេចក្ដីរបស់សច្ចវចនៈនោះ គប្បីជ្រាបតាមន័យដែលពោលមកមុនហើយទុំឯង ។ តែគប្បីប្រកបសេចក្ដីតែម្យ៉ាងយ៉ាងនេះថា ព្រះពុទ្ធ ព្រះអង្គនោះបានត្រាស់ដឹងលោកុត្តរធម៌ដ៏ប្រសើរផង បានប្រទានលោកុត្តរធម៌ផង បាននាំមកនូវលោកុត្តរធម៌ផង សំដែងនូវលោកុត្តរធម៌

ផង ព្រោះដូច្នោះ រតនៈគឺព្រះពុទ្ធនេះ ជារតនៈដ៏ប្រសើរ ។ ពួកអមនុស្សក្នុងសេន
កោដិចក្រវាឡក៏នាំគ្នាព្រមទទួលពុទ្ធអាជ្ញានៃព្រះគាថា នេះឯង ។

ខីណន្តិ គាថាវណ្ណនា

ពណ៌នាគាថា ទី១៤ ខីណំ

ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់អាស្រ័យបរិយត្តិធម៌ និងលោកុត្តរធម៌ ហើយត្រាស់សច្ចវចនៈ មានពុទ្ធរតនៈជាទីតាំង ដោយពីរគាថាយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ទ្រង់អាស្រ័យគុណ គឺការសម្រេចអនុបាទិសេសនិព្វានរបស់សាវកទាំងឡាយ ដែលបានស្តាប់ព្រះបរិយត្តិធម៌នោះ និងបដិបត្តិតាមលំអានដែលបានស្តាប់មកហើយ បានសម្រេចលោកុត្តរធម៌ទាំង ៩ ប្រការ ទើបទ្រង់ត្រាស់បន្ថែមសច្ចវចនៈ មានសង្ឃរតនៈ ជាទីតាំងទៀតថា **ខីណំ** **បុរាណំ** ។ ក្នុងសច្ចវចនៈនោះ បទថា **ខីណំ** បានដល់ ការដាច់ស្រឡះ ។ បទថា **បុរាណំ** ប្រែថា ចាស់ ។ បទថា **នវំ** បានដល់ កម្មថ្មី ដែលកំពុងប្រព្រឹត្តទៅ គឺបច្ចុប្បន្ន ។ បទថា **នត្ថិ សម្ភវំ** បានដល់ សេចក្តីប្រាកដ(កើត) មិនមាន ។ បទថា **វិរត្តចិត្តា** បានដល់ មានចិត្តប្រាសចាកភគៈ ។ បទថា **អាយតិកេ ភវស្មិំ** បានដល់ ក្នុងភពថ្មី ក្នុងអនាគតកាល ។ បទថា **តេ** បានដល់ ភិក្ខុជាទីណាស្រពដែលអស់ទៅនូវកម្មក្នុងភពចាស់ មិនមានកម្មក្នុងភពថ្មី និងជាអ្នកមានចិត្តប្រាសសចាកភគៈ ។ បទថា **ខីណាពីជា** បានដល់

អ្នកមានពូជដកចេញហើយ ។ បទថា **អវិរុឡ្ហិឆន្ទា** បានដល់ អ្នកវៀរចាកឆន្ទៈ ដែលដុះបាន ។ បទថា **និព្វន្តិ** បានដល់ អស់ទៅ ។ បទថា **ធីរា** បានដល់ អ្នកដល់ព្រមដោយបញ្ញាឈ្មោះ ធិតិ ។ បទថា **យថាយម្បទីបោ** ប្រែថា ដូចប្រទីបនេះ ។

លោកអធិប្បាយទុកយ៉ាងណា ។ លោកអធិប្បាយទុកថា កម្មនោះណា របស់សត្វទាំងឡាយកើតហើយរលត់ទៅ ជាកម្មចាស់ ជាអតីតកាល រមែងនៅមិនអស់ទៅ ព្រោះអាចនាំមកនូវការបដិសន្ធិ ព្រោះលះសិនេហៈគឺតណ្ហាទៅមិនបាន កម្មចាស់នោះរបស់ភិក្ខុជាខីណាស្រពពួកណា ឈ្មោះថាអស់ទៅ ក៏ព្រោះមិនអាចឱ្យវិបាកតទៅ ដូចពូជដែលភ្លើងឆេះហើយ ព្រោះសិនេហៈ គឺតណ្ហារីងស្ងួតទៅដោយព្រះអរហត្តមគ្គ ។ កម្មណារបស់ភិក្ខុជាខីណាស្រពពួកណា ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងបច្ចុប្បន្ន ដោយអំណាចពុទ្ធបូជាជាដើម ហៅថា កម្មថ្មី ។ ក៏កម្មថ្មីនោះ របស់ភិក្ខុជាខីណាស្រពពួកណា មិនបន្តភពបាន ព្រោះមិនអាចឱ្យផលបន្តទៅ ដូចផ្ការបស់ដើមឈើដែលមានឫសដាច់ហើយ ព្រោះលះតណ្ហាបាននោះឯង ។ ម្យ៉ាងទៀត ភិក្ខុជាខីណាស្រពពួកណាមានចិត្តណាយហើយក្នុងភពតទៅ ព្រោះលះតណ្ហាបាននុ៎ះឯង ភិក្ខុជាខីណាស្រពពួកនោះ ឈ្មោះថាមានពូជអស់ហើយព្រោះបដិសន្ធិវិញ្ញាណ ដែលលោកពោលទុកក្នុងពាក្យថា កម្មគឺស្រែ វិញ្ញាណ

គឺពូជអស់ទៅ ព្រោះអស់កម្មទាំងឯង ។ ឆន្ទៈសូម្បីយ៉ាងណា របស់ការកើត ពេលគឺភពថ្មី បានមានមកហើយអំពីកាលមុន ។ ភិក្ខុ ជាខីណាស្រពទាំងឡាយ ឈ្មោះថា មានឆន្ទៈមិនដុះ ព្រោះមិនកើតក្នុងចុតិកាល ដូចកាលមុន ព្រោះឆន្ទៈ សូម្បីយ៉ាងនោះ លះបានហើយ ព្រោះលះសមុទយៈទាំងឯង ឈ្មោះថា អ្នកប្រាជ្ញ ព្រោះដល់ព្រមដោយធិតិ(បញ្ញា) រមែងរលត់ ដូចប្រទីបនេះ រលត់ទៅដូច្នោះ ព្រោះចរិមវិញ្ញាណរលត់ទៅ[១] រមែងកន្លងផ្លូវនៃបញ្ញត្តជាដើមយ៉ាងនេះថាមានរូបឬ

១- ចរិមវិញ្ញាណស្ស និរោធេនាតិ ឯត្ថ អស្សាសបស្សាសានំ និរោធវសេន ។ តយោ ចរិមា ភវចរិមោ ឈានចរិមោ ចុតិចរិមោតិ ។ ភវេសុ ហិ កាមភវេ អស្សាសបស្សាសា បវត្តន្តិ **រូបារូបភវេសុ នប្បវត្តន្តិ ។ តស្មា សោ ភវចរិមោ ។ ឈានេសុ បុរិមឈានត្តយេ បវត្តន្តិ** ចតុត្ថេ នប្បវត្តន្តិ ។ តស្មា សោ ឈានចរិមោ ។ យេ បន ចុតិចិត្តស្ស បុរតោ សោឡសមេន ចិត្តេន សហុប្បន្នា តេ ចុតិចិត្តេន សហ និរុជ្ឈន្តិ ។ សោ ចុតិចរិមោ នាម ។ អយំ ឥធ ចរិមោតិ អធិប្បេតោ ។ យេ ហិ កេចិ ពុទ្ធា វា បច្ចេកពុទ្ធា វា អរិយសាវកា វា អន្តមសោ កុន្ថកិបិល្លិកំ ឧបាទាយ សព្វេ ភវង្គចិត្តេនេវ អព្យាកតេន ទុក្ខសច្ចេន កាលំ ករោន្តិ ។ តស្មា **ចរិមវិញ្ញាណស្ស និរោធេនាតិ ចុតិចិត្តស្ស និរោធេនាតិ អត្ថោ** ។ គប្បីជ្រាបសេចក្តីវិនិច្ឆ័យក្នុងបទថា **ចរិមវិញ្ញាណស្ស និរោធេន** នេះដូចតទៅ ដោយអំណាចការរំលត់នូវអស្សាសៈ-បស្សាសៈ ឈ្មោះថារំលត់នូវចរិមវិញ្ញាណ ។ ចរិមៈ មានបីយ៉ាង គឺ ភវចរិមៈ ឈានចរិមៈ ចុតិចរិមៈ ។ មែនពិត បណ្តាភពទាំងឡាយ អស្សាសបស្សាសៈ រមែងប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាមភព មិនប្រព្រឹត្តទៅក្នុងរូបភព និងអរូបភពឡើយ ។ ព្រោះដូច្នោះ ចរិមនោះ ឈ្មោះថា ភវចរិមៈ ។ បណ្តា

មិនមានរូបទៀត ។ បានឮថា បណ្តាប្រទីបច្រើនដើម ដែលគេដុតទុក ដើម្បីបូជាទេវតាប្រចាំក្រុង ក្នុងសម័យនោះប្រទីបមួយដើមរលត់ទៅហើយ ព្រះមានព្រះភាគ កាលទ្រង់ចង្អុលប្រទីបដើមនោះ ទើបត្រាស់ថា **យថាយម្បទីបោ** ដូចប្រទីបនេះ ។

ព្រះមានព្រះភាគ កាលត្រាស់គុណ គឺការសម្រេចអនុបាទិសេសនិព្វាន របស់ព្រះខីណាស្រព ដែលស្តាប់បរិយត្តិធម៌ ដែលត្រាស់ដោយ ២ គាថាមុន នោះ ទាំងបដិបត្តិតាមលម្អានបរិយត្តិធម៌ដែលស្តាប់ហើយ សម្រេចលោកុត្តរ-ធម៌ទាំង ៩ ប្រការ យ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ទ្រង់អាស្រ័យគុណនោះទុំឯង

ឈានទាំងឡាយ អស្សាសបស្សាសៈ រមែងប្រព្រឹត្តទៅក្នុងឈានបីខាងដើម មិនប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចតុត្ថជ្ឈានឡើយ ។ ព្រោះហេតុនោះ ចរិមៈនោះ ឈ្មោះថា ឈានចរិមៈ ។ មួយវិញទៀត ធម៌ឯណាកើតព្រមជាមួយនឹងចិត្តទី ១៦ មុនចុតិចិត្ត ធម៌នោះរមែងរលត់ជាមួយនឹង ចុតិចិត្ត ។ ចរិមៈនោះឈ្មោះថា ចុតិចរិមៈ ។ ក្នុងទីនេះ ព្រះមានព្រះភាគព្រះអង្គបំណងយកចុតិចរិមៈ ។ ព្រះពុទ្ធ ព្រះបច្ចេកពុទ្ធ ព្រះអរិយសាវកទាំងឡាយ ដោយហោចទៅសូម្បីស្រមោចខ្មៅស្រមោចក្រហមទាំងអស់ រមែងធ្វើកាលកិរិយា ដោយករន្តចិត្តទុំឯង ដែលជាអព្យាក្រឹត ជាទុក្ខសច្ចៈសូម្បីទាំងអស់ ។ ព្រោះដូច្នោះ បទថា **ចរិមវិញ្ញាណស្ស និរោធេន** គឺកិរិយារលត់ចុតិចិត្ត ។ គម្ពីរ **សទ្ធម្មប្បជោតិកា** អដ្ឋកថា ចូឡនិទ្ទេស នៃគម្ពីរខុទ្ទកនិកាយ ត្រង់អជិតមាណវសុត្តនិទ្ទេស ក្នុងបារាយនវគ្គនិទ្ទេស ។ ក្នុងសុត្តន្តបិដក ខុទ្ទកនិកាយ ចូឡនិទ្ទេស លេខ ៦៧ ទំព័រ ៣៤ លោកប្រើពាក្យថា បុរិមវិញ្ញាណស្ស និរោធេន ប្រែថា ព្រោះថាកិរិយារលត់វិញ្ញាណមុន ។

កាលទ្រង់ប្រកបសច្ចវចនៈ មានសង្ឃរតនៈជាទីតាំង ទើបទ្រង់បញ្ចប់ទេសនាថា **ឥទម្បិ សង្ឃេ** ជាដើម សេចក្តីរបស់សច្ចវចនៈនោះ គប្បីជ្រាបតាមន័យដែលពោលមកមុនហើយនុ៎ះឯង ។ តែគប្បីប្រកបសេចក្តីតែម្យ៉ាងយ៉ាងនេះថា គុណពោល គឺព្រះនិព្វានដ៏ប្រណីតរបស់ភិក្ខុជាខីណាស្រព ដោយប្រការតាម ដែលពោលមកហើយ សូម្បីយ៉ាងនេះក៏ជារតនៈដ៏ប្រណីតក្នុងព្រះសង្ឃ ។ ពួកអមនុស្សក្នុងសែនកោដិចក្រវាឡ ក៏នាំគ្នាព្រមទទួលពុទ្ធអាជ្ញានៃព្រះគាថានេះឯង ។

ក្នុងកាលជាទីបញ្ចប់នៃទេសនា សេចក្តីសួស្តីក៏បានមានដល់រាជត្រកូល ។ ឧបទ្រវៈទាំងពួងក៏ រម្ងាប់ទៅ សត្វ ៨៤០០០ ក៏បានត្រាស់ដឹងធម៌ ។

យានីធាតិគាថាត្តយវណ្ណនា

ពណ៌នា ៣ គាថា មាន យានីធ ជាដើម

គ្រានោះ ស្តេចសក្កទេវរាជ ទ្រង់ព្រះតម្រិះថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់អាស្រ័យគុណព្រះរតនត្រ័យ ប្រកបសច្ចវចនៈ ទ្រង់ធ្វើសិរីសួស្តីដល់អ្នកនគរ សូម្បីយើងក៏គប្បីពោលអ្វីម្យ៉ាង អាស្រ័យគុណព្រះរតនត្រ័យ ដើម្បីសិរីសួស្តីដល់អ្នកនគរ ដូច្នេះហើយទើបត្រាស់ ៣ គាថាចុងថា **យានីធ ភូតានិ** ជាដើម ។ បណ្តា ៣ គាថានោះ ព្រោះហេតុដែលព្រះពុទ្ធ លោកហៅថាតថាគត ព្រោះស្តេច

មកត្រង់មនុស្សទាំងឡាយៗ ត្រូវខ្វល់ខ្វាយនាំគ្នាមកដើម្បីប្រយោជន៍ទំនុកបម្រុងព្រះអង្គ ព្រោះស្តេចទៅកន្លែងមនុស្សទាំងនោះ និងគប្បីទៅ ព្រោះទ្រង់មិនទូទៅដល់មនុស្សទាំងនោះ និងគប្បីមិនទូទៅ ព្រោះទ្រង់មិនដល់មនុស្សទាំងនោះ និងគប្បីមិន ព្រោះទ្រង់ជួបវត្ថុដែលមានយ៉ាងនោះ ។ ម្យ៉ាងទៀត ព្រោះហេតុតែព្រះពុទ្ធអង្គនោះ គឺទេវតា និងមនុស្សទាំងឡាយបូជាដ៏ប្រសើរ ដោយផ្កាឈើ និងគ្រឿងក្រអូបជាដើម ដែលកើតខាងក្រៅជាឧបករណ៍ និងកើតក្នុងខ្លួន មានការបដិបត្តិធម៌សមគួរដល់ធម៌ជាដើមដូច្នោះ ។ សក្កទេវរាជ ទ្រង់ប្រមូលទេវបរិស័ទទាំងអស់ជាមួយព្រះអង្គ ហើយត្រាស់ថា តថាគតំ ទេវមនុស្សបូជិតំ ពុទ្ធំ នមស្សាម សុវត្ថិ ហោតុ សូមនមស្ការនូវព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ទ្រង់បានត្រាស់មកហើយដូចគ្នា ដែលទេវតា និងមនុស្សតែងបូជា សូមមានសិរីសួស្តី ។

ម្យ៉ាងទៀត ព្រោះហេតុដែលក្នុងព្រះធម៌ មគ្គធម៌ចាប់ផ្តើមទៅហើយជាទីពឹង ចាប់ផ្តើមទៅ ដោយការដកចំណែកកិលេស ដោយកម្លាំងសមថវិបស្សនា ដែលជាធម៌គូគ្នា ។ សូម្បីនិព្វានធម៌ដែលព្រះពុទ្ធជាដើម ទ្រង់សម្រេចហើយ គឺចាក់ធ្លុះហើយដោយបញ្ញា ព្រមដោយការកម្ចាត់ទុក្ខទាំងឡាយដូច្នោះ លោកទើបហៅថាតថាគត ។ ម្យ៉ាងទៀត ព្រោះហេតុដែលសូម្បីព្រះសង្ឃចាប់ផ្តើមទៅហើយ ជាអ្នកបដិបត្តិដើម្បីប្រយោជន៍ដល់ខ្លួន គប្បីទៅដោយមគ្គនោះៗ ព្រោះហេតុនោះ

*លោកទើបហៅ តថាគត ។ ដូច្នោះ សូម្បី ក្នុង ២ គាថាដ៏សេស ស្តេចសក្កទេវរាជ ទើបពោលថា ពួកយើងគោរព***តថាគតធម៌** *សូមសិរីសួស្តីចូរមាន ពួកយើង គោរព***តថាគតសង្ឃ** *សូមសិរីសួស្តីចូរមានដូច្នេះ ។ ពាក្យដ៏សេសមានន័យ ដូច ពោលមកហើយទាំងនោះ ។*

ស្តេចសក្កទេវរាជត្រាស់ ៣ គាថានោះ យ៉ាងនេះហើយ ទ្រង់ធ្វើ ប្រទក្សិណ ព្រះមានព្រះភាគស្តេចត្រឡប់ទៅកាន់ទេវបុរី ព្រមដោយទេវបរិស័ទ ។ ចំណែកព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សម្តែងរតនសូត្រនោះទុំះឯង សូម្បីក្នុងថ្ងៃទី ២ សត្វ ៨៤.០០០ ក៏បានត្រាស់ដឹងធម៌ ។ ទ្រង់សម្តែងយ៉ាងនេះដល់ថ្ងៃទី ៧ ។ ការ ត្រាស់ដឹងធម៌ក៏មានតាមលំដាប់យ៉ាងនោះទុំះឯង គ្រប់ៗ ថ្ងៃ ។ ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ប្រថាប់នៅក្នុងក្រុងវេសាលីកន្លះខែហើយ ទើបទ្រង់ប្រាប់ដល់ពួកស្តេច លិច្ឆវីថា នឹងត្រឡប់វិញ ។ តពីនោះ ពួកស្តេចលិច្ឆវីក៏នាំព្រះមានព្រះភាគ យាង ទៅកាន់ប្រាំងស្ទឹងគង្គា ដោយសក្ការៈជាទ្វេគុណទៀតអស់រយៈពេល ៣ ថ្ងៃ ។ ពួកស្តេចនាគដែលកើតនៅ ក្នុងស្ទឹងគង្គា គិតគ្នាថា ពួកមនុស្សធ្វើសក្ការៈដល់ ព្រះតថាគត ពួកយើងនឹងមិនធ្វើ ការបូជាខ្វះឬ ទើបសាងទូកយ៉ាងច្រើន ដែល សម្រេចអំពីមាសប្រាក់ និងកែវមណី បល្ល័ង្កធ្វើដោយមាស ប្រាក់ និងកែវមណី ធ្វើទឹកឱ្យគ្របដណ្តប់ដោយឈូក ៥ ពណ៌ ទូលអង្វរសូមព្រះមានព្រះភាគជា

ម្ចាស់ថា សូមព្រះអង្គទ្រង់ធ្វើសេចក្តីអនុគ្រោះ ដល់ពួកខ្ញុំព្រះអង្គផងចុះ ។ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ទទួល ស្តេចយាងឡើងកាន់ទូកកែវ ចំណែកភិក្ខុ ៥០០ រូប ក៏ឡើងកាន់ទូករបស់ខ្លួនៗ ។ ពួកស្តេចនាគ នាំព្រះមានព្រះភាគ ព្រមទាំងភិក្ខុសង្ឃចូលទៅកាន់ពិភពនាគ ។ បានឮថា ក្នុងទីនោះ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សម្តែងធម៌ដល់នាគបរិស័ទរហូតមួយយប់ ។ ថ្ងៃទី ២ ពួកស្តេចនាគនាំគ្នាថ្វាយមហាទាន ដោយខាទនីយភោជនីយាហារជាទិព្វ ។ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់អនុមោទនា ហើយស្តេចចេញចាកពិភពនាគ ។

ពួកភុម្មទេវតា នាំគ្នាគិតថាពួកមនុស្ស និងនាគនាំគ្នាធ្វើសក្ការៈដល់ព្រះ-តថាគតពួកយើងនឹងមិនធ្វើការបូជាខ្លះឬ ទើបជួយគ្នាយកឆត្រធំតូច ត្រង់ទីមានគុម្ពឈើ ដងព្រៃ ដើមឈើ និងភ្នំ ។ ដោយឧបាយនោះទុំឯង សក្ការៈវិសេសដ៏ធំក៏កើតឡើងរហូតដល់ភពរបស់អកនិដ្ឋព្រហ្ម ។ សូម្បីព្រះបាទពិម្ពិសារ ក៏ទ្រង់បានធ្វើជាទ្វេគុណជាងសក្ការៈ ដែលពួកស្តេចលិច្ឆវីទ្រង់ធ្វើ ។ កាលដែលព្រះមាន-ព្រះភាគស្តេចយាងមក ព្រះបាទពិម្ពិសារទ្រង់នាំព្រះមានព្រះភាគមកដល់ក្រុងរាជគ្រឹះ អស់រយៈពេល ៥ ថ្ងៃ ដោយន័យដូចដែលពោលមកអំពីមុនហើយ ។

ព្រះមានព្រះភាគ ស្តេចយាងដល់ក្រុងរាជគ្រឹះហើយ ខាងក្រោយកត្ត ពួកភិក្ខុ ដែលអង្គុយប្រជុំគ្នាក្នុងមណ្ឌលសាលា និយាយគ្នានឹងគ្នាយ៉ាងនេះថា ឱហ្ន៎!

អានុភាពរបស់ព្រះមានព្រះភាគ ដែលភូមិភាគ ៨ យោជន៍ ទាំងខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅនៃស្ទឹងគង្គា ត្រូវឆ្កោះតម្រង់កែតម្រូវទីរាបទីខ្ពស់ឱ្យរាបហើយ រោយខ្សាច់ គ្របដណ្ដប់ដោយផ្កាឈើទាំងឡាយ ស្ទឹងគង្គាប្រមាណមួយយោជន៍ក៏ត្រូវគ្រប-ដណ្ដប់ដោយឈូកពណ៌ផ្សេងៗ ឆត្រធំតូចត្រូវលើកឡើងដរាបដល់ភពរបស់អកនិដ្ឋព្រហ្ម ។ ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ជ្រាបរឿងនោះហើយ យាងចេញចាកព្រះគន្ធកុដិ ស្ដេចទៅកាន់មណ្ឌលសាលា ដោយបាដិហារិយៈ តាមសមគួរដល់ខណៈនោះ ប្រថាប់គង់លើពុទ្ធាសនៈដ៏ប្រសើរដែលគេតាក់តែងទុកក្នុងមណ្ឌល-សាលា។ កាលប្រថាប់គង់ហើយ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ហៅភិក្ខុទាំងឡាយថា "ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ កាលអម្បាញ់មិញ អ្នកទាំងឡាយអង្គុយប្រជុំគ្នានិយាយរឿងអ្វី" ។ ភិក្ខុទាំងឡាយក៏ក្រាបទូលរឿងទាំងអស់ ។ ព្រះមានព្រះភាគ បាន ត្រាស់ដូច្នេះថា "ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ការបូជាវិសេសនេះ មិនបានកើតឡើង ព្រោះពុទ្ធានុភាពរបស់តថាគត ទាំងមិនមែនព្រោះអានុភាពរបស់នាគ ទេវតា និង ព្រហ្មទេ តាមពិត កើតឡើង ព្រោះអានុភាពរបស់ការបរិច្ចាគមានប្រមាណតិច អំពីមុន" ។ ពួកភិក្ខុទើបក្រាបទូលថា "បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ពួកខ្ញុំព្រះអង្គ មិន ដឹងការបរិច្ចាគមាន ប្រមាណតិចនោះ សូមព្រះមានព្រះភាគមេត្តាត្រាស់ប្រាប់ ពួកខ្ញុំព្រះអង្គ ដែលពួកខ្ញុំព្រះអង្គ មិនដឹងការបរិច្ចាគមានប្រមាណតិចនោះ

ផងចុះ" ។ ព្រះមានព្រះភាគទើបត្រាស់ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ រឿងធ្លាប់មានមក ហើយក្នុងនគរតក្កសិលា មានព្រាហ្មណ៍ម្នាក់ឈ្មោះ សន្ធិ: ។ គាត់មានបុត្រ ឈ្មោះ សុសីមមាណព ។ មាណពនោះ អាយុ ១៦ ឆ្នាំដោយវ័យ ថ្ងៃមួយចូលទៅរកបិតាហើយ ឈរក្នុងទីដ៏សមគួរ ។ បិតាសួរគេថា ឱបាសុសីម:! (អ្នកគិត) អ្វី ។ សុសីម:ឆ្លើយថា កូនប្រាថ្នាទៅក្រុងពារាណសីដើម្បីរៀនសិល្ប: ។ ព្រាហ្មណ៍ ពោលថា បាសុសីម: បើយ៉ាងនោះ ពុកមានសម្លាញ់ជាព្រាហ្មណ៍ ឈ្មោះឯណោះ បាចូរទៅរកគេឱ្យបង្រៀនចុះ ហើយប្រគល់ទ្រព្យឱ្យមួយពាន់ កហាបណ: ។ សុសីមមាណពនោះ ទទួលទ្រព្យហើយក៏ថ្វាយបង្គំមាតាបិតា ដើរផ្លូវទៅក្រុងពារាណសីដោយលំដាប់ ចូលទៅរកអាចារ្យ ដោយវិធីជាគ្រឿង ចូលទៅជិត ។ សុសីម:បានប្រកាសខ្លួន ឱ្យអាចារ្យដឹងថាជាកូនរបស់សម្លាញ់ៗ ក៏ទទួលយកមាណពទុក បានធ្វើការទទួលយ៉ាងល្អគ្រប់យ៉ាង ។ មាណពនោះ មានសេចក្តីនឿយហត់ក្នុងការដើរផ្លូវឆ្ងាយហើយ ក៏ដាក់កហាបណ:នោះ ទៀបជើងអាចារ្យ សូមឱកាសរៀនសិល្ប: ។ អាចារ្យក៏បើកឱកាសបង្រៀន គេរៀនបានរហ័សទាំងរៀនបានច្រើន ទាំងទ្រទ្រង់ចាំសិល្ប:ដែលទទួលទុក បានមិនសាបសូន្យ ដូចប្រេងដែលដាក់ចុះក្នុងភាជន:មាស គេរៀនសិល្ប:ដែលគួរទើងរៀនដល់ ១២ ឆ្នាំ ប៉ុន្តែមាណពរៀនឱ្យសម្រេចត្រឹមតែ ២-៣ ខែប៉ុណ្ណោះ ។ មាណពនោះ ស្វាធ្យាយឃើញតែខាងដើម ទាំងកណ្តាលប៉ុណ្ណោះ មិនឃើញនូវទីបំផុត

ទើបចូលទៅរកអាចារ្យសួរថា លោកអាចារ្យ ខ្ញុំឃើញតែខាងដើម និងកណ្ដាល របស់សិល្បៈនេះប៉ុណ្ណោះ មិនឃើញនូវទីបំផុតឡើយ ។ អាចារ្យក៏ពោលថា យើងក៏ឃើញយ៉ាងនោះដូចគ្នា ។ គេទើបសួរថា លោកអាចារ្យ កាលបើដូច្នោះ នរណាដឹងនូវទីបំផុតរបស់សិល្បៈនេះ ។ អាចារ្យពោលថា បាអើយ ឯព្រៃឥសិបតនៈ មានឥសីច្រើនអង្គ ឥសីទាំងនោះគង់តែដឹង ។ គេប្រាប់ថា អាចារ្យ ខ្ញុំនឹងចូលទៅសួរឥសីទាំងនោះដោយខ្លួនឯង ។ អាចារ្យប្រាប់ថា ទៅសួរតាមសប្បាយចុះ បាអើយ ។ គេក៏ទៅកាន់ព្រៃឥសិបតនៈ ចូលទៅរកព្រះបច្ចេកពុទ្ធទាំងឡាយ សួរថា បពិត្រលោកម្ចាស់ដ៏ចម្រើន លោកម្ចាស់ដឹងនូវទីបំផុតនៃសិល្បៈខ្លះទេ ។ ព្រះបច្ចេកពុទ្ធពោលថា នែអាវុសោ អាត្មាដឹង ។ មាណពអង្វរថា លោកម្ចាស់ មេត្តាបង្រៀននូវទីបំផុតនៃសិល្បៈនេះខ្ញុំផង ។ ព្រះបច្ចេកពុទ្ធ ពោលថា បើដូច្នោះ អ្នកចូរបួសសិនចុះ បើមិនបួសមិនអាចរៀនបានផល ។ មាណពនោះ ទទួលពាក្យថាសាធុ សូមលោកម្ចាស់ មេត្តាបំបួសខ្ញុំចុះ ។ លោកម្ចាស់ប្រាថ្នាយ៉ាងណា សូមធ្វើយ៉ាងនោះចុះ ហើយញ៉ាំងខ្ញុំឱ្យដឹងនូវទីបំផុតនៃសិល្បៈ ។ ព្រះបច្ចេកពុទ្ធទាំងនោះ ឱ្យមាណពបួសហើយ ក៏មិនអាចប្រកបលោកទុកក្នុងកម្មដ្ឋានបាន ឱ្យសិក្សាទៅ ក្នុងអភិសមាចារដោយន័យជាដើមថា លោកគប្បីអន្ទុយយ៉ាងនេះ គប្បីដណ្ដប់យ៉ាងនេះ ។ គេសិក្សាទៅក្នុងសេចក្ដីនោះ តែព្រោះ

ជាអ្នកដល់ព្រមដោយឧបនិស្ស័យ មិនយូរប៉ុន្មានក៏ត្រាស់ដឹងបច្ចេកពោធិញ្ញាណ ។ ព្រះបច្ចេកពុទ្ធអង្គនោះជាអ្នកដល់ព្រមដោយលាភ យស និងបរិវារ ក៏ប្រាកដនាមទូទាំងក្រុងពារាណសីថា សុសីមបច្ចេកពុទ្ធ ។ ត្រាស់ដឹងជាព្រះបច្ចេកពុទ្ធមិនយូរប៉ុន្មានលោកក៏បរិនិព្វាន ព្រោះធ្វើកម្មដែលជាហេតុឱ្យអាយុខ្លីទុក ។ ព្រះ-បច្ចេកពុទ្ធទាំងឡាយ និងពួកមហាជន ជួយគ្នាធ្វើឈាបនកិច្ចសរីរៈរបស់លោក ទុកធាតុសាងព្រះស្តូបទុកជិតទ្វារព្រះនគរ ។

ចំណែកសង្ខព្រាហ្មណ៍គិតថា កូនរបស់យើងទៅតាំងពីយូរហើយ នៅមិនដឹងដំណឹងរបស់គេឡើយ បំណងនឹងជួបបុត្រ ទើបចេញចាកនគរតក្កសិលា ដើរផ្លូវ ទៅតាមលំដាប់ក៏ដល់ក្រុងពារាណសី ឃើញពួកមហាជនប្រជុំគ្នា គិតថា បណ្តាជនជាច្រើន សូម្បីត្រឹមតែម្នាក់ គង់នឹងដឹងដំណឹងកូនរបស់យើងពិតប្រាកដ ទើបចូលទៅកន្លែងប្រជុំជន សួរថា មាណពឈ្មោះសុសីមៈមកក្នុងទីនេះទេ ? លោកដឹងដំណឹងរបស់គេខ្លះឬទេ ? ជនទាំងនោះពោលថា នែព្រាហ្មណ៍ ពួកយើងដឹងលោករៀនចប់ត្រៃវេទ ក្នុងសម្នាក់ព្រាហ្មណ៍ក្នុងនគរនេះហើយ បួសក្នុងសម្នាក់របស់ព្រះបច្ចេកពុទ្ធទាំងឡាយ បានជាព្រះបច្ចេកពុទ្ធ បរិនិព្វានដោយអនុបាទិសេសនិព្វានធាតុហើយ នេះព្រះស្តូប យើងសាងទុកសម្រាប់លោក ។ សង្ខព្រាហ្មណ៍នោះយកដៃគប់ផែនដី យំត្រង់លានចេតិយនោះ ដកស្មៅហើយ

យកសំពត់ដណ្ដប់ខ្ចប់ខ្សាច់នាំទៅត្រង់ទីលានចេតិយព្រះបច្ចេកពុទ្ធ យកទឹកក្នុងក្អមទៅប្រោះព្រំ ធ្វើការបូជាដោយផ្កាឈើព្រៃ យកសំពត់ដណ្ដប់លើកឡើងធ្វើជាទង់ ចង់ឆត្ររបស់ខ្លួនទុកលើស្តូបហើយចៀសចេញទៅ ។

ព្រះមានព្រះភាគ កាលទ្រង់សម្ដែងរឿងអតីតយ៉ាងនេះហើយ កាលទ្រង់បន្តជាតកនោះជាមួយនឹងបច្ចុប្បន្ន ទើបត្រាស់ធម៌ដល់ភិក្ខុទាំងឡាយថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ពួកលោកនឹងគប្បីមានការគិតថា អ្នកដទៃជាសង្ខព្រាហ្មណ៍ សម័យនោះពិតប្រាកដ តែពួកលោកមិនគប្បីឃើញយ៉ាងនេះ សម័យនោះ តថាគតជាសង្ខព្រាហ្មណ៍ តថាគតដកស្បែកត្រង់លានចេតិយរបស់ព្រះសុសីមបច្ចេកពុទ្ធ ដោយផលកម្មរបស់តថាគតនោះ ជនទាំងឡាយទើបធ្វើផ្លូវ ៨ យោជន៍ប្រាសចាកគល់ឈើ និងបន្លា ធ្វើផ្ទៃដីឲ្យរាបស្អាត តថាគតរោយខ្សាច់ត្រង់លានចេតិយព្រះសុសីមបច្ចេកពុទ្ធនោះ ដោយផលកម្មរបស់តថាគតនោះ ជនទាំងឡាយទើបរោយខ្សាច់ត្រង់ផ្លូវ ៨ យោជន៍ តថាគត ធ្វើការបូជាត្រង់ព្រះស្តូបនោះ ដោយផ្កាឈើព្រៃ ដោយផលកម្មរបស់តថាគតនោះ ជនទាំងឡាយទើបបានធ្វើគ្រឿងក្រាលផ្កាឈើដោយផ្កាឈើព្រៃនានា ទាំងលើគោក ទាំងក្នុងទឹក ក្នុងផ្លូវ ៩ យោជន៍ តថាគតប្រោះព្រំផ្ទៃដីដោយទឹកក្នុងក្អមទឹកត្រង់ព្រះស្ដូបនោះ ដោយផលកម្មរបស់តថាគតនោះ ភ្លៀងបោក្ខរព័ស្សទើបធ្លាក់ចុះត្រង់ក្រុងវេសាលី តថាគតលើកទង់ផែនសំពត់ និងចង់ឆត្រត្រង់ព្រះចេតិយនោះ ដោយផលកម្មរបស់តថាគតនោះ ជនទាំងឡាយទើបលើកទង់ផែនសំពត់ និងឆត្រធំតូច រហូតដល់ភពអកនិដ្ឋ ។ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ដូច្នោះ ការបូជាវិសេសនេះ មិនមែនកើតឡើង

ព្រោះពុទ្ធានុភាពរបស់តថាគត មិនមែនព្រោះអានុភាពរបស់ទាគ ទេវតា និងព្រហ្មពិតណាស់ កើតឡើងព្រោះអានុភាពរបស់ការបរិច្ចាគមានប្រមាណតិចប៉ុណ្ណោះ ។ ចប់ធម្មកថាបានត្រាស់ព្រះគាថានេះថា ៖

"មត្តាសុខបរិច្ចាគា បស្សេ ចេ វិបុលំ សុខំ

ចជេ មត្តាសុខំ ធីរោ សម្បស្សំ វិបុលំ សុខំ[១] ។

បើឃើញសេចក្តីសុខដ៏ធំទូលាយ ព្រោះលះបង់សុខល្មមប្រមាណ អ្នកមានប្រាជ្ញា កាលឃើញសុខធំទូលាយ គប្បីលះសុខល្មមប្រមាណចេញ"[២] ។

បរមត្ថជោតិកាយ ខុទ្ទកបាឋដ្ឋកថាយ

រតនសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា ។

ចប់អដ្ឋកថារតនសូត្រ

នៃ

អដ្ឋកថាខុទ្ទកបាឋ ឈ្មោះ បរមត្ថជោតិកា ។

១-វិបុលំ សុខន្តិ វិបុលំ សុខំ និព្វានសុខំ វុច្ចតិ តំ ចេ បស្សេយ្យាតិ អត្ថោ អធិប្បាយថា បទថា វិបុលំ សុខំ បានសេចក្តីថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ត្រាស់ទុកសុខ ដ៏ក្រៃលែង គឺនិព្វានសុខ ព្រោះដូច្នោះ បុគ្គលទាំងឡាយ គប្បីឃើញយ៉ាងនេះ ។ អដ្ឋកថា ធម្មបទ ឈ្មោះ ធម្មបទដ្ឋកថា ភាគ៧ ទំព័រ ១៤៧ ។

២-សុត្តន្តបិដក ខុទ្ទកនិកាយ គាថាធម្មបទ លេខ ៤២ ទំព័រ ៨១ ។

បើមានខុសត្រង់ចំណុចណាមួយ សូមលោកអ្នកចេះដឹងទាំងឡាយ ជួយកែលម្អផង!

សូមអរគុណ!